

НОВОРЕЧЈЕ

ISSN 2683-4901 (Online)

НОВОРЕЧЈЕ

Неолошки часопис

Година III Број 5

„Алма“ — Пројекат Растко
Београд, 2021

Новоречје
Неолошки часопис

Година III, број 5

Издавачи:

„Алма“ — Пројекат Растко

Уредништво:

Дејан Ајдачић (Гдањски универзитет, Гдањск), главни уредник
Ђорђе Оташевић (Институт за српски језик САНУ, Београд)
Слободан Новокмет (Институт за српски језик САНУ, Београд)
Јована Јовановић (Институт за српски језик САНУ, Београд)
Ивана Лазић Коњик (Институт за српски језик САНУ, Београд)
Диана Благоева (Институт за бугарски језик БАН, Софија)
Andreja Žele (Филозофски факултет, САЗУ, Љубљана)
Милан Ајџановић (Филозофски факултет, Нови Сад)

Електронске адресе:

<http://rastko.rs/filologija/novorecje>
www.alma.rs/novorecje

Контакт уредништва:

novorecje@gmail.com

Аутор знака часописа – „Словосова Слова“:

Наташа Матовић

САДРЖАЈ

ПРЕДГОВОР

<i>Предговор</i>	9–9
------------------------	-----

ЧЛАНЦИ

Диана Благоева: <i>Семантични трансформации при нај-новите англицизми в българският език</i>	13–20
Boris Kern: <i>Angloslovenščina</i>	21–31
Domen Krvina, Andrej Perdih, Mija Michelizza: <i>Slovenski anglokalizmi v slovarjih in besedilih</i>	32–47
Milica Mihaljević: <i>Anglizmi i pseudoanglizmi u hrvatskome jeziku</i>	48–64
Ивана Лазић Коњик: <i>Узроци англокализације у српском језику</i>	65–72
Слободан Новокмет: <i>Статус и положај нових англицизама из домена телевизије и филма у српском језику</i>	73–81
Јована Јовановић: <i>Англицизми у номинацији појмова везаних за епидемију вируса ковид 19</i>	82–96
Илиана Генов Пухалева: <i>Как се „глокализира“ българската кулинарна терминологија?</i>	97–102
Дејан Ајдачић: <i>Англокализам кул у српском језику</i>	103–112

ПРИКАЗИ И ОСВРТИ

Ивана Лазић Коњик: „Српске сливенице, монографија проф. Ранка Бугарског“	115–120
Ђорђе Оташевић: „Нове речи и речници нових речи“	121–123

ГРАЂА

В. Ђорђевић, М. Николић, Ђ. Оташевић: *Грађа за речник нових речи (5)* 127–147
Ђорђе Оташевић: *Речник деантропонимних неологизама (2)* 148–157

БИБЛИОГРАФИЈЕ

Ђорђе Оташевић: *Библиографија радова на словенским језицима и енглеском о неологизмима везаним за актуелну пандемију : избор (2)* 161–163

ПРЕДГОВОР

ПРЕДГОВОР

Наш часопис је одлуком уредништва заменио досадашњи наслов *Новоречје: Научно-популарни неолошки часопис* краћим насловом *Новоречје: Неолошки часопис*. Од петог броја неће бити рубрике „Поново објављујемо“.

Уредништво је проширено новим члановима и у његовом саставу сада су и Диана Благодоева (Институт за бугарски језик БАН, Софија), Андреја Желе (Филозофски факултет, САЗУ, Љубљана), Милан Ајдановић (Филозофски факултет, Нови Сад) и Ивана Лазић Коњик (Институт за српски језик САНУ, Београд).

Тематски оквири остају усмерени на лингвистичка проучавања појаве и употребе нових речи уз различите приступе. Циљ часописа је да подстиче систематско и научно описивање и проучавање садашњег стања српске и јужнословенске неологије и неографије доприносећи на тај начин словенским и светским неолошким теоријским и практичним изучавањима.

У овом, петом броју *Новоречја* објављујемо радове представљене на округлом столу о англокализмима у језицима балканских Словена. Овај скуп су организовали Дејан Ајдачић и Ивана Лазић Коњик 8. новембра 2021. године.

Најављујемо тему следећег онлајн сусрета посвећеног сраслицама и сливеницама (блендама) у јужнословенским језицима. Округли сто 12. маја 2022. године организују Рајна Драгићевић и Дејан Ајдачић. Радови ће бити објављени у 6. броју *Новоречја*, у лето 2022. године.

Позивамо ауторе да нам шаљу радове са различитим приступима новим речима – структури и творби речи, значењу, контактолошким аспектима, везама са друштвеним и културним окружењем у различитим дискурсима.

ЧЛАНЦИ

Диана Благоева *

(Институт за български език,
Българска академия на науките, София)

СЕМАНТИЧНИ ТРАНСФОРМАЦИИ ПРИ НОВИ АНГЛИЦИЗМИ В БЪЛГАРСКИЯ ЕЗИК

В статията се разглежда един случай на семантична трансформация при заети от английски нови думи в българския език. Обект на анализ са значението и употребата на съществителното *джендър*. Разглежданият случай илюстрира възможността една и съща лексикална единица да принадлежи както към кръга на англобализмите (с терминологичното си значение), така и към англокализмите (с детерминологизираните си употреби). Терминът *джендър* навлиза в българския език през 90-те години на XX век, като първоначално сферата на функционирането му е ограничена. От началото на 2018 г. (в резултат на предизвикателите бурни обществени реакции политически и медийни дебати в България около предложението за ратифициране на Истанбулската конвенция от българския парламент) думата *джендър* навлиза по-широко в медийния дискурс, в комуникацията в социалните мрежи, както и в разговорната реч. При това претърпява семантична трансформация: загубва терминологичната си същност, преосмисля се и понякога придобива негативни оценъчни конотации. Семантично трансформираното съществително *джендър* става ядро на цяло словообразователно гнездо от новообразования с оказионален характер. Нетерминологичните употреби на съществителното *джендър* показват, че в езиково съзнание на част от представителите на българското общество тази дума претърпява десемантизация, съчетана в някои случаи с пейоризация.

Ключови думи: български език, неологизми, семантична трансформация, англобализми, англокализми.

0. Въведение

През последните десетилетия лингвистите от различни страни отбелязват масово навлизане на англицизми (англоамериканизми) в различни езици (включително в славянските), което е в пряка връзка с процесите

* d.blagoeva@ibl.bas.bg.

на глобализация. За този род лексика Д. Айдачич предлага сполучливия термин *англобализми* – „думи, които са глобално разпространени и имат значение като в английския език“ (Ајдачић 2020: 29–30, вж. също Лазић Коњик 2021: 20). Както всички нови заемки, англобализмите биват подлагани на фонетична, графична и морфологична адаптация към системата на приемащия език, а освен това в много случаи претърпяват и различни семантични трансформации или промени в конотацията, в резултат на което се отдалечават в семантично отношение от прототипа в езика източник на заемането. Това може да се разглежда като проява на езикова „глокализация“, обусловена от местни етно- и социокултурни специфики. За англицизми, придобили и езиковоспецифични черти, повлияни от локалните национални особености, Д. Айдачич въвежда термина *англокализми* (Ајдачић 2020: 31).

За българския език вече са описани случаи на семантични промени при някои (относително) нови заемки от английски като *файл*, *екшън*, *трансакция* и др. (вж. Благоева, Колковска 2013: 318–319 и цитираната там литература), като се посочва, че тези трансформации са част от интеграцията на заетите неологизми в българската езикова система. Обръща се внимание на това, че в повечето случаи лексикалните заемки се възприемат само с едно от значенията, представени в езика източник (при положение че съответният прототип е многозначна лексема), както и че е възможно да развият на българска почва нови значения, каквито липсват при прототипа.

Тук ще бъде разгледан само един случай на семантична трансформация при по-нови заемки от английски. Обект на анализ са значението и употребата на съществителното *джендър*. Случаят илюстрира възможността една и съща лексикална единица да принадлежи както към кръга на англобализмите (с терминологичното си значение), така и към англокализмите (с детерминираните си употреби).

1. Английският термина *gender* и опитите за предаване на съдържанието му на български език

Заетият от английски термин *джендър* навлиза в българския език през 90-те години на XX век в условията на протичащо демократизиране на обществото, промяна на обществените нагласи и модернизирани на родното хуманитарно знание. Терминът се използва (често с различен смисъл) в множество изследователски области – социални науки, философия, антропология, право, лингвистика и др. Опитите за предаване на неговото съдържание на български език се сблъскват с трудности най-вече поради сложността и (до голяма степен) размитите граници на стоящото зад него понятие.

В английския език съществителното *gender* функционира с няколко значения, основното от които е „граматичен род“.¹ През 70-те години на миналия век в рамките на англо-американското феминистко движение с тази дума започва да се означава, най-общо казано, полът като социален конструкт (за разлика от биологичния пол, за означаването на който се използва думата *sex*) (вж. Славова 2018 и цитираната там литература). В края на 80-те и началото на 90-те години в англоезичната хуманитаристика се оформя ново разбиране, което ревизира първоначалното феминистично виждане и както подчертава К. Славова, още повече разширява и усложнява съдържанието на понятието „джендър“, определяйки го като „нефиксирана, дискурсивна, културно-специфична, социална и исторически обусловена конструкция“ (Славова 2018: 498, 500).² Същевременно през 80-те години на миналия век в англо-американския административен стил се налага и употребата на *gender* като евфемизъм и заместител на думата *sex* ‘пол’ с цел избягване на проблеми, свързани с двусмисленост и дискриминация, което, отново по думите на К. Славова, довежда до „тотален терминологичен хаос“ (Славова 2018: 500).

Явленията, които в съвременната парадигма на социалните и хуманитарните науки биват подвеждани под понятието „джендър“, са сложни и разнопосочни, а теоретичната им интерпретацията и рецепцията им в различни кръгове на обществото са нееднозначни.³ Според някои изследователи това понятие търпи критики заради своята „теоретична неадекватност, политическа аморфност и неопределеност“ (Брайдотти 2000, цит. по Батулева 2018: 115), а разделението на пол и джендър губи „своя политически и епистемологически смисъл в неанглоезичен контекст, в който предпочитаният термин си остава „полово различие“ (Батулева 2018: 115).

При опитите за предаване на съдържанието на понятието „джендър“ на български език се прилагат различни преводачески техники:

а) заместване на английския термин с познати домашни думи като *род* или *пол* (Кирова, Славова 2001; Славова 2018 и др.);

¹ За произхода, семантиката и употребата на съществителното *gender* вж. Merriam-Webster Dictionary [<https://www.merriam-webster.com/dictionary/gender>], посетено на 01.11.2021.

² Според цитираната авторка усложняването на понятието върви не само по линия на свързаността на джендъра с тялото и с езика, но и „по линия на връзките му с други важни категории на човешките различия, като расова и етническа принадлежност, класа, възраст, сексуална ориентация, религия, икономически и образователен статус, власт и т.н.“ (Славова 2018: 500).

³ Коментар за формирането и същността на това понятие и за неговата интерпретация в българската наука и социалната практика у нас вж. например при Мизов 2018; Колева 2018; Динева-Карабаджаква 2018; Батулева 2019; Чавдарова 2019 и др. и цитираната там литература.

б) конструирани на нови еднословни или многословни номинации като *социален пол*, *социопол*, *социокултурен пол*, *социокултурен род*, *родов пол*, *роля на пола*, *полова роля* и пр. (Славова 2018; Колева 2018 и др.);

в) отказ от превод, т.е. въвеждане на термина в транслитерирана форма – *джендър* (Георгиев 2010; Славова 2018; Динева-Карабаджакова 2018 и др.).

Всяка една от тези преводачески техники има своите предимства и недостатъци⁴, но нито една от тях не може да бъде приета за успешна без достатъчно ясно дефиниране на термина и точно очертаване на обхвата на означаваното от него понятие.

2. Семантични трансформации при нетерминологични употреби на англицизма *джендър* в българския език

Въпреки че заемката *джендър* навлиза в българския език още през последното десетилетие на миналия век, доскоро сферата на нейната употреба беше сравнително ограничена – тази заемка (със статус на англобализъм) функционираше главно като термин в някои изследователски области и в речта на определени социални кръгове. В „Речник на новите думи в българския език (от края на XX и първото десетилетие на XXI век)“⁵ тя присъства с терминологичното си значение от сферата на социологията, дефинирано по следния начин: „Специфична за всеки пол съвкупност от характеристики и стереотипи, която определя социалното поведение и взаимоотношенията на жените и мъжете в едно общество, социалните им роли в него“ (Пернишка, Благоева, Колковска 2010: 137). „Български тълковен речник“ с автор Василка Радева предлага дефиницията: „Специфични за всеки пол характеристики, от които се определят взаимоотношенията и социалното положение на мъжете и жените“ (Радева 2012: 132).

Разглежданият англицизъм придоби по-голяма популярност и значително разшири сферата си на употреба през последните няколко години в резултат на подетите в началото на 2018 г. и предизвикали бурни обществени реакции политически и медийни дебати у нас около предложението за ратифициране на Истанбулската конвенция от българския парламент.⁵ Думата *джендър* навлиза в езика на печатните и електронните медии (Попова 2018; Войнова 2019; Замбова 2019), в комуникацията в социалните мрежи (Сталянова, Руневска 2019), както и в разговорната реч, като при това претърпява семантична трансформация: загубва термиоло-

⁴ Преводаческите стратегии при предаване на съдържанието на термина *gender* на български (както и на някои други езици) са подробно разгледани от К. Славова (2018).

⁵ За различните гледни точки в тези дебати и за понятието *джендър* в тях вж. например Динева-Карабаджакова 2018; Колева 2018; Мизов 2018; Попова 2018; Батулева 2019; Чавдарова 2019 и др.

гичната си същност, преосмисля се и понякога обраства с негативни оценъчни конотации. Както личи от проведеното от А. Ефтимова (2019) анкетно проучване и от наблюденията на Н. Сталянова и Е. Руневска (2019) върху комуникацията в социалната мрежа Facebook, при детерминологизираните употреби съществителното *джендър* на практика се десемантизира и с него започва да се означава, най-общо казано, „пол, който е извън биологично установените мъжки и женски пол“ или „човек, който се причислява към такъв пол“. Ето само няколко примера от медийни текстове, илюстриращи такава употреба:

Има държави, в които са приели, че джендърът не зависи от генетиката, може да е различен от биологичния пол. Земя, 2018, бр. 105.

След като 8 март е международният ден на жената, кога е денят на джендъра? 19 минути, 2018, бр. 2071.

Относно зачестилите през последните години детерминологизирани употреби от такъв тип К. Славова отбелязва: „Аналитичната категория *джендър* изведнъж се превърна в празен референт – дума с толкова много противоречиви и неясни значения, че се изпразни от съдържание: едни я предефинираха в „трети пол“, други я обвързаха с политически и религиозни каузи, докато трети я превърнаха в ругатня“ (Славова 2018: 510).

Семантично трансформираното съществително *джендър* става ядро на цяло словообразователно гнездо от оказионални новообразувания като *джендърщина*, *джендърровци*, *джендърраст*, *джендърност*, *антиджендър*, *джендърофиксация*, *джендърствам*, *непротиводжендърствувателствувайте* (Бонджолова 2018: 38), *джендъриада* (Войнова 2019: 388), *джендро*, *джендерас*, *джендеросвам* (Славова 2018: 510) и др. Повечето от тях са експресивно маркирани.

3. Заключение

Нетерминологичните употреби на заемката *джендър*, характерни за разговорната реч и медийния дискурс, показват, че в езиковото съзнание на част от представителите на съвременното българско общество тази дума претърпява десемантизация, съчетана в някои случаи с експресивизация и пейоризация. В резултат тя започва да се употребява с различен, доста неясен смисъл, като в определени комуникативни ситуации бива използвана като експресивно маркиран субститут за различни номинации, които в повечето случаи не са в синонимни отношения помежду си (Сталянова, Руневска 2019). При някои такива употреби се изразява отрицателна оценъчност, стигаща дори до обсценност, което поражда ред етични проблеми.

Причините за протеклата семантична трансформация при англицизма *джендър* в българския език далеч не са само езикови и може да се тър-

сят в различни посоки. Те са свързани с опита за трансфер в нашата социална практика на някои концептуални виждания и ценностни ориентации, които са характерни за чужда социокултурна среда и се оказват трудни за осмисляне в едно по-традиционно настроено общество. От значение са също сложността и многопластовостта (граничеща с размитост) на понятието „джендър“, смисловата противоречивост на самия прототипен английски термин *gender*, както и трудностите при превода на този термин на български.

Разгледаното лексикално явление, свързано с детерминологизация, десемантизация и (в някои случаи) експресивизация и пейоризация на емката *джендър*, превръща този англицизъм в англокализъм. Пейоративните употреби на думата може да се схващат като израз на нетолерантност, във връзка с което категорично следва да бъдат окачествени като неприемливи. Подобни употреби са свидетелство за съществуващи културни, социални, етични и други проблеми в нашия обществен живот, които изискват по-нататъшен анализ и оценка от специалистите в различни научни области. Тук беше коментиран само лингвистичният аспект на явлението.

ЛИТЕРАТУРА

- АЛДАЧИЌ, Дејан 2020. Називи жена и глобализација – англицизми у српском језику. *Новоречје* 3, 29–42 [<http://www.alma.co.rs/Novorecje/Novorecje3.pdf>] посетено на 01.11.2021.
- БАТУЛЕВА, Татяна 2019. Женските езици в годините на прехода. *Политически хоризонти* 3, 104–114. [https://polhorizons.files.wordpress.com/2019/07/d09fd0bed0bbd0b8d182d0b8d187d0b5d181d0bad0b8d185d0bed180d0b8d0b7d0bed0bdd182d0b8_3_2019_full.pdf] посетено на 01.11.2021.
- БЛАГОЕВА, Диана, Сия Колковска 2013. Динамика и иновационни процеси в българската лексика в края на XX и началото на XXI век. В: Л. Крумова-Цветкова, Е. Пернишка (ред.). *Българска лексикология и фразеология. Т. 1. Българска лексикология*. София: АИ „Проф. М. Дринов“, 215–394.
- БОНДЖОЛОВА, Валентина 2018. Активни процеси в оказионалното словотворчество. *Български език* 3, 34–47. [<https://www.balgarskiezik.eu/3-2018/Bondzholova-RED-34-47-full.pdf>] посетено на 01.11.2021.
- БРАЙДОТТИ, Роза 2000. *Половое различие как политический проект номадизма. Хрестоматия феминистких текстов*. Санкт Петербург: С. Буланин.
- ВОЙНОВА, Катерина 2019. Истанбулската конвенция през погледа на българските онлайн меди. В: *Българистични езиковедски четения*. София: Факултет по славянски филологии, Софийски университет „Св. Климент Охридски“,

- 386–391. [<http://digilib.nalis.bg/xmlui/handle/nls/32045>] посетено на 01.11.2021.
- ГЕОРГИЕВ, Борислав 2010. Трябва ли и как да превеждаме международна (научна) терминология? (Главоблъсканици около превода на „gender“). В: *Лексикографията в европейското културно пространство*. Велико Търново: Знак 94, 137–142.
- ДИНЕВА-КАРАБАДЖАКОВА, Росица 2018. Юридическият терминологичен неологизъм „джендър“ в Истанбулската конвенция. *De jure* 1, 56–68. [<https://www.cceol.com/search/viewpdf?id=681781>] посетено на 01.11.2021.
- ЕФТИМОВА, Андреана 2019. Значения на лексемата джендър под влиянието на медийния дебат за приемането на Истанбулската конвенция. В: В. Бонджолова, А. Петкова, Кр. Василева (съст.). *Nomen est omen. Научни изследвания в чест на 70-годишнината на проф. д-р Кирил Цанков*. Велико Търново: Университетско издателство „Св. св. Кирил и Методий“, 261–174.
- ЗАМБОВА, Антония 2019. Ролята на интернет медиите в съвременната българска медийна среда. В: *Българистични четения – Сегед 2019*. Szeged: JATE-Press, 119–124.
- КИРОВА, Милена, Корнелия СЛОВОВА (съст.) 2001. *Теория през границите: Въведение в изследванията на рода*. София: Полис.
- КОЛЕВА, Бисера 2018. Homo gender на Истанбулската конвенция: либерални идеологеми и етически дилеми. *Етически изследвания* 1, 178–199. [<https://jesbg.com/koleva-b-homo-gender-na-istanbulskata-konvenciya/>] посетено на 01.11.2021.
- ЛАЗИЋ Коњик, Ивана 2021. Англобализми и други неологизми у најновијем периоду развоја српског језика. *Новоречје* 4, 19–28. [<http://www.alma.co.rs/Novorecje/Novorecje4.pdf>] посетено на 01.11.2021.
- МИЗОВ, Максим 2018. Перверзната политическа злоупотреба с темата за насилието над жените. В: *Преходът, жените и насилието*. София: Авангард Прима, 270–380.
- ПЕРНИШКА, Емилия, Диана Благоева, Сия Колковска 2010. *Речник на новите думи в българския език (от края на XX и първото десетилетие на XXI век)*. София: Наука и изкуство.
- ПОПОВА, Жана 2018. Дебатът около Истанбулската конвенция в българските медии. *Медialog* 4, 260–292. [<https://www.medialog-bg.com/?p=1213>] посетено на 01.11.2021.
- РАДЕВА, Василка 2012. *Български тълковен речник*. София: Изток – Запад.
- СЛОВОВА, Корнелия 2018. Изгубени в превода: джендър разноречията на български. *Социологически проблеми* 2, 495–514. [<https://www.cceol.com/search/viewpdf?id=762033>] посетено на 01.11.2021.
- СТАЛЯНОВА, Надежда, Елена Руневска 2019. За някои лексикални явления в българския език, или какво означава думата джендър. *Лингвистични проблеми* 1, 252–255.

ЧАВДАРОВА, Нина 2019. Понятието „џендър“ в политическото говорене. В: *Преходът и политическите езици*. София: Авангард Прима, 276–285.

Диана Благоева

СЕМАНТИЧКЕ ТРАНСФОРМАЦИЈЕ У НОВИМ АНГЛИЦИЗМИМА У БУГАРСКОМ ЈЕЗИКУ

Сажетак

У чланку се испитује случај семантичке трансформације нових позајмљеница из енглеског језика у бугарском језику. Предмет анализе је значење и употреба именице *џендър* (цендер). Разматране речи илуструју могућност да иста лексичка јединица припада и кругу англобализама (са својим термилошким значењем) и англокализама (са својом детерминологизованом употребом). Термин *џендър* ушао је у бугарски језик 90-их година двадесетог века и у почетку је обим његовог деловања био ограничен. Од почетка 2018. године (као резултат бурних реакција јавности на политичке и медијске дебате у Бугарској око предлога за ратификацију Истанбулске конвенције од стране бугарског парламента) реч *џендър* је постала све раширенија у медијском дискурсу, комуникацији на друштвеним мрежама. и у колоквијалном говору. Истовремено, она пролази кроз семантичку трансформацију: губи термилошку суштину, преиспитује се и понекад добија негативне евалуативне конотације. Семантички трансформисани именица *џендър* постаје језгро читавог семантичко деривационог гнезда нових речи оказионалног карактера. Нетермилошка употреба именице *џендър* показује да у језичкој свести неких представника бугарског друштва ова реч пролази кроз десемантизацију, у неким случајевима комбиновану са пејоризацијом.

Кључне речи: бугарски језик, неологизми, семантичка трансформација, англобализми, англокализми.

*Boris Kern**

(Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU, Ljubljana, Slovenija)

ANGLOSLOVENŠČINA**

Dominantnost angleščine na globalni ravni se vsekakor odraža tudi s prevzemanjem prvin v slovenščini, in sicer na več različnih jezikovnih ravneh. V članku je predstavljen nekaj izbranih pojavov vpliva angleščine na slovenščino, izkazanih zlasti v zadnjih treh desetletjih, tako na leksikalni ravni kot na ravni besedotvorja in skladnje, kar lahko pripelje celo do morebitnega redifiniranja nekaterih slovničnih kategorij. V leksikalnem smislu angleščina ni le izhodiščni jezik, iz katerega se prevzema besedje, ampak tudi jezik posrednik (zlasti v primeru besed iz jezikov iz nelatinično pisavo). V okviru glasoslovja se dogajajo spremembe v smeri približanja izgovora izvornim jezikom, v besedotvorju pa se uvajajo nekateri tipi tvorjenk, ki prej za slovenščino niso bili tipični (t. i. prekrivanke), prevzeto besedje pa pogosto izkazuje tudi besedotvorno produktivnost. V prispevku se v kontekstu skladnje omejujemo zlasti na porast tvorjenk s strukturo *nepridevnik + samostalnik*, ki predstavljajo velik izziv tudi v leksikografskem smislu.

Ključne besede: anglicizmi, neologizmi, prevzemanje, besedotvorje, slovenščina, tujejezični vpliv

1. Uvod

Leksem *angloslovenščina* se kot slovarska iztočnica prvič pojavi v *Slovarju novejšega besedja slovenskega jezika* (2012; v nadaljevanju SNB) s kvalifikatorjem ekspresivno in razlago: slovenščina z elementi angleščine; ekspresivnost pa dobro ilustrira tudi zgled rabe: *Naša mesta, trge in vasi preplavljajo spakedranke v nekakšni angloslovenščini*. Dejansko pa je slovenščina z elementi odraz trenutne resničnosti, angleški elementi pa se v slovenščini odražajo na različnih jezikovnih ravneh, pri čemer je najbolj opazno leksikalno prevzema-

* boris.kern@zrc-sazu.si.

** Članek je nastal v okviru raziskovalnega projekta Kombinatorika besedotvornih obrazil v slovenščini (J6-3131) in v okviru raziskovalne skupine P6-0038 z naslovom Slovenski jezik v sinhronem in diahronem razvoju, ki jo financira ARRS.

nje. V SNB-ju je kar 20 % besedja prevzetega iz angleščine (prim. Kern 2016: 40). Na leksikalno raven prevzemanja se osredotočajo številne raziskave (mdr. Toporišič 1972; Snoj 2005; Pogačnik 2003; Bizjak Končar, Dobrovoljc 2010; Bizjak Končar 2012), nekatere med njimi vpeljujejo tudi druge vidike, zlasti besedotvorja in skladnje (Stramljič Breznik 2005, 2008; Voršič 2011; Kern 2016; Žele, Kern 2017).

Prevzemanje je popolnoma običajen jezikovni proces, je eno od poimenovalnih možnosti v vsakem jeziku. Zavedati se je treba, da noben jezik ni samozadosten in se ne more generirati zgolj iz lastnih virov (Kalin Golob 1996). Na nek način lahko vzpostavimo naslednjo analogijo: besed so kot ljudje, od nekaj so migrirale, migrirajo in bodo migrirale. Te »migracije« pa še dodatno olajšujejo zlahka dostopna besedila in vsebine v tujih jezikih¹ in skoraj vseprisotna dvojezičnost v marsikaterem okolju (tudi v smislu dvojezične oz. tujejezične »jezikovne krajine«). Spreminja pa se hierarhija med jeziki – v različnih obdobjih so imeli tudi v slovenskem okolju različni jeziki vlogo t. i. prestižnega ali dominantnega jezika. V obdobju do konca habsburške monarhije je bila to nemščina, sledilo je obdobje vpliva hrvaščine/srbščine, zlasti od 60. let 20. stoletja pa je to vlogo prevzel globalni jezik angleščina (prim. Bizjak Končar 2012: 64). Angleščina danes ni le izhodiščni jezik, iz katerega se prevzema besedje, ampak tudi jezik posrednik (zlasti v primeru besed iz jezikov iz nelatinično pisavo, npr. iz japonščine: *aikido*, *anime*, *emodži/emoji*, *haiku*, *kamišibaj*, *naši*, *reiki*, *šitaka*, *wasabi*).

Zavedati pa se je treba, da je za jezik vsekakor vitalnega pomena, da ne zgolj prevzema, ampak izkorišča tudi druge poimenovalne možnosti: tvorbo besed v okviru sistemskih (in nesistemskih) besedotvornih postopkov, neosemantizacijo obstoječih besed (in besednih zvez) in tvorbo novih stalnih besednih zvez (prim. Vidovič Muha 2013: 23–25).

2. Leksikalno prevzemanje

Nove besede prevzemamo predvsem zaradi pojava novih denotatov. V SNB-ju je največ novega besedja nastalo na področju informatike oz. tehnoloških novosti, gospodarstva, integracije Slovenije v meddržavne organizacije, medicine, glasbe, mode, prehrane, spolnih usmerjenosti in spolnih identitet, duhovnosti in tudi uživanja drog (podrobneje v Kern 2016: 40–41). Včasih pa v jezik sprejemamo novo besedje, kljub temu da zanje že obstajajo izrazi v slo-

¹ »V nasprotju s preteklostjo, ko so bile možnosti za medkulturne vplive večinoma omejene na fizični stik kultur in jezikov, danes ob hitrem soočanju z novo, neznano predmetnostjo in zaradi hitro se spreminjajočih družbenih razmer in globalizacijskih procesov, prevzeto besedje prodira v slovenščino hitreje in po različnih kanalih« (Bizjak Končar 2012: 63)

venščini, zlasti se to pogosto dogaja v žargonski rabi in tudi pogovorni rabi (med drugim pri tem izstopa besedje iz poslovnega sveta in sveta mode), tudi zaradi t. i. jezikovne mode. V omenjenem slovarju je delež besedja, prevzetega iz angleščine kar 20-odstotni.

Novejše besedje od leta 2014 registrira *Sprotni slovar slovenskega jezika*.² V njem najemo še neuslovarjeno novejše besedje oz. neregistrirane pomene že uslovarjenega besedja in trenutno zajema 1151 iztočnic.³ Področja, iz katerih prihaja uslovarjeno novejše besedje, je precej prekrivno z navedenimi področji iz SNB-ja, pri čemer je novejše besedje v zadnjih dveh dodatno zaznamovalo t. i. korona besedje (*alfakoronavirus, anticepilec, anticepilka, anticepilni, anticepilski, antivakser, antivakserka, antivakterski, asimptomatičen, asimptomatično, asimptomatičnost, asimptomatski, asimptomatsko, bolezen (pridružena), brezstični, (dolgotrajni) covid, covid-19, (socialna) distanca, govorec, helikopterski (denar), izolacija, kiberkriminallec, korona, koronabedak, koronačas, koronaepidemija, koronahumor, koronakriza, koronaobveznica, koronapaket, koronapandemija, koronapanika, koronapozdrav, (novi) koronavirus, koronavirusni (koronavirusna bolezen), koronazakon, koronski, lockdown, megapaket, megazakon, mehurček, necepilec, necepilka, novookužen, (duhovno) obhajilo, omejevanje (socialnih stikov), pacient (številka ena, ničti pacient), pandemični, pandemski, PCT, pokovidni, postkovidni, prebolelost, predkovidni, predkoronski, predihavanje, predihavati, prekuževanje, prekuževati, prenašalnik, procepilec, procepilski, proticepilec, proticepilka, protikorona, protikoronski, protiukrepni, provakser, samoizolacija, samoizoliran, samoizolirati se, samokarantena, samoosamitev, samoosamiti se, SARS-CoV-2, testirati*).⁴ Slednje izkazuje precej dobro izkoriščenost poimenovalnih možnosti tudi znotraj slovenščine, pri čemer so se določena poimenovanja, nastala po metaforični poti, dejansko zgodila zunaj nje (npr. *mehurček*). Korona besedje pa izkazuje tudi precejšnjo besedotvorno produktivnost.

Tudi besedje v *Sprotnem slovarju slovenskega jezika* je precejšnji del prevzet iz angleščine (npr. *backpacker, bajk* pog. 'kolo', *bankster* slabš. 'kdor pridobiva korist zase in za svoj krog ljudi z nelegalnim ali pollegalnim vplivanjem na finančne, gospodarske tokove države', *beachvolley/beach volley, bit-*

² Gre za sprotni slovar, katerega urednik je Domen Krvina in ki nastaja na Inštitutu za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU. Dostopen je na portalu Fran (www.fran.si).

³ »Jedro geslovnika predstavlja še neuslovarjeno besedje, katerega rabo v zadnjih letih potrjuje korpusno gradivo, dopolnjeno s predlogi jezikovnih uporabnikov. Ker so ti predlogi navadno sorazmerni ažurni, geslovnik zajema tudi besedje, ki ga obstoječi (časovno zamejeni) korpusi slovenščine zaenkrat (še) ne prinašajo, raba nove besede pa je bila registrirana v drugih (zlasti elektronskih) virih. Poudarek je na vključitvi besedja, ki prinaša pojmovno in poimenovalno novo.« (Krvina 2021: 1)

⁴ Več o njem si je moč prebrati na portalu Fran: https://fran.si/o-portal/page=Covid_19_2020.

coin, brexit, bildati pog. 'pridobivati mišično maso/načrtno krepiti, razvijati kaj', *bullying, coworking, dashboard* 'grafični vmesnik', *fejmič, flash mob/flashmob, geek/gik, glamping, greenwashing* 'zavajajoče prikazovanje, trženje izdelkov, kot da so narejeni na ekološko, družbeno sprejemljiv način', *gexit* 'potencialni izstop Grčije iz evroobmočja, Evropske unije', *hejter, hejterka, inbox, influencer, influencerka, jet lag/jetlag, kontrolfrik, mem/meme*, vulg. *milfica* 'spolno privlačna ženska v srednjih letih',⁵ *oldschool/old school/oldskul, retvit, selfie-stick/selfie stick/selfistik, selfness* 'dejavnost, ki s ponudbo različnih sprostitev, meditativnih tehnik človeku omogoča, da se poglobi vase, spremeni svoje vedenje, se umiri', *teaser, tejanje* 'uporaba tankega lepljivega traku za rehabilitacijo ali stabilizacijo dela telesa, zlasti med treningom', *trailer, vlog, zero waste, zipline/zip line*).⁶ Pri čemer imajo nekateri med njimi tudi slovenske ustreznike, npr. *vplivnik, vplivnica* za *influencerja, influencerko*. Uporabnice_ke slovenskega jezika želi vzpodbuditi k ustvarjalnosti in iskanju slovenskih ustreznice za prevzete besede odstran Predlagajte nove slovenske ustreznice.⁷ Ob tem se je treba zavedati, da je pri iskanju »domačih« ustreznice ključnega pomena čas – ustreznico je treba (če za to obstaja potreba) najti čim prej. Nesmiselno je iskati ustreznice za tako uveljavljene prevzete besede, kot so: *babyboom, bodibilder, body art, facelifting, jet set, pirsing, prime time, queer, retvit, skvot, stand up, styling, vlog*, ki so pogosto postali tudi besedotvorno produktivni. Iskanje ustreznice tudi ni smiselno, če gre za besede, vezane na pogovorni jezik ali sleng, npr. *insajderski, kenslati*.

2.1 Problematične okoliščine prevzemanja

Kot je bilo že zapisano, je prevzemanje v jeziku popolnoma običajen proces. Ob tem pa velja opozoriti na nekaj sicer raznolikih okoliščin (ne nujno omejenih zgolj na vpliv angleščine), ki so se pripetile v Slovenij in ki kažejo na vzpostavitev nepotrebnih situacij, ki se lahko odrazijo tudi na jeziku.

Prva med njimi je pojavljanje sloganov, ki predstavljajo zaščiteno blagovno znamko, zgolj v tujem jeziku (npr. *Lovin' it, Just do it, Feeling it, Das Auto, Wir leben Autos*). *Zakon o varstvu potrošnikov* v prvem odstavku 2. člena določa, da morajo podjetja s potrošniki poslovati v slovenskem jeziku oz. v italijanščini in madžarščini na območjih, kjer avtohtono živita italijanska ali madžarska

⁵ Ustrezna oznaka bi bila *pogovorno* in ne *vulgarno*, saj je vulgaren dejansko zgolj glagol, ki je v izhodišču angleške kraticе.

⁶ Razlage so iz *Sprotnega slovarja slovenskega jezika*, nekatere med njimi, so navedene v skrajšani obliki.

⁷ Dostopno na: <https://fran.si/ustreznice>; Za hrvaščino obstaja podobna spletna stran *Bolje je hrvatski* (<https://bolje.hr/>), ki pa že v imenu zelo jasno sugerira, da je »domače« vedno boljše, kar pa ne drži, niti v primeru slovenščine, niti v primeru hrvaščine in drugih jezikov.

narodna skupnost. Problematičen pa je zlasti 3. člen omenjenega zakona, ki določa: »Javno oglaševanje izdelkov in storitev, predstavitev dejavnosti ter druge oblike obveščanja javnosti so skladno s področnim zakonom v slovenščini oziroma v potrošniku na območju Republike Slovenije zlahka razumljivem jeziku. Kadarkoli se slovenščina pojavlja skupaj s tujim jezikom, ker gre za oglaševanje, predstavitev dejavnosti ter druge oblike obveščanja, ki je namenjeno tudi tujcem, različica v slovenščini ne sme biti manj poudarjena.«⁸ Poleg tega *Zakon o javni rabi slovenščine* v prvem odstavku 15. člena določa: »Pri označevanju in predstavljanju izdelkov in storitev morajo ponudniki potrošniku potrebne informacije glede značilnosti, prodajnih pogojev, uporabe in namembnosti izdelka ali storitve posredovati v slovenščini oziroma v potrošniku na območju Republike Slovenije zlahka razumljivem jeziku. Namesto besednega sporočanja so dopustni tudi splošno razumljivi simboli in slike. Ta določba se ne nanaša na tujejezična imena blagovnih in storitvenih znamk.«, v drugem odstavku pa: »Vsako živilo, zdravilo ali fitofarmacevtsko sredstvo, ki je v prodaji na območju Slovenije, mora imeti na ovojnini natisnjeno deklaracijo, navodilo za uporabo in vse druge potrebne podatke v slovenščini, dodatno pa lahko tudi v tujih jezikih.«

Na nejasnost in neoprijemljivost besedne zveze »v potrošniku na območju Republike Slovenije zlahka razumljiv jezik« je opozorilo več avtoric (Stritar 2011, Gliha Komac, Kovač 2018). Iz zapisanega pa je tudi razvidno, da je pojav tujejezičnih sloganov zakonsko brez prevodov v slovenščino dovoljeno v primeru, ko gre za zaščitene blagovne znamke, kar je neustrezno. Pri vsem skupaj pa je najbolj problematično to, da so se spremembe v zakonodaji zgodile zelo neopazno in da nanjo ni (ustrezno) reagirala strokovna javnost.

Moč kapitala, podkrepljena tudi z zakonskimi določitvami, se kaže tudi v (ne)dopušcanju določenih prilagoditev sistemu slovenščine pri prevajanju tehničnih navodil za uporabo elektronskih naprav. Za slovenščino je tipično, da imamo ob v levem prilastku samostalniške besedne zveze pridevnik in ne samostalnik, čeprav so tovrstne zveze danes vse pogostejše, njihova tvorjenost pa avtomatizirana (več o tem v poglavju o besedotvorju). Pred leti je bilo tako v tovrstnih primerih v navodilih za uporabo elektronskih izdelkov podjetij Microsoft in Hewlett-Packard zaslediti dve različni praksi pri prevajanju:⁹ (a) v primeru izdelkov podjetja Hewlett-Packard so bili v navodilih lahko uporabljeni iz

⁸ Pred tem je bil v zakonu na mestu »lahko razumljivega jezika« »slovenski jezik«, vendar je zaradi uskladitve z evropsko zakonodajo prišlo do te spremembe (več o tem v Stritar 2011).

⁹ Zapisano se nanaša na navodila za prevajanje v eni od slovenskih prevajalskih agencij, in sicer v obdobju med letoma 2006 in 2008.

kratice izpeljani pridevniki: HP-jev računalnik/tiskalnik/miška¹⁰ ipd., medtem ko (b) podjetje Microstoft ni dovoljevalo uporabo izpeljanih pridevnikov *Microsoftov program/iskalnik/paket*, ampak *Microsoft program/iskalnik/paket*. Slednje je danes skoraj popolnoma ustaljena praksa tudi pri vseh izdelkih, kjer se pojavlja tudi ime podjetja.

Tretji primer nepotrebnega posega v jezik pa predstavlja zaplet v primeru zapisa valute *evro* v času vstopa Slovenije v EU. V uredbah sveta EU so bile leta 1997 in 1998 potrjene določitve ob sprejemu odločitve o imenu evropske skupne valute *evro* z leta 1995. Določitve so zajemale tudi dogovor, da bo v veljavi zapis *euro* v vseh članicah ter da odstopanja, vključno s sklanjatvijo in množino, niso dovoljena, razen če država uporablja nelatinično pisavo, npr. Grčija. V procesu pridruženja desetih držav kandidatki v EU se je v Sloveniji, Latviji, Litvi in Madžarski pojavil problem, saj so bi bilo treba za jezike, ki so uradni jeziki v teh državah, vpeljati določene odstopne od določil. Ker so ostale članice vztrajale pri enotnem zapisu, so oktobra 2004 na zasedanju Odbora stalnih predstavnikov Sveta EU v Bruslju na pobudo nekaterih novih članic sprejeli kompromis glede zapisa imena skupne evropske valute. Od takrat velja, da se v slovenščini v primeru slovenskih različic evropske zakonodaje in ostalih pravno-formalnih besedilih EU ime skupne valute piše z *u*: *euro*, pri čemer je dovoljeno tudi sklanjanje, v drugih primerih pa je dovoljen zapis z *v*: *evro* (*Evro za vse nas* 2006), kar je absurdno. Ob tem velja dodati, da slovarji slovenskega jezika (*Slovenski pravopis*, *Slovar novejšega besedja slovenskega jezika*, *Slovar slovenskega knjižnega jezika*, 2. izdaja, *ePravopis*, *Pravni terminološki slovar*) registrirajo zgolj zapis *evro*.

3. Besedotvorje in skladnja ter prevzemanje

1.1 Na ravni besedotvorja se prevzemanje odraža tako na ravni prevzetih morfemov (več o tem Vošič 2011, 2014) kot na ravni novejših besedotvornih postopov. Produkt slednjih so t. i. prekrivanke, ki jih Sicherl in Žele (2018: 75) definirata kot »besede, ki jih navadno tvorimo z izraznim prekrivanjem, in hkrati tudi s krnjenjem ene ali dveh oz. obeh, samostojnih besed, npr. ričota (< ričet + rižota)«. ¹¹ Na enak način so nastale tudi *opoldnevnik* < opoldne + dnevnik, *robotucija* < robotska revolucija, *HOVtel* < hov + hotel 'pasji hotel' (Logar 2006; Stramljič Breznik 2008; Sicherl, Žele 2018). Prekrivanke naj bi najpogosteje nastale iz prvega dela prve podstavne besede in iz zadnjega dela druge podstavne besede, pri čemer morata biti izpolnjena dva kriterija: (1) pre-

¹⁰ Kot je razbrati iz aktualnih ponudb v spletnih trgovinah, so HP-jevi izdelki poimenovani na način, pri katerem je kratica desno od jedra: npr. *tiskalnik HD DeskJet*, *prenosni računalnik HP 255 G8*.

¹¹ O prekrivankah sta pisali tudi N. Logar (2006) in I. Stramljič Breznik (2008).

krivanka mora biti pomensko prepoznavna, smiselna in stilno učinkovita, (2) stopnja krnitve posameznih podstavnih besed se prilagaja izgovorljivostnim zmožnostim v določenem jeziku in jo sproti določa tvoreka_ec (Sicherl, Žele 2018: 75–76). Tovrstne nesistemske tvorjenke se v zadnjem času vse pogosteje pod vplivom angleščine, kjer so tovrstne tvorjenke zelo pogoste, pojavljajo tudi v jezikih, v katerih je to precejšnja novost.

Pri nekaterih med njimi se je proces prekrivanja zgodil v angleščini: *bankster* < angl. *bankster* < *banker* + *gangster* [‘bankir’ + ‘gangster’]; *prestitutka* < angl. *presstitute* < *press* + *prostitute* [‘tisk’ + ‘prostitutka’]; *sekstanje* < angl. *sexting* < *sex* + *texting* [‘seks’ + ‘pisanje SMS sporočil’]; *brexit* < angl. *Brexit* < *Britain* + *exit* [‘Britanija’ + ‘odhod’]; *furminator* < angl. *Furminator* < *fur* + *terminator* [‘dlaka’ + ‘uničevalec’]), pri drugih v slovenščini: *šokastičen* < *šokanten* + *bombastičen*; *hudobro* < *hudo* + *dobro*; *džabest* < *džabe* +; *znanstival* < *znanstveni/znanost* + *festival* (vsakoletni ljubljanski festival dogodivščin, znanstvenih predavanj in eksperimentnih delavnic); *šolimpijada* < *šol(sk)a* + *olimpijada* ipd.¹² (Sicherl, Žele 2018: 82–83).

1.2 Na meji med besedotvorjem in skladnjo pa se nahajajo medponskoobrazilne zloženke oz. besedne zveze s strukturo *nepridevnik* + *samostalnik*, ki se posledično dotikajo tudi pravopisne problematike, in sicer zapisa skupaj ali narazen. Tovrstne tvorjenke so se v slovenščini pojavile v drugi polovici 19. stoletja pod vplivom nemščine (Vidovič Muha 1988). V zadnjih desetletjih pa smo priča rapidnemu povečanju tvorstnih tvorjenk oz. besednih zvez pod vplivom angleščine, kar je povzročilo, da jih govorke_ci slovenščine tvorijo že avtomatizirano (Kern 2012: 148):

body art performans, burnout sindrom, daj-dam logika, dubstep skupina, Erasmus romanca, first minute turizem, kamišibaj predstava, korona virus, livestream koncert, offshore podjetej, stop injekcija, TikTok generacija, trans ženska, trap glasba, traverso flavta.

Tradicionalno tovrstne pojave slovensko jezikoslovje uvršča med zloženke, vendar je že gradivo iz SNB-ja pokazalo, da pri dveh tretjinah tovrstnih zvez ni potrjenega zapisa skupaj (Kern 2012: 147). Tudi analiza ankete lektorskega postopanja v teh primerih¹³ (Kern 2017) je pokazala, da je vsaj 25 % njih v posameznih primerih ravnala drugače, pogosto pa so lektorice_ji izrazili stališče,

¹² Prekrivanke so med drugim pogoste v oglasnih besedilih, kjer želijo njihove tvorke_ci z ustvarjalnostjo zbuditi pozornost.

¹³ V anketi je sodelovalo 241 oseb, anketa je preverjala morebitne lektorske popravke v primeru zvez: *WLAN vmesnik, TV dnevnik, hi-fi slušalke, r'n'b pevka, eko šola, poppevec, alterkultura, videokonferenca, taksi služba, second hand trgovina.*

da so pred leti še popravljali zapise v smeri zapisa skupaj (ali zapisa z vezajem v primeru kratičnih prvih delov zloženek), danes pa ne več. Tudi med raziskovalkami_ci, ki so se v zadnjih dvajstih letih ukvarjali s tem jezikovnim pojavom, se nihče ni eksplicitno zavzemal za poenoten zapis skupaj (Gložančev 2012, Kern 2012, 2017, Logar 2006, 2012, Žele 2009, Žele 2015a, Žele 2015b). A. Žele (2009: 203) zapiše, da v tem primeru prihaja do visoke stopnje vpliva tuje- ga jezika na sistem slovenščine in da teh pojavov ni moč pojasniti s pomočjo zakonitosti besedotvornih postopkov v slovenščini (prim. Kern 2012).

Tovrstne zveze zahtevajo vedno nov premislek o njihovi ustrezni uslovar- jenosti, zlasti v smislu besednovrstne določitve prvih sestavin. Pri snovanju SNB-ja se je pojavila ideja, da bi te prve dele besednovrstno označili kot pri- devnike. A ker bi to preveč poseglo v sistem besednih vrst v slovenščini, smo se odločili za oznako v *pridevniški rabi*, ki jo je v eSSKJ nadomestila oznaka *kot pridevnik*.¹⁴

Pod vplivom angleščine pa se v zadnjem času pojavljajo tudi besedne zvez s strukturo *stavek + samostalnik*: Všeč mi je ta Cankarjev dom sreča Cve- tličarno moment ali Ne jem mesa burger.

4. Zaključek

Prevzemanje je popolnoma običajen jezikovni proces, je eno od poimeno- valnih možnosti v vsakem jeziku. V članku je predstavljenih nekaj izbranih po- javov vpliva angleščine na slovenščino, izkazanih zlasti v zadnjih treh desetle- tjih, tako na leksikalni ravni kot na ravni besedotvorja in skladnje, kar lahko pripelje celo do morebitnega redifiniranja nekaterih slovničnih kategorij. V lek- sikalnem smislu angleščina ni le izhodiščni jezik, iz katerega se prevzema bese- dje, ampak tudi jezik posrednik (zlasti v primeru besed iz jezikov iz nelatinično pisavo). V SNB-ju je kar 20 % besedja prevzetega iz angleščine. Pri iskanju slovenskih ustreznic je bistven čas – prej kot se najde ustreznica, večja je mo- žnost, da se uveljavi. Na ravni besedotvorja se prevzemanje odraža tako na rav- ni prevzetih morfemov kot na ravni novejših besedotvornih postopov, med ka- tere štejemo prekrivanje. Med besedotvorjem in skladnjo pa so se znašle med- ponskoobrazilne zloženke oz. tvojenke s strukturo *nepridenik + samostalnik*, ki predstavljajo tudi svojevrsten leksikografski izziv. Ob tem se je treba zavedati, da je dominantnost angleščine zgolj trenutna situacija in da bo v prihodnje zani- mivo spremljati tudi večje vplive nekaterih drugih potencialno domiantnih jezi- kov.

¹⁴ V *Poskusnem zvezku SSKJ* so imeli ti prvi deli oznako *nesklonljiv pridevnik*, ki pa je bila v SSKJ-ju zamenjana z *nesklonljiv prislastek*.

LITERATURA

- BIZJAK Končar, Aleksandra, 2012. Pisno podomačevanje novejših prevzetih besed v slovenščini. V: JAKOP, Nataša et al. (ur.) *Pravopisna stikanja : razprave o pravopisnih vprašanjih*. Ljubljana: Založba ZRC, 63–71.
- BIZJAK Končar, Dobrovoljc Helena, 2010. Proces podomačevanja in vprašanje pisanja novejših prevzetih besed. *Jezikovni zapiski*, 16/2, 91–110.
- DOBROVOLJC Helena, Jakop Nataša, 2011. *Sodobni pravopisni priročnik med normo in predpisom*. Ljubljana: Založba ZRC.
- Evro za vse nas. Informacije o uvedbi evra v Sloveniji*. [<http://www.evro.si/pogosta-vprasanja/uedba/index.html#21>] dostop 21. 12. 2021.
- FILIPOVIĆ, Rudolf 1990. *Anglicizmi u hrvatskom ili srpskom jeziku: porijeklo – razvoj – značenje*. Zagreb: Školska knjiga.
- GLIHA Komac, Nataša, Kovač, Polonca (ur.) 2018: *Pravna ureditev in programski dokumenti o jezikovni rabi in praksah jezikovnih uporabnikov v Republiki Sloveniji in uporabnikov slovenskega jezika v sosednjih državah in po svetu*. Ljubljana: ZRC SAZU.
- GLOŽANČEV, Alenka 2012. Novejša slovenska leksika v luči obravnave samostalniških zloženek v Slovenskem pravopisu 2001. V: H. Dobrovoljc, N. Jakop (ur.) *Pravopisna stikanja*. Ljubljana: Založba ZRC SAZU, 125–139.
- GLOŽANČEV, Alenka, Jakopin, Primož, Michelizza, Mija, Uršič, Lučka, Žele, Andreja 2009. *Novejša slovenska leksika (v povezavi s spletnimi jezikovnimi viri)*. Ljubljana: Založba ZRC.
- KALIN GOLOB, Monika 1996: Jezikovnokulturne smeri na Slovenskem: Romantiki in realisti oz. puristi in propuristi. *Jezik in čas*, Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete, 77–91.
- KERN, Boris 2012. Pisanje skupaj in narazen v Slovarju novejšega besedja slovenskega jezika. V: H. Dobrovoljc, N. Jakop (ur.) *Pravopisna stikanja*. Ljubljana: Založba ZRC SAZU, 141–149.
- KERN, Boris 2016. Wpływy obcojęzyczne na współczesny język słoweński. *Rozprawy Komisji Językowej*, t. 62, 39–48 [<http://cejsh.icm.edu.pl/cejsh/element/bwmeta1.element.desklight-267fe74c-f265-455b-b97c-ab7f53da1803>] pristop 21. 12. 2021.
- KERN, Boris 2016. (Narazen pisane) samomedponske zloženke z lektorskega vidika : merila. V: E. Kržišnik (ur.), M. Hladnik (ur.). *Toporišičeva obdobja*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete, 429–438.

- KRVINA, Domen 2021. *Sprotni slovar slovenskega jezika. Uvod*. 1–3 [https://fran.si/132/sprotni-sprotni-slovar-slovenskega-jezika/datoteke/Sprotni_Uvod.pdf] dostop 21. 12. 2021.
- LOGAR, Nataša 2005. Filter vrečka ali filtervrečka, foto posnetek ali fotoposnetek, ISDN paket ali ISDN-paket? V: M. Jesenšek (ur.) *Knjižno in narečno besedoslovrje slovenskega jezika*. Maribor: Slavistično društvo Slovenije, 222–249.
- LOGAR, Nataša, 2006: Stilno zaznamovane nove tvorjenke – tipologija. *Slavistična revija*, posebna številka, 87–101.
- MAZURKIEWICZ-SULKOWSKA, Julia 2014. *Słowiańska terminologia techniczna (na materiale polskim, bułgarskim i rosyjskim)*. Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego.
- POGAČNIK, Aleš 2003. Prevzemanje besed v slovenščini. *Jezik in slovstvo*, letn. 48, št. 6 (nov.-dec. 2003). [25]–48 [http://www.jezikinslovstvo.com/pdf/2003-06-Pogacnik.pdf] pristop 21. 12. 2021.
- POGORELEC, Breda 1964. Ob poskusnem snopiču Slovarja slovenskega knjižnega jezika, *Jezik in slovstvo*, 9/7–8, 232–242.
- SICHERL, Eva, Žele, Andreja 2018. Prekrivanke v slovenščini z vidika vpliva angleškega jezika. *Jezik in slovstvo*, letn. 63, št. 1, [75]–88.
- Slovar novejšega besedja slovenskega jezika*, [www.fran.si] dostop 21. 12. 2021.
- Sprotni slovar slovenskega jezika*, [www.fran.si] dostop 21. 12. 2021.
- STRAMLJIČ BREZNIK, Irena, 2005. Prevzete in domače prvine v slovenskih zloženkah. *Jezikoslovni zapiski : zbornik Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša*, 11, št. 2, 7–30.
- STRAMLJIČ BREZNIK, Irena, 2008. Prevzete leksemske prvine in njihova besedotvorna zmožnost v slovenščini. V: A. Derganc (ur.) *Zbornik referatov za štirinajsti mednarodni slavistični kongres, Ohrid, 10.-17. september 2008, Slavistična revija*, letn. 56, št. 2. Ljubljana: Slavistično društvo Slovenije. 2008, [149]–160. [https://dk.um.si/IzpisGradiva.php?id=66118] dostop 21. 12. 2021.
- STRITAR KUČUK, Mojca 2011. Zakon o varstvu potrošnikov med (lahko razumljivim) jezikom, politiko in pravom. V: KRANJČ, Simona (ur.) *Meddisciplinarnost v slovenistiki*, (Obdobja, Simpozij, = Symposium, 30). Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete, 441–447 [https://centerslo.si/wp-content/uploads/2015/10/30-Stritar.pdf] dostop 21. 12. 2021.
- VIDOVIČ MUHA, Ada 1988. *Slovensko skladijsko besedotvorje ob primerih zloženok*. Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete, Partizanska knjiga.
- VIDOVIČ MUHA, Ada 2013. *Slovensko leksikalno pomenoslovje*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani.
- VORŠIČ, Ines, 2011. Prevzeto priponsko obrazilo -i(j)ada v slovenski tvorbeno ustaljeni in potencialni leksiki. *Jezikoslovni zapiski : zbornik Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša*, 17, št. 1, 89–101.
- VORŠIČ, Ines 2013. *Sistemska in nesistemska leksikalna tvorba v novejšem besedju slovenskega jezika : doktorska disertacija*. Maribor.

Zakon o javni rabi slovenščine. *Uradni list RS*, št. 86/04 in 8/10.

ŽELE, Andreja, 2015a: Konverzija v slovenščini. *Jezik in slovstvo* 60/2. 65–77.

ŽELE, Andreja, 2015b: Strukturalnopomenska vprašanja novejšje slovenske leksike: med zloženko in besedno zvezo. *Philological studies = Filološki studii = Filološke pripombe*. Skopje, Perm, Ljubljana, Zagreb.

ŽELE, Andreja, Kern, Boris 2017. Spremembe v leksiki in skladnji v sodobni slovenščini. *Acta Universitatis Wratislaviensis, Wyraz i zdanie w językach słowiańskich 9: opis, konfrontacja, przekład*, no. 3792, 461–469 [<https://wuwr.pl/swr/article/download/4442/4293>] dostop 21. 12. 2021.

Boris Kern

ANGLOSLOVENŠČINA

Summary

Borrowing is a common linguistic process; it is one of the naming possibilities in every language. This article presents some selected phenomena of the influence of English on Slovene, especially in the last three decades, both at the lexical level and at the level of word formation and syntax, which may even lead to a possible redefinition of some grammatical categories. In lexical terms, English is not only the source language from which words are borrowed, but also the intermediate language (especially in the case of words from languages with non-Latin script). In the Dictionary of New Slovenian Words, up to 20% of the vocabulary is borrowed from English. When searching for Slovenian equivalents, time is of the essence - the sooner an equivalent is found, the more likely it is to be adopted. At the level of word formation, acquisition is reflected both at the level of borrowed morphemes and at the level of recent word formation processes, which include blends. Between word formation and syntax, there are non-adjective+noun compounds or phrases with non-adjective+noun syntactic structure, which also present a unique lexicographic challenge. It should be kept in mind that the dominance of English is only a current situation and that it will be interesting to observe the greater influence of some other potentially dominant languages in the future.

Keywords: anglicisms, neologisms, borrowed words, word formation, Slovenian language, foreign language influences.

УДК 811.163.6'373.43.45=111:81'373.611''20''
811.163.6'373.43.45=111:004.031.4''20''
811.163.6'374.2:81'373.43

*Domen Krvina, Andrej Perdih, Mija Michelizza**
(ZRC SAZU, Ljubljana)

SLOVENSKI ANGLOKALIZMI V SLOVARJIH IN BESEDILIH**

V članku so prikazani metodologija, problemi in odprta vprašanja pri opredeljevanju, katere besede lahko štejemo med anglokalizme. Izraz *anglokalizem* prevzemamo po srbskih virih (zlasti Ajdačić 2020) in z njim opredeljujemo besede, prevzete iz angleškega jezika, ki so v jeziku prejemniku (v tem članku je to slovenščina) razvili dodatne pomenne, ki v angleščini ne obstajajo. Analiza je bila opravljena na primeru iztočnic dveh slovenskih slovarjev neologizmov in na primeru še neuslovarjenega besedja spletnih besedil v slovenščini. Članek se dotika tudi vprašanja nekaterih besedotvornih procesov, ki potekajo ob prevzemanju iz angleškega jezika.

Ključne besede: anglizem, anglokalizem, prevzemanje, slovenščina, slovar neologizmov, novejšje besedje, neosemantem, besedotvorje

1. Uvod

Prvi stiki slovenščine z angleščino sicer segajo že v 17. stoletje, a intenzivnejše obdobje vpliva angleščine na slovenščino se je začelo po 2. svetovni vojni, ko so začeli angleščino poučevati kot tuji jezik. Bistveno pa sta na povečano prevzemanje besed iz angleščine vplivala tehnični napredek in želja po posnemanju modernejšega načina življenja zahodnega sveta (Šabec 2012: 276). Prevzemanje besed iz angleščine v polnem ali delnem pomenskem obsegu¹ je v evropskem in širšem prostoru splošno znano dejstvo. Pri tem se lahko zgodi, da prevzeti pomen služi kot osnova za nadaljnji pomenski razvoj, ki v angleščini

* domen.krvina@zrc-sazu.si, andrej.perdih@zrc-sazu.si, mija.michelizza@zrc-sazu.si

** Prispevek je nastal v okviru programa P6-0038, ki ga financira ARRS.

¹ Pomensko prevzemanje, posebej če ga spremlja le navidezno poslovenjenje oblike, ki po svoji zgradbi povsem ustreza prevzeti obliki, je v slovenskem znanstvenem pisanju večinoma označeno kot kalkiranje (o tem na kratko gl. npr. Šabec 2012: 276).

obstaja ali le v sledeh in v posameznih pogovornih zvrsteh jezika ali pa celo sploh ni izpričan. Govorimo lahko o pojavu t. i. *anglokalizmov* (Ajdačić 2020; Lazić Konjik 2021a, Lazić Konjik 2021b idr.).

Ob pregledu gradiva za prispevek smo ugotovili, da je pri pristopu k pojmu *anglokalizem* smiselno ločevati njegov ožji obseg od potencialnega širšega obsega.

a) V ožjem smislu gre za **premik v leksikalnem pomenu**, ki v angleščini ni prisoten in se je razvil šele v ciljnim jeziku prejemniku. To pomeni, da je prisotna dodatna ali celo povsem drugačna pomenska sestavina.

a1) Pri dodatni pomenski sestavini je treba v angleščini za isti pomen uporabiti besedno zvezo s to dodatno sestavino, npr.² *na-/bildati* 1: pogovorno ‘pridobiti/pridobivati mišično maso z načrtno telesno vadbo in beljakovinsko bogato prehrano’ [ang. *to build muscles*].

a2) Pri drugačni pomenski sestavini gre za pomene, ki v angleščini niso zaznavni, npr. *android* 2: slabšalno kdor ravna, dela po navodilih drugega brez sodelovanja volje, zavesti’ ali *rentati* 2: pogovorno, ekspresivno ‘zagotavljati komu finančna sredstva’.

Glede na širši pomenski obseg v angleščini je v ciljnim jeziku možno tudi zgoraj omenjeno prevzemanje v delnem pomenskem obsegu, ko se širši izhodiščni pomen ne prevzame, npr. *drifati* ‘z avtom’ glede na polni pomenski obseg angleškega *to drift* ‘drseti’.

Vidimo lahko, da gre večinoma za neprve, prenesene in zaznamovane (kvalificirane) pomene (za srbščino prim. Ajdačić 2020: 37–39; Lazić Konjik 2021).

b) V širšem smislu bi – v slovenščini in drugih (južno)slovanskih jezikih, za katere je tudi pri prevzetih besedah značilno bogato besedotvorje – o anglokalizmih lahko govorili tudi **pri različnih tvorjenkah**. V tem primeru se leksikalni pomen besedotvornega izhodišča sicer ohranja, z dodajanjem morfemskih obrazil pa nastajajo različni besedotvorni pomene, npr. *bestič*, *bestica* ‘najboljši prijatelj/-ica’, tako še *fejmič*, *fejmička*;³ za splošne besedotvorne pomene vršilca, dejanja ipd. prim. npr. *supar*, *suparka*, *supati*, *supanje*. Tvorjenke tega tipa so pri (novejšem) prevzetem besedju zelo pogoste in lahko pri posameznih pomelih tvorjenke odpirajo potencial za nastajanje anglokalizmov v ožjem smislu, npr. *s-/kenslati* 1.1: pogovorno ‘prekiniti stike s kom’ [ang. *cancel culture*, vezano predvsem na internet, družbena omrežja].

² Zgledi v Uvodu so iz *Sprotnega slovarja slovenskega jezika* (Krvina 2014–).

³ Velja omeniti, da izhodišče *besti* in zlasti *fame/fejm* brez dodajanja slovenskih pripon v slovenščini sploh ne obstaja (prim. korpus Gigafida 2.0): Gigafida (cjvt.si); Gigafida (cjvt.si).

2. Problematika metodologije in negotovost pri potrjevanju anglokalizmov

Naslednja ugotovitev, do katere smo prišli ob pregledu gradiva za prispevek, je, da se je pri proučevanju anglokalizmov treba zavedati, da potrjevanje anglokalizmov v resnici pomeni dokazovanje neobstoja nekega pomena v angleščini. Ker je angleščina danes zelo razširjena in je obenem *lingua franca*, poti za prevzemanje besed in njihovih pomenov pa je zaradi različnih internetnih možnosti veliko, so poleg slovarjev, ki jih izdelujejo leksikografi, dragocen vir informacij tudi slovarji, v katere lahko svoja opažanja vnese kdor koli. Tak slovar je npr. *Urban dictionary*, ki vsebuje veliko pogovorne ali slengovske angleščine, od koder prav tako prodirajo besede in pomeni v slovenščino, zlasti pogovorno in slengovsko.

Ob tem se je treba zavedati, da tudi odsotnost kakega pomena v angleških slovarjih ne pomeni, da ta pomen v angleščini ne obstaja. V idealnem primeru bi bilo za vsako besedo treba pregledati celoten korpus vseh angleških besedil, kar realno ni mogoče. V nadaljevanju zato večkrat poudarjamo, da gre za potencialne anglokalizme: torej za besede, pri katerih za njihove pomene ne najdemo potrditve o obstoju tega pomena v angleščini. To je z vidika današnje velike medjezikovne gibkosti in tudi določene jezikovne fluidnosti (spretnosti tako v maternem jeziku kot v večji ali manjši meri tudi v angleščini) večjega števila uporabnikov razumljivo (Prčić 2019: 17; Lazić Konjik 2021b). Poleg tega pomenska motivacija, ki je nastanek novega pomena spodbudila v angleščini, lahko povsem dobro učinkuje tudi v jeziku prejemniku (prim. *miška* [ang. *mouse*] kot del računalniške opreme) – zato sicer ne moremo z gotovostjo trditi, da je pomenski prenos prišel iz angleščine, je pa ta vpliv zaradi vseprisotne angleščine kot *lingue franca* današnjega časa zelo verjeten (Michelizza, Žagar Karer: 2018).

3. Potencialni anglokalizmi v *Slovarju novejšega besedja slovenskega jezika*

V letu 2012 je izšel *Slovar novejšega besedja slovenskega jezika* (v nadaljevanju SNB), ki opisuje »besede in besedne zveze slovenskega jezika, ki so se pojavile ali uveljavile po letu 1991 in niso bile obravnavane v *Slovarju slovenskega knjižnega jezika* (SSKJ).« (SNB 2012: 9). Prav tako obravnava novejše pomene že uslovarjenih besed. Prednost tega slovarja za iskanje potencialnih anglokalizmov je v tem, da poleg pomenske členitve in stilno-zvrstnega kvalificiranja pomenov prinaša tudi etimološke podatke. Tako je bilo mogoče izmed 5382 iztočnic tega slovarja najti 927 takih, ki so prevzete iz angleškega jezika (pri tem niso upoštevane tvorjenke, nastale po slovenskih besedotvornih postopkih).⁴

⁴ Tako SNB kot *Sprotni slovar slovenskega jezika*, ki je analiziran v nadaljevanju članka, sta na voljo na portalu Fran (www.fran.si) (Ahačič, Ledinek, Perdih 2015; Perdih 2020).

V nadaljevanju smo ločeno obravnavali pomene, ki pripadajo iztočnici, in pomene, ki pripadajo podiztočnici. Ob tem smo izdelali dva natančnejša iskalna pogoja, glede na to, ali je beseda že obravnavana v SSKJ (to pomeni, da SNB praviloma vsebuje neprvi pomen) ali ne. Če je bila beseda že obravnavana v SSKJ, smo raziskali vse najdene zadetke iskanja, pri ostalih primerih pa smo iskanje zaradi časovnih in prostorskih omejitev zožali na tiste primere, ki imajo poleg prvega pomena še vsaj en pomen ali podpomen, saj pričakujemo, da lokalni pomen ne nastopa kot edini pomen besede.

3.1 Statistika v *Slovarju novejšega besedja slovenskega jezika*

V Slovarju novejšega besedja slovenskega jezika je skupno 5382 iztočnic, od tega prevzetih iz angleščine 927.⁵ Izločili smo tri skupine iztočnic, in sicer:

- A. Večpomenske iztočnice, prevzete iz angleščine: 184
- B. Večpomenske enobesedne podiztočnice, prevzete iz angleščine: 13
- C. Iztočnice, prevzete iz angleščine in že obravnavane v SSKJ: 82

Skupno A, B in C:⁶ 248

S temi pogoji smo preverjanje pomenov omejili na 248 iztočnic (od 5382), za katere smo nato preverjali izvore njihovih pomenov.

Za potrjevanje pomenov, ki so bili prevzeti iz angleščine, je mogoče uporabiti različne vire:

1. slovarji angleškega jezika,
2. spletni iskalniki (Google, Bing itd.),
3. korpusi.

Zaradi praktičnih omejitev smo izhajali iz prve možnosti, torej slovarjev angleškega jezika, kar je zaradi pomenskih opisov tudi enostaven in najhitrejši način, pri čemer smo sistematično preverjali zlasti naslednje slovarje:

- Oxford English Dictionary (OED): <https://www.oed.com>,
- Merriam-Webster: www.merriam-webster.com,
- Collins English Dictionary: www.collinsdictionary.com/dictionary/english,
- Cambridge English Dictionary: <https://dictionary.cambridge.org>,
- Wiktionary: <https://en.wiktionary.org/wiki>,

⁵ Npr.: **aikido** ← ang. *aikido* ← jap. *aikidō*, prvotno 'pot harmonije duha', iz *ai* 'harmonija' + *ki* 'duh, življenjska energija' + *dō* 'pot, način'.

Vključeni so tudi primeri, pri katerih je možnih več jezikov dajalcev, npr.: *basmati* ← nem. *Basmati*, ang. *basmati* ← hind. *bāsmatī* 'dišeč, aromatičen'.

⁶ Nekatere besede ustrezajo več različnim pogojem, zato je število manjše od vsote A + B + C.

- Urban Dictionary: <https://www.urbandictionary.com>.

S pomočjo slovarjev smo lahko potrdili obstoj nekaterih pomenov v angleškem jeziku in jih tako z našega seznama izločili. Tako smo dobili nabor besed, ki vendarle lahko predstavljajo pomene, nastale v slovenščini.

3.2 Seznam potencialnih anglokalizmov v *Slovarju novejšega besedja slovenskega jezika*⁷

antipropaganda (ang. *anti-propaganda*): *ekspr.* kar kaže, dokazuje slabe lastnosti koga, česa in s tem navadno odvrča kupce, uporabnike, obiskovalce

➤ *Tekma je bila le antipropaganda za slovenski ženski nogomet, saj si jo je ogledalo samo okrog 300 gledalcev.*

Beseda *antipropaganda* (*anti-propaganda*) je v angleščini redka, saj pogosteje nastopa *counterpropaganda*. Izmed pregledanih slovarjev jo obravnava le Wiktionary, in sicer v osnovnem pomenu 'nasprotna propaganda'. Slovarji večinoma navajajo sopomenko *counterpropaganda*, in sicer prav tako le v pomenu 'nasprotna propaganda'.

ego trip (ang. *ego trip*): kdor kaj dela iz potrebe po dokazovanju lastne vrednosti, pomembnosti, zlasti pred samim seboj

➤ *Kako se obnese sobivanje dveh egotripov, kreativcev in egocentrikov?*

Medtem ko izhodiščni pomen 'potreba po dokazovanju lastne vrednosti, pomembnosti, zlasti pred samim seboj' najdemo tudi v angleških slovarjih, pa pomenski prenos na človeka v obravnavanih angleških slovarjih ni zapisan. V angleščini se ta pomen uporablja tvorjenka *ego tripper* oz. *ego-tripper* (v OED potrditev iz leta 1970).

globalist (ang. *globalist*): veliko podjetje, ki posluje v več državah; multinacionalka

➤ *Švicarski farmacevtski globalist namerava v svojih tovarnah po vsem svetu zapreti približno 2500 delovnih mest.*

Metonimija, pri kateri se poimenovanje za človeka lahko prenese tudi na ustanovo (*član, članica, grosist, uvoznik...*) je regularen jezikovni pojav, zato je toliko težje dokazati, da takega pomena v jeziku dajalcu ni, saj je avtomatsko

⁷ Vse razlage in zgledi so vzeti iz SNB.

tvorljiv. Kljub temu angleški slovarji za besedo *globalist* navajajo samo pomen, ki so vezani na človeka, ne pa tudi na podjetje ali katero drugo ustanovo.

notes (ang. *notes*): žepni računalnik, elektronska beležka

➤ *Današnji notesi so po računalniški zmogljivosti že povsem enakovredni namiznim modelom.*

Poleg tega pomena kot anglokalizem lahko štejemo tudi starejši, v prvi izdaji SSKJ (1970–1991) zapisani pomen ‘zvezek za zapiske, navadno manjši; beležnica, beležka’, ki je metonimija izhodiščnega angleškega oz. francoskega pomena ‘zapiski’ v množini. Tudi izrazna podoba je v slovenščini specifična, saj se realizira izgovor po črki: [nótes], kar je verjetno posledica dejstva, da so govorniki slovenščine prihajali v stik le s pisno podobo angleške besede *notes* (v pomenu ‘zapiski’).

permakultura (ang. *permaculture*): gibanje, ki zagovarja tako načrtovanje

➤ *Permakultura je sveto vno gibanje, ki si je najprej prizadevalo za pridelovanje zdrave hrane, zdaj pa sega tako rekoč že na vsa področja, celo na področje trgovine.*

Izhodiščni pomen ‘odnos do življenja, za katerega je značilno iskanje možnosti, kako živeti in gospodariti v soglasju z naravo in s seboj’ in njegova metonimija ‘na takem odnosu temelječe načrtovanje trajnostnega človekovega življenjskega prostora’ sta izhodišče za nadaljnjo metonimijo, ki je v angleških slovarjih ne zasledimo.

rolati (ang. *to roll*): po g. predvajati, reproducirati glasbo, posnetke

➤ *Anglija postaja nemogoče komercialna, klubska scena ni za nikamor, vsi rolajo isto brezvezno glasbo.*

rolati se: mešati se [= (začenjati) biti zmeden, zaskrbljen]

➤ *Od predvolilnega vzdušja se nam že rola; zdržati moramo še poldrugi mesec.*

Glagol *rolati* ima sicer več pomenov, med katerimi so tudi prevzeti angleškega *to roll* ‘valjati, kotaliti’, izstopa pa pogovorni pomen ‘predvajati glasbo’, pri katerem je osebek človek, tožilniški predmet pa je povezan z glasbo, glasbeniki ali (fizičnim) nosilcem glasbe. Obenem je nastala tudi prostomorfemska oblika *rolati se*, ki se pomensko naslanja na *mešati se* v istem pomenu. Pri tem velja opozoriti, da je bila beseda *rola* ‘zvitek’ že pred tem prevzeta prek nemščine (*Rolle*) iz francoščine *rôle*, vendar gre pri tem za starejše prevzemanje, ki ni neposredno povezano s prevzemanjem iz angleščine.

3.3 Manj jasni primeri

multipraktik (ang. *multipractic*): kdor zna mnogo stvari dobro narediti

- *Je vizualni multipraktik; njegova umetnost vključuje slikarstvo, kiparstvo, animacijo, industrijsko oblikovanje, modo.*

Etimološka osvetlitev v SNB ločuje med prvim pomenom (← agl. *multipractic* (*food processor*)), ki se v angleščini praktično ne uporablja, in obravnavanim pomenom (iz (↑)*multi*... + (↑)*práktičen*), ki po tej interpretaciji pravzaprav niti po izrazni podobi ni prevzet iz angleščine, ampak je tvorjen po slovenskem besedotvornem postopku.

ranč (ang. *ranch*): pog. počitniška hiša na deželi, navadno v naravnem okolju, s pripadajočim vsaj manjšim travnikom.

- *Ob koncu tedna gre navadno na svoj ranč.*

Angleški slovarji tega pomena, ki je blizu pomena 'vikend hiša', ne navajajo. Tudi, če ta pomen v (ameriški) angleščini obstaja, je predstava o denotatu pri govoricah slovenščine zaradi kulturnih razlogov gotovo drugačna kot pri govoricah (ameriške) angleščine.

rockabilly (ang. *rockabilly*): kdor se navdušuje za tako glasbo

- *Nekaj rockabillyjev pod odrom se je razvnelo.*

Za angleščino slovarji potrjujejo dva pomena te besede: 'glasba' in 'izvajalec te glasbe'. Nadaljnja metonimija, ki jo navaja SNB, 'navdušenec' v angleških slovarjih ni potrjena. Podobno kot pri *globalist* je potrebna previdnost, saj je pomenski prenos majhen in je zato težko z gotovostjo trditi, ali pomen v angleščini obstaja ali ne.

4. Potencialni anglokalizmi v Sprotnem slovarju slovenskega jezika

Nekateri zaznani anglokalizmi iz *Sprotnega slovarja slovenskega jezika* (dalje *Sprotni slovar*; prim. Krvina 2021) so bili kot primeri na kratko predstavljeni že v Uvodu. Za primerjavo z angleškimi pomeni smo uporabili iste priročnike kot v poglavju 3. pri analizi SNB. Etimologija je za *Sprotni slovar* še v pripravi, zato smo se glede prevzetosti iz angleščine posvetovali z inštitutskimi etimologi.⁸ Nasploh moramo biti ob manjši ustaljenosti besed in njihovih pomenov, ki jih opisuje *Sprotni slovar*, glede zanesljivosti odkritih anglokalizmov toliko bolj zadržani.

Iz ali preko angleščine prevzetih besed ali besednih zvez, kjer prevzeti pomen(i) obstaja(jo) že v angleščini, je v *Sprotnem slovarju* veliko, npr. *beac-*

⁸ Za komentarje in nasvete se najlepše zahvaljujemo dr. Simoni Klemenčič.

hwolley, coworking, flash mob, ghee, glamping, hashtag, kontrolfrik/controlfreak, lockdown, oldschoool, segway, selfi/selfie, skike, slackline, socialna distanca, webinar, zero waste, zipline. Vendar gre tu za anglizme, ne anglokalizme.

Nemalo je tudi besedotvornih anglokalizmov tipa b), pri katerih se pomen besedotvornega izhodišča (navadno je to samostalnik moškega spola, ki označuje osebo, npr. *backpacker, hejter/hater, hipster, influencer*, redkeje predmet, npr. *sup*) ohranja. Tvorjenke običajno sledijo vzorcu feminativ – (vrstni) pridevnik – prislov – dejanje/dejavnost, pri čemer ni nujno, da je vzorec realiziran v celoti, npr. *backpackerka, backpackerski, backpackersko; hejterka, hejtati, hejtanje; hipsterka, hipsterski, hipstersko; influencerka, influencerski, influencersstvo; supar, suparka, suparski, supati, supanje* ipd.

Z vidika obrazila so poseben tip tvorjenke, kjer se v slovenščini v podomačeni obliki neobstoječi osnovi (gl. opombo 4) dodaja *-ič*: slengovsko *bestič* ‘najboljši prijatelj’, *bestička; fejmič* ‘kdor zaradi pogostega pojavljanja na družabnih omrežjih, v medijih meni, da je slaven, znan’, *fejmička*. To obrazilo v slovenščini ni prav pogosto, vedno pa je povezano s stilno zaznamovanostjo (ekspresivno, pogovorno: *penzič* ‘upokojenec’, *psihič* ‘duševno neuravnovešen človek’; vulgarno: *fakič* ‘iztegnjen sredinec’); besedotvorno izhodišče pri tem samostojno večinoma ne obstaja oz. je okrnjeno (*penz-*, *psih-*), izjema je prevzeti podomačeni medmet *fak*. Zaradi sorazmerne redkosti obrazila *-ič* bi bilo v teh primerih mogoče razmišljati o možnem vplivu drugih južnoslovanskih jezikov, zlasti hrvaščine ali srbščine. Tak vpliv je viden npr. v rabi zelo razširjenega prevzetega prislova *ful*, ki v angleščini v prislovni vlogi ne nastopa [**full good, nice* → *very good, nice*]. Ta raba je posledica prireditve rabe *ful* prislovu *puno* ‘zelo’, ki jo je iz hrvaščine – taka raba se je najprej uveljavila na Reki in v Pulju – prevzela tudi slovenščina (Snoj 2005: 113–122; Pulvirenti 2016: 125–126).

Zaradi zaznamovanosti, ki za tipične anglizme vsaj z vidika *Sprotnega slovarja* (kjer je anglizmov veliko, zgolj dejstvo prevzetosti pa se posebej ne označuje) ni značilna, bi lahko tovrstne tvorjenke na *-ič* razumeli kot neke vrste prehod med anglizmi in pravimi anglokalizmi tipa a). Kot dodatna pomenska sestavina se tako kaže izrazita ekspresivnost – podobno kot bomo v nadaljevanju videli pri primerih anglokalizmov, ki smo jih našli v spletnih besedilih (prim. poglavje 5.1).

4.1 Leksikalni anglokalizmi v *Sprotnem slovarju slovenskega jezika*⁹

Pravi leksikalni anglokalizmi tipa a) so redki, običajno vezani na neprve pomene in pomensko zaznamovani (kvalificirani). Prvi pomen, ki ni nujno zaznamovan, je večinoma tak, kot ga poznamo iz angleščine. Ker jih ni veliko,

⁹ Vse razlage in zgledi so vzeti iz *Sprotnega slovarja slovenskega jezika*.

spodaj podrobneje predstavljamo večino zaznanih anglokalizmov tega tipa. Ob pomenu z najdenim anglokalizmom navajamo tudi prvi pomen (razen če je anglokalizem že prvi).

android (ang. *android*): 1.¹⁰ človeku podoben robot

2. slabšalno kdor ravna, dela po navodilih drugega brez sodelovanja volje, zavesti:

➤ *Naši vladarji so navadni sužnji, **androidi**, kloni brez možganov.*

detoks/detox (ang. *detox*): 1. pogovorno odstranjevanje neželenih, škodljivih snovi iz telesa SINONIMI: *detoksikacija, razstrupljanje*

1.1 pogovorno postopek nadzorovanega opuščanja uživanja droge SINONIMI: *detoksikacija*

2. pogovorno odstranjevanje česa, odpovedovanje čemu, kar (lahko) povzroča odvisnost:

➤ *Moj **detox** od kave se je klavrno končal po enem dnevu. Imam tridnevni **detox** od interneta, razen če najdem wifi.*

Pomen je zlasti v povezavi z odvisnostjo od interneta znan tudi v angleščini, in sicer v zvezi *digital detox*. Za slovenščino je tu značilna zveza samostalnika s predlogom *od*, ki se rabi širše in vključuje npr. tudi (manjšo) odvisnost od kofeina, pri čemer pa ta ni razumljen kot 'neželena, škodljiva snov' v pomenu 1.

na-/bildati (ang. *to build*): **1. pogovorno** pridobiti/pridobivati mišično maso z načrtno telesno vadbo in beljakovinsko bogato prehrano:

➤ *Za film se je moral hitro **nabildati**, potem ko je izgubil slabih 30 kg.*

➤ *Pojdi na fitnes, začni **bildati**, da se bodo videli obrisi mišic.*

Tudi ta pomen je znan v angleščini, vendar zopet zahteva zvezo *to build muscles*, ki je v slovenščini prisotna v podpomenu 1.1: *Že osem let obiskuje fitnes, v katerem **bilda** svoje mišice*. Besedotvorni vzorec tu dopolnjuje pridevnik stanja *nabildan*.

nabildan **1. pogovorno** ki je pridobil mišično maso z načrtno telesno vadbo in beljakovinsko bogato prehrano: nabildan fant, mladenič, tip; nabildani varnostniki

➤ *V reklamah kažejo **nabildanega** mača, kako predstavlja učinkovitost pripomočka za trebušnjake.*

¹⁰ Lastno ime operacijskega sistema za mobilne telefone vsaj pri samostalniku glede na (splošna) slovarska načela ni uslovvarjeno.

rentati (ang. *to rent*): 1. pogovorno najemati, izposojati si, zlasti vozilo

1.1 pogovorno oddajati v najem

2. pogovorno, ekspresivno zagotavljati komu finančna sredstva:

- *Mislijo, da so jih ljudje kar dolžni doživljenjsko **rentati**. Delat se spravite!*

s-/kenslati (ang. *to cancel*): 1. pogovorno ukiniti, odpraviti, odpovedati

1.1 pogovorno prekiniti stike, nehati se odzivati na koga:

- *Prijatelj zame ni isto kot kolega, znanec. Zato prijateljev ne **skenslamo** kar tako, vsaj jaz ne.*
- *Na splošno nisem taka, da bi kar **kenslala** ljudi, ampak raje na lep način razrešim stvari.*

1.2 pogovorno sprejeti in takoj prekiniti telefonski klic:

- *Če te kliče mama in jo **kenslaš**, ni lepo.*

2. pogovorno odstraniti, uničiti:

- *Tegale psihota zgoraj **skenslajo**, pa bo mir.*
- *Ponavadi bakterije in podobne nepridiprave **kenslamo** z visokimi temperaturami.*

V angleščini je pomen 1.1 sicer znan, vendar je vezan na besedno zvezo *cancel culture*, ki označuje navadno nenadno prekinitvev stikov, odsotnost odzivanja, zlasti v okviru interneta, družbenih omrežij (po katerih je danes navezovanje in ohranjanje stikov sicer intenzivno), medtem ko se zdi v slovenščini pomenski obseg širši: poznanstvo, prijateljstvo nasploh. Pomen 1.2 (samo pri *kenslati*) se je lahko razvil iz tipke/znaka na telefonu za prekinitvev, kjer piše *cancel*, le da v slovenščini nastopa v polnofunkcionalni glagolski obliki.

Kot smo videli v zgornjih primerih, so okoliščine za nastanek potencialnih anglokalizmov zelo pogosto prisotne že v angleščini. V jeziku prejemu (slovenščini) se nato razvije (eno)izrazna oblika, ki v angleščini ali ne obstaja ali je prisotna v sledih oz. z ožjo funkcionalnostjo, običajno kot besedna zveza, npr. *digital detox, to build muscles, cancel culture; cancel button*.

5. Anglokalizmi v besedilih in paronimija

Na primeru dveh analiziranih slovarjev smo lahko videli, da primerov uslovarjenih anglokalizmov (v ožjem smislu) v slovenščini ni veliko, kar je razumljivo, saj gre pri iskanih leksemih najpogosteje za neprve, prenesene, zaznamovane pomene ali pa za nove lekseme, pri čemer so oboji bolj značilni za pogovorni jezik ali sleng. Leksika teh zvrsti v splošne razlagalne slovarje, ki smo jih analizirali, ni uvrščena prednostno oz. je uvrščena v zelo omejenem obsegu, zato smo analizo dopolnili s pregledom neformalnih, zlasti spletnih besedil, kjer smo pričakovali več primerov anglokalizmov. V tovrstnih besedilih je namreč

igra z jezikom bolj izpostavljena, na leksikalni ravni pa lahko opazujemo pogoste neologizme, okazionalizme, vpliv tujih jezikov, pomenotvorje ipd. (Michelelizza 2015: 161–166). Primere anglokalizmov v ožjem pomenu besede smo ciljno iskali v aktualnih besedilih na Twitterju, njihovo rabo in razširjenost pa smo preverjali in potrjevali v korpusu nestandardne slovenščine Janes (Fišer, Ljubešić, Erjavec 2020). V nadaljevanju izpostavljamo tri skupine anglokalizmov, ki smo jih našli v analiziranih besedilih; za lekseme vseh treh skupin je značilno, da gre za **paronime**, torej lekseme, ki so pisno ali glasovno enaki ali podobni kakemu drugemu pomensko različnemu leksemu.

5.1 Leksemi, ki ob prevzemanju iz angleščine v slovenščino pridobijo ekspresivno zaznamovanost zaradi v slovenščini že obstoječega homonimnega ali homografnega izraza

Med posebno vrsto anglokalizmov bi lahko šteli besede, ki so zaradi vpliva angleščine v slovenščini pridobile povsem nov pomen, ki besedotvorno ali pomensko ni nikakor povezan s predhodno že obstoječim izrazom v slovenščini. Pomenski premik se je zgodil zgolj zaradi podobnosti z angleškim izrazom, pri čemer je pomenu angleške besede dodana nova pomenska sestavina – izrazita ekspresivnost. Navajamo primere *lajna*, *file* in *emajl*:

lajna: ang. *line*, *timeline* ‘časovnica’ + *lajna* ‘glasbilo v obliki zabojčka z ročico, s katero se poganja mehanizem za proizvajanje melodije’ = **ekspresivno lajna** ‘časovnica’

➤ “Dejte hitrejši tviat, ker kar naprej refresham **lajno!** #dolgčas!”

file: ang. *file* [fáj]l ‘dokument’ + *file* ‘meso nekaterih živali s hrbtnega dela ob ledvicah’ = **ekspresivno file** [filé -êja]¹¹ ‘dokument’

➤ “Daš ime **fileju** in ga shraniš ter zapreš.”

emajl: ang. *e-mail* ‘elektronska pošta’ + *emajl* ‘steklasta snov za prekrivanje zlasti kovinskih izdelkov’ = **ekspresivno emajl** ‘elektronska pošta’

➤ “Moje sovraštvo do **emajlov**_se pozdravi z ljubeznijo do tvitera.”

Vsi navedeni izrazi imajo v slovenščini svoje nezaznamovane knjižne sinonime (*lajna* – časovnica, *file* – dokument, *emajl* – elektronska pošta), obstajajo pa tudi njihovi polcitatni in citatni sinonimi, ki smo jih prav tako prevzeli iz angleščine, vendar pri teh izrazih pomenska sestavina ekspresivnosti ni zaznana (*lajna* – (*tajm*)*lajn*/(*time*)*line*, *file* – *fajl*/*file*, *emajl* – *mej*/*e-mail*).

¹¹ Na primeru *fileja* lahko dodano ekspresivnost v zapisanih besedilih opazujemo le v nekaterih sklonih, saj je npr. v im. in tož. ed. zapis homografen s citatnim zapisom.

5.2 Leksemi, ki ob prevzemanju iz angleščine v slovenščino pridobijo nov pomen zaradi v slovenščini že obstoječega podobnega izraza

V drugo skupino smo uvrstili besede, ki so prav tako prevzete iz angleščine, nov pomen pa so pridobile zaradi v slovenščini že obstoječega izraza, ki je podoben prevzetemu. Navajamo primer *taliban*:

taliban: *taliban* ‘pripadnik fundamentalističnega islamskega gibanja v Afganistanu’ < ang. *talib* (mn. *taliban*) < iz paštunskega jezika < iz arabščine¹² + *teleban* slabš. ‘omejen, neumen človek, zlasti mlad’ = **ekspresivno *taliban* ‘ekstremističen in neumen človek’**

- “*NN je očitno imel prav, ko je govoril o neskončnosti človeške neumnosti. Ti si živi dokaz ... Očitno ti spadaš še v eno stopnjo nižje, ... med talibane.*”

Za razliko od prve predstavljene skupine (5.1), kjer pri novem leksemu opazamo izrazito ekspresivnost, pa lahko na primeru *talibana* vidimo, da se v pomenu združita na eni strani pomenska sestavina izvornega izraza (‘ekstremističnost’ *talibana*) in pomenska sestavina podobnega slovenskega izraza, ki je nanj vplival (‘neumnost’ *telebana*), enako kot v prvi skupini pa je izraz tudi ekspresivno zaznamovan.

5.3 Slovenski leksemi, ki zaradi podobnega angleškega izraza pridobijo nov pomen

V zadnji skupini predstavljamo še primer, ko že obstoječa slovenska beseda (v predstavljenem primeru gre za naselbinsko ime) zaradi podobnega poimenovanja v angleščini pridobi nov pomen. Navajamo primer *banovci/Banovci*, pogosto pojav opazimo v besednih zvezah *poslati* ali *dati koga v banovce/Banovce*.

banovci/Banovci: ang. *to ban* ‘izključiti koga ali kaj, zlasti osebni profil na družbenih omrežjih, forumu’ + *Banovci* (zdraviliški kraj v Pomurju) = **ekspresivno *poslati/dati koga v banovce/Banovce* ‘izključiti koga, (začasno) ukiniti njegov profil na družbenem omrežju, forumu’ in ekspresivno *banovci/Banovci* ‘izključitev koga, (začasna) ukinitvevega profila na družbenem omrežju, forumu’**

- “*Na bejsfuku lahko samo rožice sadiš in metuljčke šteješ. Cenzura na raznoraznih spletnih očesih, mirovnih inštitutih in fdv dela*

¹² Informacije o izvoru so povzete iz odgovora *Pravilno tvorjenje množinskih oblik: »talibi« ali »talibani«* v Jezikovni svetovalnici (Dobrovoljc 2021).

na polno. Mene so pred par dnevi dali v banovce za 24h, ker sem napisal, da bi kar razbil zadnje meglenske tistim, ki jih uporabljajo, ko ni megle.”

- “Če človek po večih opozorilih ni sposoben (pripravljen) uporabiti iskanja nima kaj praskati po tipkovnici. **Banovci** pa mirna bosna.”

Banovci oz. *banovci* so zaradi vpliva angleškega glagola *to ban* v pomenu ‘izključiti koga ali kaj, zlasti osebni profil na družbenih omrežjih, forumu’ pridobili nov pomen, ki je izrazito ekspresiven, celo nekoliko šaljiv.

6. Zaključek

V prispevku smo najprej skušali opredeliti, kaj lahko razumemo pod pojmom *anglokalizem*. Z njim v ožjem smislu opredeljujemo iz angleščine prevzete besede, ki so v jeziku prejemniku (tu slovenščini) razvili dodatne pomenne, ki v angleščini ne obstajajo. Pri tem gre lahko ali za dodatno (npr. *na/bildati* 1 enoizrazno opisuje to, kar angleška zveza *to build muscles*) ali za povsem drugo pomensko sestavino (npr. *rentati* 2 ‘zagotavljati komu finančna sredstva’). Nasploh je pogosto, da v angleščini obstaja določena zveza, ki je v slovenščini izražena z enobesedno obliko. V širšem smislu lahko – zlasti v (južno)slovanskih jezikih z bogatim besedotvorjem – k anglokalizmom prištevamo tudi tvorjenke tipa *supar*, *suparka*, *supati*, *supanje*, pri katerih se sicer leksikalni pomen besedotvornega izhodišča glede na angleščino ne razlikuje.

V nadaljevanju je predstavljena metodologija za analizo z uporabo več angleških, dveh slovenskih slovarskih priročnikov in internetnih virov. Analiza je bila opravljena na primeru iztočnic v dveh slovenskih slovarjih neologizmov (*Slovar novejšega besedja slovenskega jezika*, 2012; *Sprotni slovar slovenskega jezika*, 2014–) in na primeru še neuslovarjenega besedja spletnih besedil v slovenščini (s pregledom gradiva tudi v besedilnem korpusu nestandardne slovenščine *Janes*).

Analiza obeh slovenskih slovarjev je pokazala, da so leksikalni anglokalizmi v ožjem smislu večinoma neprvi, zaznamovani (kvalificirani: navadno pogovorno, tudi slengovsko, in ekspresivno), predvsem pa redki. Običajno so vsaj v sledeh ali drugače izraženi prisotni zlasti v pogovorni angleščini, kot jo opisuje npr. *Urban Dictionary*. Pri načrtnem iskanju anglokalizmov v spletnih besedilih pa se je pokazalo, da zaradi specifičnosti besedil, ki pogosto temeljijo na igri z jezikom, kršenjem norme, besednimi igrami ipd., obstaja skupina leksemov, ki kriterijem anglokalizmov ustreza. Vse lahko definiramo kot paronime, kjer zaznavamo vpliv oz. preplet pomenskih sestavin angleških in slovenskih leksemov, ki so pisno ali glasovno enaki ali podobni kakemu drugemu pomensko različnemu leksemu v drugem jeziku, pri čemer dopuščamo tudi možnost

vpliva katerega od drugih (južno)slovanskih jezikov. Ti primeri anglokalizmov so izrazito zaznamovani, saj smo pokazali, da pri vseh obstajajo tudi knjižne variante, in zato glede na svojo specifiko večinoma niso kandidati za uslovarjenje v normativnih razlagalnih slovarjih.

Vse predstavljeno nas vodi k ugotovitvi, da moramo biti pri preverjanju vpliva angleščine natančni, zlasti pri opredeljevanju uslovarjenih leksemov kot anglokalizmov pa bolj previdni in zadržani kot ne.

VIRI

- Korpus nestandardne slovenščine Janes, konkordančnik noSkE. [https://www.clarin.si/noske/run.cgi/first_form?corpname=janes;align=], dostop 23. 11. 2021.
- Krvina, Domen 2014–. Sprotni slovar slovenskega jezika. [www.fran.si], dostop 23. 11. 2021.
- Slovar novejšega besedja slovenskega jezika. [www.fran.si], dostop 23. 11. 2021.
- Oxford English Dictionary. [<https://www.oed.com>], dostop 8. 12. 2021.
- Miriam-Webster. [www.merriam-webster.com], dostop 8. 12. 2021.
- Collins English Dictionary. [], dostop 8. 12. 2021.
- Cambridge English Dictionary. [<https://dictionary.cambridge.org>], dostop 8. 12. 2021.
- Wiktionary. [<https://en.wiktionary.org/wiki>], dostop 8. 12. 2021.
- Urban Dictionary. [<https://www.urbandictionary.com>], dostop 8. 12. 2021.
- Slovar slovenskega knjižnega jezika. [www.fran.si], dostop 8. 12. 2021.

LITERATURA

- AHAČIČ, Kozma, LEDINEK, Nina, PERDIH, Andrej (2015). Fran: the next generation Slovenian dictionary portal. *Natural language processing, corpus linguistics, lexicography: proceedings, Eighth International Conference, Bratislava, Slovakia, 21–22 October 2015*, 9–16. [http://korpus.sk/~slovko/2015/Proceedings_Slovko_2015.pdf], dostop 8. 12. 2021.
- AJDAČIĆ, Dejan 2020. Nazivi žena i globalizacija – anglicizmi u srpskom jeziku, *Novorečje* 3, 29–42.
- DOBROVOLJC, Helena 2021. Pravilno tvorjenje množinskih oblik: »talibi« ali »talibani«. *Jezikovna svetovalnica*, [<https://svetovalnica.zrc-sazu.si/topic-/5497/pravilno-tvorjenje-mno%C5%BEinskih-oblik-talibi-ali-talibani>], dostop 7. 12. 2021.
- FIŠER, Darja, LJUBEŠIĆ, Nikola in ERJAVEC, Tomaž 2020. The Janes project: language resources and tools for Slovene user generated content. *Language Resources &*

- Evaluation* 54. 223–246. [<https://doi.org/10.1007/s10579-018-9425-z>], dostop 9. 12. 2021.
- KRVINA, Domen, [v tisku]. *Sprotni slovar slovenskega jezika, covid-19 in z njim povezano (novejše) besedje. Leksikografija i leksikologija u svetlu aktualnih problema.*
- LAZIĆ Konjik, Ivana 2021a. Anglobalizmi i drugi neologizmi u najnovijem periodu razvoja srpskog jezika, *Novorečje* 4, 19–28.
- LAZIĆ Konjik, Ivana 2021b. Uzorci anglokalizacije u srpskom jeziku, *Novorečje* 5, v tisku.
- MICHELIZZA, Mija 2015. *Spletna besedila in jezik na spletu.* Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU.
- MICHELIZZA Mija, ŽAGAR KARER Mojca 2018. Internetna leksika v slovenščini: analiza novjših slovarskih virov. *Jezikoslovni zapiski* 24/1. 79–92. [<https://doi.org/10.3986/JZ.24.1.6934>], dostop 9. 12. 2021.
- PERDIH, Andrej 2020. Portal Fran: od začetkov do danes. *Rasprave: Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 46/2, 997–1018. [<https://doi.org/10.31724/rihjj.46.2.28>], dostop 8. 12. 2021.
- PRČIĆ, Tvrtko 2019. *Engleski u srpskom*, treće elektronsko izdanje. Novi Sad: Digitalna biblioteka Filozofskog fakulteta. [<https://digitalna.ff.uns.ac.rs/sites/default/files/db/books/978-86-6065-512-9.pdf>], dostop 7. 12. 2021.
- PULVIRENTI, Luigi 2016. Med jezikovno drugačnostjo in strategijami podomačevanja: izposojenke v slovenščini ter pomeni in raba besede ful. V: Alojzija Zupan Sosič (ur.), *Drugačnost v slovenskem jeziku, literaturi in kulturi, Seminar slovenskega jezika, literature in kulture* 52. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete, 125–128.
- SNOJ, Marko 2005. O prevzetih besedah, tujkah in izposojenkah. *Slovenski jezik – Slovene linguistic studies* 5, 113–122.
- ŠABEC, Nada 2012. Slovensko-angleški jezikovni stiki skozi čas in prostor = Slowenisch-englische Sprachkontakte durch Zeit und Raum. V: Vida Jesenšek (ur.), Alja Lipavac Oštir (ur.), Melanija Larisa Fabčič (ur.), *A svet je kroženje in povezava zagonetna: zbornik ob 80-letnici zaslužnega profesorja dr. Mirka Križmana = Festschrift für Prof. em. Dr. Mirko Križman zum 80. Geburtstag.* Maribor: Mednarodna založba Oddelka za slovanske jezike in književnosti, Filozofska fakulteta, 305–318.

Domen Krvina, Andrej Perdih, Mija Michelizza

СЛОВЕНСКИ АНГЛОКАЛИЗМИ У РЕЧНИЦИМА И ТЕКСТОВИМА

Сажетак

У чланку су представљени методологија, проблеми и отворена питања у дефинисању које речи се могу сматрати англо-локализмима. Термин англо-локализам је преузет из српских извора (посебно Ајдачић 2020) и користи се за дефинисање речи преузетих из енглеског језика које су развиле додатна значења у језику примаоца (у овом чланку је словеначки) која не постоје у енглеском језику. Анализа је извршена на примерима из два словеначка речника неологизама и примерима још неадаптираних речи онлајн текстова на словеначком језику. У чланку се дотиче и питање неких морфолошких процеса који се дешавају при преузимању речи из енглеског језика.

Кључне речи: англицизам, англокализам, позајмљенице, словеначки језик, речник неологизама, новије речи, неосемантем, творба речи.

*Milica Mihaljević**

(Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Zagreb)

ANGLIZMI (I PSEUDOANGLIZMI) U HRVATSKOME JEZIKU **

U radu se analiziraju nazivi *anglizam*, *pseudoanglizam*, *anglobalizam*, *anglokalizam* i *lažni prijatelji*. Navode se konkretni primjeri anglizama u hrvatskomu jeziku i njihova se uporaba korpusno analizira. Prikazuje se pristup anglizmima u hrvatskoj leksikografiji, terminografiji i jezičnome savjetništvu te se prikazuje leksikografska obrada naziva *anglizam* u *Jeni* i *Mrežniku* i jezični savjeti s portala *Bolje je hrvatski* i *Jezični savjetnik*. U analizi se posebna pozornost posvećuje računalnomu nazivlju, nazivlju u kojemu ima jako mnogo anglizama i kojime su se hrvatski jezikoslovci dugo bavili, te posve novomu koronavirusnom nazivlju jer je pojavom kronavirsune bolesti u svjetske jezike (pa i u hrvatski jezik) ušao velik broj anglizama.

Ključne riječi: *anglizam*, *anglobalizam*, *anglokalizam*, *hrvatski jezik*, *Jena*, *koronavirusno nazivlje*, *lažni prijatelji*, *Mrežnik*, *pseudoanglizam*, *računalno nazivlje*.

1. Uvod

Promjene u svakodnevnome životu odražavaju se i u jeziku. U to smo se najbolje mogli uvjeriti početkom 2020. kad je pojava koronavirusne bolesti dovela do pojave mnogo novih riječi i izraza. Kad se pojavi potreba da se nazove neka nova pojava, postoji nekoliko načina na koje se ona može zadovoljiti: 1. posuđivanjem riječi iz stranoga jezika, 2. tvorbom novih riječi s pomoću domaćih tvorbenih elemenata, 3. dodjeljivanjem novoga značenja postojećim riječima, 4 stvaranjem višerječnih naziva. Ako neki jezik preuzme koju riječ (ili izraz) iz kojega stranog jezika, tada je jezik koji je preuzeo riječ primalac, a jezik iz kojega je riječ preuzeta davalac. U današnje je vrijeme za mnoge jezike primaoc engleski najčešće jezik davalac, pa su posuđenice najčešće anglizmi. Razlozi su jezičnoga posuđivanja unutarjezični i izvanjezični. Unutarjezični razlog nemoguć-

* mmihalj@ihjj.hr

** Rad je izrađen u okviru znanstvenih projekata *Hrvatski mrežni rječnik – Mrežnik* i *Hrvatsko jezikoslovno nazivlje – Jena*.

nost je jezika primaoca da za neki pojam pronađe odgovarajuću riječ, pa zajedno s novim pojmom posudi i riječ ili izraz iz jezika davaoca. To je posebno često kad je riječ o novoj pojavi u vezi s kojom treba u kratkom vremenu naći mnogo novih riječi. To objašnjava zašto mnogi nesrodni jezici imaju slične riječi za iste pojmove, npr. koronavirusno nazivlje posuđeno je iz engleskoga i slično je u mnogim nesrodnim jezicima.¹ Izvanjezični su razlozi politička i gospodarska povezanost govornika različitih jezičnih zajednica, kulturne i znanstvene veze, jezična moda, snobizam, želja pojedinca da pokaže šire jezično znanje, poznavanje stranih jezika itd. Posuđenice se razlikuju po stupnju uklopljenosti u jezik davalac (tuđice, prilagođenice, usvojenice), a tvorbenim postupcima od posuđenica mogu nastati nove riječi, npr. *softver* > *softveraš* > *softverašica*.

2. Metodologija

Svrha je ovoga rada: 1. analizirati nazivlje povezano s anglicizmima u hrvatskome jeziku, 2. prikazati pristup anglicizmima u hrvatskoj leksikografiji, terminografiji i jezičnome savjetništvu, 3. s pomoću korpusne analize prikazati uporabu nekih anglicizama u hrvatskome jeziku.

Iz tako definirane svrhe proizlazi i metodologija primijenjena u ovome radu. 1. Jezikoslovno se nazivlje analizira s pomoću jezikoslovnoga korpusa koji je za potrebe projekta *Hrvatsko jezikoslovno nazivlje - Jena*² sastavljen i pretraživ s pomoću Sketch Enginea (Kilgarriff, Rychlý, Smrz, Tugwell 2004, Kilgarriff i dr. 2014). Normativni se zaključci donose s pomoću terminoloških načela (Hudeček, Mihaljević 2012). 2. U radu se analiziraju ovi rječnici, portali i baze na kojima se radi u Institutu za hrvatski jezik i jezikoslovlje: *Hrvatski mrežni rječnik – Mrežnik*³, *Bolje je hrvatski*, *Jezični savjetnik*, *Pojmovnik koronavirusa*. 3. Anglizmi se pretražuju u ovim korpusima pretraživim u Sketch Engineu: *Hrvatski jezični korpus – hrWaC*, *Korona korpus*⁴ – interni korpus koji je na zahtjev dostupan onima koji imaju AAI@Edu adresu, *Rodno/spolni korpus*, koji

¹ Na radionici 3rd *Globalex Workshop on Lexicography and Neology – Focus on Coronavirus-related Neologisms*, s koje su snimke izlaganja dostupne na adresi <https://www.youtube.com/channel/UCxy9euhLou92uhf6LQqnMxA> moglo se čuti da su neki engleski nazivi, npr. *covidiot*, prisutni u nizu svjetskih jezika

² *Hrvatsko jezikoslovno nazivlje – Jena* projekt je koji je započeo 24. svibnja 2019., a financirala ga je Hrvatska zaklada za znanost. Nakon završetka Zakladina projekta 23. prosinca 2020. projekt je nastavljen kao interni projekt Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje. Više o projektu vidi u Mihaljević, Hudeček, Jozić 2020.

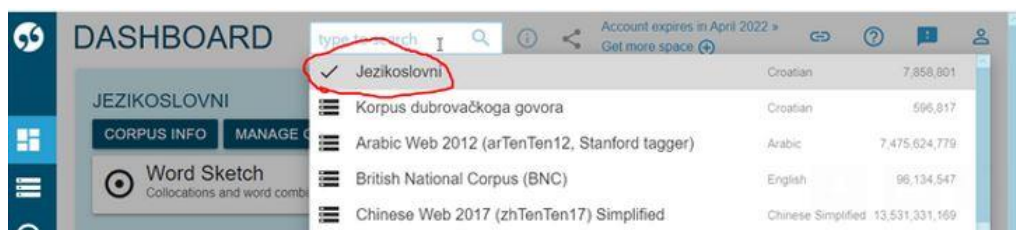
³ *Hrvatski mrežni rječnik – Mrežnik* projekt je koji je započeo 1. ožujka 2017., a financirala ga je Hrvatska zaklada za znanost. Nakon završetka Zakladina projekta, 31. kolovoza 2021., projekt je nastavljen kao interni projekt Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje. Više o projektu vidi u Hudeček, Mihaljević 2020.

⁴ Korpus su izradile Ana Ostroški Anić i Kristina Štrkalj Despot (Ana Ostroški Anić, Kristina Štrkalj Despot 2021).

se trenutačno nalazi u demoinačici i dostupan je samo članovima projekta *Muško i žensko u hrvatskome jeziku*⁵.

3. Terminološka analiza

U Institutu za hrvatski jezik i jezikoslovlje provodi se projekt *Hrvatsko jezikoslovno nazivlje – Jena*. Zadatak je projekta u prvome redu u terminološku bazu unijeti što veći broj jezikoslovnih naziva s njihovom definicijom, istoznačnicama (razgraničenim prema uklapanju u jezični i terminološki sustav na preporučene, dopuštene, nepreporučene, zastarjele i žargonske). U sklopu projekta izrađena je i monografija (Mihaljević, Hudeček, Jozić 2020) i specijalizirani terminološki korpus jezikoslovnoga nazivlja (Marković, Mihaljević 2020) koji je pretraživ u Sketch Engineu. Ulaz u *Jezikoslovni korpus* u Sketch Engineu prikazan je na 1. slici.

1. slika: *Jezikoslovni korpus* u Sketch Engineu

Primjer konkordancije leme *anglizam* u *Jezikoslovnome korpusu* prikazan je na 2. slici.

☐	Filologija 70...	ica. </s><s> lako je najčešći oblik u literaturi upravo zadržavanje izvornih	anglizama	flashover ili backdraft, općenito je pravilo da se tuđice i posuđenica u hrv
☐	Filologija 70...	idobno i najprošireniji. </s><s> Pa ipak, i flashover i backdraft kao izvorni	anglizmi	pripadaju fonotičkom, sintaktičkom i morfološkom sustavu engleskog jezi
☐	Filologija 70...	rvatski su nazivi za navedene pojmove tek u nastanku. </s><s> Uporaba	anglizama	poput naziva flashover ili backdraft u strukovnom nazivlju eliminira prijeto
☐	FLUMINENSIA 14...	m razvojem, a s tim u vezi i s leksičkim posuđivanjem. </s><s> Danas su	anglizmi	, upravo amerikanizmi, zauzeli mjesto koje su svojedobno imali germanizi
☐	FLUMINENSIA 14...	nzivne internacionalizacije jezika nastavila se u drugome smjeru - prodor	anglizama	(amerikanizama), lako zakonskim odredbama zajamčena ravnopravnost i
☐	FLUMINENSIA 14...	jednakovrijednicima. </s><s> Ponuđena su konkretna rješenja za mnoge	anglizme	s nejednakim izgledom da ih govorna zajednica prihvati. </s><s> M. Sam
☐	FLUMINENSIA 14...	osi njihov iscrpan pregled. </s><s> Istodobno su pod puristički udar došli	anglizmi	kao suvremena globalna pojava. </s><s> Autor je u članku potaknuo još i
☐	FLUMINENSIA 17...	ju značajkama razgovornosti: kolokvijalizmima, antigramatičkim oblicima,	anglizmima	itd). </s><s> S obzirom na mladu dob populacije koja ovim putem komuni
☐	FLUMINENSIA 17...	rastućega broja neprilagođenih engleskih riječi i tek dijelom prilagođenih	anglizama	računalno je nazivlje standardološki problem hrvatskoga jezika. </s><s> (
☐	FLUMINENSIA 17...	osnik") (str. 290-291). </s><s> Autorica zaključno upozorava na problem	anglizama	i neprilagođenih engleskih riječi u publicističkome funkcionalnom stilu koji
☐	FLUMINENSIA 18...	stički" stil pridonosi prihvađanju leksičkih inovacija. </s><s> Ključne riječi:	anglizmi	, ekonomsko nazivlje, jezična norma, hrvatski jezik, engleski jezik 1. </s>
☐	FLUMINENSIA 18...	engleskog izraza black economy, koji je poslužio kao model za stvaranje	anglizama	u europskim jezicima) i novome kontekstu te ih obogađuje novim nijansar
☐	FLUMINENSIA 18...	arskome smislu te sveprisutnosti medija, koji su najveći izvor importiranih	anglizama	, engleski jezik poprimio razmjere globalnoga jezika. </s><s> Uvjeti koj
☐	FLUMINENSIA 18...	zjem se tlu stvara većina naziva iz područja ekonomije koji su izvorom za	anglizme	u drugim jezicima. </s><s> Tako K. Sorensen (1988: 31-32) govori o razd
☐	FLUMINENSIA 18...	čina leksičkoga zadovoljavanja za pojmovne inovacije, dovodi do prijeto	anglizama	koji uzrokuju stanovite promjene na leksičkome i semantičkome planu hrv

2. slika: Konkordancija leme *anglizam* u *Jezikoslovnome korpusu*

⁵ Projekt *Muško i žensko u hrvatskome jeziku* interni je projekt Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje.

Na temelju provedene terminološke analize (povezivanje istoznačnica, primjena terminoloških načela) ovako su razgraničeni nazivi koji su relevantni za temu ovoga rada (1. tablica):

1. tablica: Nazivi relevantni za analizu anglizama u *Jeni*

Naziv	Definicija	Engleski naziv
amerikanizam	riječ ili koji drugi element iz američkoga engleskog posuđen u koji drugi jezik i prilagođen njegovu jezičnomu sustavu	americanism
anglizam	riječ ili koji drugi element engleskoga podrijetla posuđen u koji drugi jezik i prilagođen njegovu jezičnomu sustavu	anglicism
internacionalizam	riječ latinskoga ili grčkoga podrijetla koja se upotrebljava u mnogim drugim jezicima	internationalism
lažni prijatelj	par leksema iz dvaju jezika koji su oblikom jednaki ili slični, a značenjski različiti	false friends
neologizam	dopuštena istoznačnica naziva novotvorenica	
novotvorenica	nova riječ nastala tvorbom ili posuđivanjem ili novo značenje postojeće riječi	neologism
posuđenica	riječ ili koja druga sastavnica stranoga podrijetla koja je više ili manje prilagođena jezičnomu sustavu jezika u koji je posuđena Podređeni nazivi: prilagođenica; tuđica; usvojenica (ovisno o stupnju prilagodbe)	loan word
pseudoanglizam	riječ ili koji drugi element engleskoga podrijetla koji s drugim naizgled engleskim elementom čini cjelinu koja ne postoji u engleskome jeziku	pseudoanglicism
riječ stranoga podrijetla	riječ iz jednoga jezika koja se nalazi u drugome jeziku bez obzira na stupanj prilagodbe tomu jeziku	foreign word
strana riječ	riječ koja se nalazi u kojemu jeziku, ali	foreign word

	<p>ni na koji način nije prilagođena njegovu sustavu</p> <p>Napomena: strane se riječi u hrvatskome jeziku pišu kosim slovima.</p>	
--	--	--

U hrvatskoj jezikoslovnoj literaturi još se uvijek katkad uz naziv *anglizam* pojavljuje i naziv *anglicizam* (i *pseudoanglicizam*). Kao razlog za uporabu naziva *anglicizam* ističe se da on odgovara nazivima u ostalim svjetskim jezicima (engleskome, francuskome, njemačkome, talijanskome itd.). U hrvatskome standardnom jeziku i jezikoslovnome nazivlju daje se prednost nazivu *anglizam* iz ovih razloga: 1. Njegovim prihvaćanjem dobiva se sređeniji terminološki sustav: *anglist*, a ne **anglicist*, *anglistica*, a ne **anglicistica*, *anglistika*, a ne **anglicistika*. Ni oni koji upotrebljavaju naziv *anglicizam*, ne upotrebljavaju ostale članove njegove tvorbene porodice, npr. **anglicist*, **anglicistika*. 2. Naziv *anglizam* usklađen je s većinom ostalih naziva koji označuju jezičnu jedinicu preuzetu iz jednoga jezika u drugi, npr. *germanizam*, *talijanizam*, *latinizam*, *hispanizam*.⁶ *Anglicizam* tvori skladan sustav jedino s nazivom *galicizam*.

Rudolf Filipović (1990) ističe da se engleski element u nekomu jeziku može sastojati od dviju skupina riječi. Mnogo veća skupina sadržava engleske posuđenice koje su više ili manje prilagođene jeziku primaocu. Manja je skupina sastavljena od engleskih elemenata ili engleskih riječi skraćenih na novi lik, koje nisu preuzete iz engleskoga jer u tome obliku u engleskome ne postoje. Filipović te riječi naziva *pseudoanglicizmima* i navodi tri načina njihova postanka: 1. slaganje (kompozicija), npr. *golman*, 2. izvođenje (derivacija), npr. *vaterpolist*, 3. elipsa, npr. *air-conditioning*. U nekim je primjerima teško razlikovati pseudoanglizme od lažnih prijatelja jer u oba slučaja riječ koja u hrvatskome izgleda kao *anglizam* u engleskome ne postoji ili ne postoji u tome značenju. Primjerice, u hrvatskome se upotrebljava riječ *mail*, ali ona nije istoznačna engleskoj riječi *mail* nego engleskoj riječi *e-mail* (u hrvatskome je došlo do elipse ili do suženja značenja). Hrvatski naziv *gastro show* odgovara engleskomu *food/cooking show*, hrvatski *oldtimer* odgovara engleskomu *vintage car*, hrvatski *mis(s)* ili *misica* odgovara engleskomu *beauty queen*, hrvatski *monkey* (u elektroničkoj adresi) odgovara engleskomu *at*, hrvatski *sponzoruša* odgovara engleskomu *sugar baby*, hrvatski *lift* odgovara engleskomu *elevator*.

Danas bismo i o anglicizmima mogli govoriti kao o internacionalizmima ili globalizmima jer se nalaze u velikome broju svjetskih (često nesrodnih) jezika. Osim toga često etimološka analiza pokazuje da je engleski globalizam zapravo latinskoga ili grčkoga podrijetla (npr. *computer*, *Corona*, *tablet*). Kad engleska riječ uđe u jezik primalac, ona se prilagođuje tomu jeziku (lokalizira). Budući

⁶ Više o nazivima *anglizam* i *anglicizam* vidi u Mihaljević 1994.

da se uglavnom radi o riječima kojima se opisuju globalni fenomeni, one se „glokaliziraju”. U jeziku kao što je hrvatski koji ima iznimno bogatu morfologiju i tvorbu riječi zapravo se gotovo svaka engleska riječ prilagođuje hrvatskomu (iznimka su neki nesklonjivi pridjevi, npr. *fit*, *oversize*, *top*). Čak i ako ne dolazi do pravopisne prilagodbe (a u posljednje vrijeme mnoge se engleske riječi u hrvatskome jeziku ne prilagođuju pravopisno, npr. *download*, *gay*, *lockdown*), imenice se uvijek prilagođuju morfološki. Navodim nekoliko primjera potvrđenih u trima analiziranim korpusima: *Argentina je bila mjesecima u strogom lockdownu*. (Korona korpus) *Grafički dizajn sučelja kamere nije nešto posebno no cirkularni gumb te zaoštreni uglovi odišu modernim lookom*. (hrWaC) *Vratili su me u ćeliju br. 3 gdje su sad već bila dvojica privedenih sa Cvjetnog trga također zbog napada na sudionike pride-a*. (Rodno-spolni korpus). Glagoli se prilagođuju i morfološki i tvorbeno, npr. *Prednost je Facebooka što je lakše targetirati ciljnu skupinu, lakše se dolazi do fanova i znatno je lakša konverzija korisnika u kupca*. hrWaC). Dakle, zapravo su u najširem smislu sve engleske riječi koje ulaze u hrvatski jezik *anglobalizmi*, a svi anglizmi u hrvatskome jeziku *anglokalizmi*⁷. Ako se, međutim, pod *anglokalizmima* smatra ne samo morfološka ili tvorbeno nego i značenjska prilagodba, broj je takvim anglizama ipak manji. Međutim, i tu postoje dvojbe te se razlikuju anglizmi u kojima dolazi do suženja značenja, tj. u hrvatskome anglizam ima samo jedno od značenja koje engleska riječ ima uz druga značenja. Primjerice, u hrvatskome riječi *lockdown* i *gay* imaju samo jedno značenje, ali to značenje uz druga značenja postoji i u engleskome. U rječniku *Merriam Webster* riječ *gay* ima četiri temeljna značenja od kojih se tri dijele na *a* i *b*, a riječ *lockdown* ima dva temeljna značenja od kojih se jedno značenje dijeli na *a* i *b*. S druge strane, riječi *gastro show*, *lift*, *mail*, *mis(s)/misica*, *monkey*, *oldtimer*, *sponzoruša* imaju značenja koje odgovarajuće engleske riječi nemaju. Tu se postavlja i pitanje razgraničenja *pseudoanglizama* i *anglokalizama* jer *pseudoanglizam* djelomično obuhvaća i značenje *anglokalizma*.

3.1. Anglizam u *Jeni* i *Mrežniku*

U ovome poglavlju prikazat će se obrada naziva *anglizam* u terminološkoj bazi *Hrvatskoga jezikoslovnog nazivlja – Jena* i u općejezičnome mrežnom rječniku hrvatskoga jezika *Mrežniku*.

⁷ Nazive *anglokalizam* i *anglobalizam* uveo je Dejan Ajdačić (2020). *Anglokalizam* je globalno proširena engleska riječ koja dobiva lokalno obojeno značenje. Ajdačić spominje riječi *striptizeta/striptizerka*, *bimbo*, *bejbi/bebi* kao primjere *anglobalizama*, a riječi *fenserka*, *flertuša*, *seks bomba*, *kol gerla*, *milfica/milfača*, *sponzoruša*, *silikonka*, *fetulja* kao primjere *anglokalizama*.

Na temelju provedene korpusne analize naziva *anglizam* oblikovan je rječnički članak naziva *anglizam*, u kojemu se nalazi definicija, navode istovrijednice na stranim jezicima, nepreporučena istoznačnica *anglicizam*, uputnica na portal *Bolje je hrvatski* i terminološko objašnjenje uporabe naziva *anglizam* i *anglicizam*. Rječnički članak naziva *anglizam* u bazi jezikoslovnoga nazivlja prikazan je na 3. slici.

anglizam

definicija: riječ ili koji drugi element engleskoga podrijetla posuđen u koji drugi jezik i prilagođen njegovu jezičnomu sustavu

radna definicija: riječ ili koji drugi element engleskoga podrijetla posuđen u koji drugi jezik i prilagođen njegovu jezičnomu sustavu

projekt: jezikoslovlje

potpodručje: leksikologija

nepreporučeni naziv: anglicizam

istovrijednica - engleski: Anglicism

istovrijednica - njemački: Anglizismus

istovrijednica - francuski: anglicisme

istovrijednica - ruski: АНГЛИЦИЗМ

istovrijednica - švedski: anglicism

jezična odrednica: imenica

broj: jednina

rod: muški

poveznica: bolje.hr

napomena: U jezikoslovnj literaturi još se uvijek katkad pojavljuje naziv *anglicizam*. Razlog za uporabu naziva *anglicizam* je to što on odgovara nazivima u ostalim svjetskim jezicima (engleskome, francuskome, njemačkome, talijanskome itd.). U hrvatskome standardnom jeziku treba dati prednost nazivu *anglizam* iz ovih razloga: 1. Njegovim prihvaćanjem dobiva se sređeniji terminološki sustav: *anglist*, a ne **anglicist*, *anglistika*, a ne **anglicistika* itd. Ni oni koji upotrebljavaju naziv *anglicizam* ne upotrebljavaju ostale članove njegove tvorbenne porodice. 2. Naziv *anglizam* usklađen je s većinom ostalih naziva koji označuju jezičnu jedinicu preuzetu iz jednoga jezika u drugi (*germanizam*, *talijanizam*, *latinizam*, *hispanizam* itd.). Više vidi u Mihaljević, Milica. 1994. Anglizam ili anglicizam? *Jezik* 41/4. 114-116. Preterjan unos jezično neprilagođenih anglizama u hrvatski jezik velik je problem za jezičnu kulturu. Na stranici *Bolje je hrvatski* (bolje.hr) daju se prijedlozi zamjena za neprihvatljive anglicizme u hrvatskome standardnom jeziku, npr. *printer* > *pisač*, *puzle/puzzle* > *slagalica*, *software/software* > *programska podrška*. Na portalu *Hrvatski u igri* nalazi se pamtljica za uvježbavanje hrvatskih zamjena za anglicizme <http://hrvatski.hr/igra/3/>.

Brzi pregled naziva

3. slika: Naziv *anglizam* u *Jeni*

Temeljno se jezikoslovno nazivlje obrađuje i u projektu *Hrvatski mrežni rječnik – Mrežnik*, koji je u demoinačici dostupan na adresi <https://rjecnik.hr/mreznik/> (trenutačno od A do F). Temeljni je cilj toga projekta izraditi besplatan, korpusno utemeljen, hipertekstni mrežni rječnik općega hrvatskog jezika. *Mrežnik* je oprimgjeren primjermima iz *Hrvatske mrežne riznice* i *Hrvatskoga mrežnog rječnika* (hrWaC). Na 4. slici prikazana je obrada natuknice *anglizam* u *Mrežniku*.

anglizam **anglizam** im. m. (G anglizma, DL anglizmu, A anglizam, I anglizmom; mn. N anglizmi, G anglizama, DLI anglizmima, A anglizme)

ling. **Anglizam je riječ ili sveza engleskoga podrijetla posuđena u koji drugi jezik i najčešće u određenoj mjeri prilagođena njegovu jezičnomu sustavu.**

- *Pretjerano, nekritičko prihvaćanje angлизama nije poželjno ni Francuzima.*

- *Za golem broj nekritički preuzetih angлизama postoje svima poznate i razumljive dobre hrvatske zamjene, a za one koje nemaju uobičajenu zamjenu autorica nudi vlastiti prijedlog zamjene.*

Kakav je anglizam? čest, nepotreban, suvišan, sveprisutan

Što anglizam može? širiti se

Što se s anglizmom može? koristiti se njime, preuzeti ga, prihvatiti ga

Koordinacija: anglizam i germanizam, anglizam i internacionalizam, anglizam i srbizam, anglizam i turcizam

U vezi s anglizmom spominje se: poplava *pren.*, preuzimanje, prihvaćanje, prodor, širenje, uporaba

• U hrvatskome jeziku upotrebljavaju se istoznačni nazivi *anglizam* i *anglicizam*. Zbog boljega uklapanja u hrvatski jezični sustav (*anglist, anglistica, anglistika*) u hrvatskome standardnom jeziku prednost treba dati nazivu *anglizam*.

◦ U hrvatskome standardnom jeziku angлизmi se, kad god je to moguće, zamjenjuju istoznačnom hrvatskom riječju ili svezom. Na portalu *Bolje je hrvatski* (bolje.hr) nalaze se prijedlozi zamjena za angлизme. Na portalu *Hrvatski u školi* (*Hrvatski u igri*) nalazi se igra za uvežbavanje hrvatskih zamjena za angлизme.

Bolje je hrvatski: bolje.hr

Struna: <http://struna.ihj.hr/naziv/anglizam/50874/#naziv>

Hrvatski u igri: <http://hrvatski.hr/igra/3/>

4. slika: Obrada naziva *anglizam* u *Mrežniku*

4. Anglizmi u hrvatskome jeziku

Ulazak angлизama u hrvatski jezik posebno je izraženu u pojedinim strukama i područjima kao što su informatika (*big data, cloud computing, display, download, freeware, website*), sport (*fitness, kick boxing, skateboard, snowboard*), moderna glazba (*bend, stage*), moda (*npr. brand, fashion week, look, oversize, crop top, trend*). Angлизmi su česti u novinama namijenjenim mladeži, računalnim časopisima, u reklamama, ali i u medijima (*press konferencija, briefing, breaking news*) i govorima nekih političara. Upravo je pojava riječi *outsourcing, spin-off, in house, start up, clean start, revolving door* u političkome diskursu potaknula pokretanje portala *Bolje je hrvatski!*, u kojemu se daju prijedlozi hrvatskih zamjena za neprilagođene angлизme. U ovome radu kratko ću se osvrnuti na dva područja u kojima su angлизmi posebno česti: 1. računalno nazivlje, 2. koronavirusno nazivlje. Računalno je nazivlje zanimljivo zbog velikoga broja angлизama i mnogo hrvatskih radova koji su se bavili angлизмima u tome nazivlju, a koronavirusno je nazivlje zanimljivo zbog nagloga ulaska novih riječi u sve jezike, pa i u hrvatski jezik.

4.1. Anglizmi u računalnome nazivlju

Iako se hrvatsko računalno nazivlje stalno obogaćuje i izgrađuje te je o njemu napisan velik broj znanstvenih i znanstveno-popularnih radova, disertacija i monografija (Mihaljević 2003, Halonja i Mihaljević 2012, 2012a), u njemu je prisutan i sve veći broj angлизama i posve neprilagođenih engleskih naziva te

sve veći broj sinonima za isti pojam i isti engleski naziv. Također je objavljeno nekoliko hrvatskih rječnika računalnoga nazivlja (Kiš 2002, 2006, Muraja 2005, Panian 2005). Hrvatsko računalno nazivlje nastaje na sve gore navedene načine, ali je sve češće preuzimanje gotovih engleskih naziva s manjom ili većom razinom prilagodbe hrvatskomu pravopisnom i jezičnom sustavu. Do prilagodbe na pravopisnoj razini dolazi najčešće samo kod starijih računalnih naziva (*bajt, hardver, softver*). Danas sve češće susrećemo posve neprilagođene engleske nazive (npr. *back up, freeware, front-end*). Za sve je imenice nužna morfološka prilagodba. Katkad ona nije vidljiva u nominativu, ali je vidljiva u ostalim padežima. Kod glagola je uz morfološku prilagodbu u sprezanju nužna i tvorbena prilagodba (*insertirati, ripati, zipati*).

Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje dobiva velik broj upita u kojima se traži savjet koji se odnosi na računalno nazivlje. Navodimo ovdje nekoliko upita:

1. Kako na hrvatski prevesti naziv *nativna aplikacija* (engl. *native application*)?
2. Koji je hrvatski naziv za *slide show*?
3. Kako na hrvatskome nazvati *dialogue box*?
4. Je li u hrvatskome bolja zamjena za *e-learning e-poučavanje* ili *e-podučavanje*?

Za naziv *nativna aplikacija*⁸ predloženi su nazivi *uređaju primjerena* ili *uređaju prilagođena aplikacija*, za naziv *slide show* predložen je naziv *prikaz prezentacije*, naziv *dialogue box* preveden je kao *dijaloški okvir* te je predložen naziv *e-poučavanje*. Korisnici su odmah prihvatili posljednja tri naziva (naziv *prikaz prezentacije* uključen je na portal *Bolje je hrvatski!*, a naziv *poučavanje* već se nalazi na portalu *Jezični savjetnik*). Na kraju je nakon izmjena nekoliko poruka s korisnicima prihvaćen naziv *izvorna aplikacija* kao zamjena za naziv *nativna aplikacija*.

U časopisu *Hrvatski jezik* u rubrici *U dva klika mišem* donosi se niz savjeta o računalnim nazivima: o riječima *cloud computing, big data, gadget, hardware, insertirati, selfie, software, web, webcast, web host, web hosting, web page, web site, webinar, widget* (Halonja 2014, 2014a, 2015, 2015a, Halonja, Hudeček 2014, Lewis 2018). Mnogi su od njih svoje mjesto našli mjesto i na portalima *Bolje je hrvatski!* i *Jezični savjetnik*.

4.2. Anglizmi u koronavirusnome nazivlju

Nikad unos novih anglizama nije bio tako nagao kao od početka pandemije koronavirusne bolesti. Nagli unos novih riječi događao se u mnogim jezici-

ma, pa i u engleskome iz kojega su se mnoge od tih riječi proširile u ostale jezike. To potvrđuju riječi predsjednika *Oxford Dictionaries*_Caspera Grathwohla, koji je rekao da nikad nije doživio godinu poput ove⁹ koja je upravo završila u kojoj je oksfordski tim zabilježio stotine novih riječi i novih uporaba već zabilježenih riječi, od kojih bi desetak riječi sigurno postalo riječ godine u bilo koje drugo vrijeme.¹⁰

U Institutu za hrvatski jezik i jezikoslovlje prikupljeno je nazivlje koronavirusa i već je u ožujku 2020. objavljen *Pojmovnik koronavirusa*. U 2. tablici donosimo anglizme iz toga pojmovnika.

2. tablica: Anglizmi u *Pojmovniku koronavirusa*

anglizam	definicija
COVID-19	bolest koju prouzročuje novi soj koronavirusa engleskoga naziva SARS-CoV-2 (teški akutni respiratorni sindrom, koronavirus 2); pokrata od engleskih riječi <i>coronavirus disease</i> , kojoj je dodan broj 19 jer je bolest otkrivena 2019. godine
drive-in (dijagnostika/ sustav/ testiranje/ uzorkovanje)	dijagnostika na temelju uzoraka dobivenih uzorkovanjem pri kojemu osoba ne izlazi iz automobila u kojemu je došla na uzorkovanje; isto značenje ima i <u>provozna dijagnostika</u>
korona free	koji nema koronavirus ili na kojemu nema koronavirusa
koronaparty	nedopušteno druženje tijekom epidemije koronavirusa
korona šoping/shopping	kupnja prevelike količine namirnica i ostalih zaliha potaknuta koronafobijom
kovidiot/covidiot	osoba koja ne vodi brigu o osobama oko sebe, koja se ne ponaša u skladu s uputama za suzbijanje koronavirusa, koja nepotrebno gomila namirnice ili zaštitnu opremu; riječ nastala od sastavnica COVID + idiot
lockdown	uvodjenje karantene ili restriktivnih mjera da bi se povećala sigurnost; isto značenje ima i <u>shut down</u>
shut down	uvodjenje karantene ili restriktivnih mjera da bi se povećala sigurnost; isto značenje ima i <u>lock down</u>

⁹ Misli na 2020. godinu.

¹⁰ I've never witnessed a year in language like the one we've just had. The Oxford team was identifying hundreds of significant new words and usages as the year unfolded, dozens of which would have been a slam dunk for Word of the Year at any other time. (https://global.oup.com/news-items/archive/woty_2020?cc=hr)

Новоречје 5

targetirano ispitivanje	izoliranje odabranih ciljnih slučajeva ili skupina
-------------------------	--

Riječ *korona shopping* nije zabilježena u engleskome, pa je prema engleskim elementima nastala u hrvatskome (anglokalizam/pseudoanglizam). Zabilježeno je i mnogo naziva s prvim elementom *COVID* i *korona-*. U vrijeme pisanja ovoga rada (studeni 2021) najčešće se govori o *booster*-dozi iako bismo taj naziv lako mogli zamijeniti nazivom *treća* ili *pojačajna doza*.

5. Jezični savjeti povezani s anglicizmima

Pogledamo li kolokacije naziva *anglizam* u *Jezikoslovnome korpusu* dobivamo skice riječi prikazane na 5. slici.

The screenshot shows the 'WORD SKETCH' interface for the word 'anglizam'. The browser address bar shows 'https://app.sketchengine.eu/#wordsketch?corpname=user%2Fjmihalje%2Fje'. The search bar contains 'Jezikoslovni'. Below the search bar, there are two tabs: 'anglizam as noun 437x' (selected) and 'prijedlog-iza'. The main area displays three word sketches:

- kakav?**
 - neopravdan** ... među sasvim neopravdane anglicizme
 - opravdati** ... opravdanim anglicizmima
 - nepotreban** ... nepotrebnih anglicizama
 - prilagoditi** ... prilagođenih anglicizama
 - uvjetan** ... Uvjetno opravdanim anglicizmima
 - sekundaran** ... sekundarni anglicizmi
 - primaran** ... zadnje riječi u primarnom anglicizmu
 - analizirati** ... analizirani anglicizmi
 - navesti** ... navedene anglicizme
- subjekt_od**
 - postojati** ... anglicizam nepotreban ako u jeziku primaocu postoji
 - moći** ... anglicizam može
- koordinacija**
 - internacionalizam** ... anglicizam ili internacionalizam
 - talijanizam** ... talijanizam i anglicizam
 - engleski** ... o anglicizmima i engleskim riječima
 - riječ** ... engleskih riječi i anglicizama

5. slika: Skica riječi *anglizam*

Iz skica riječi može se zaključiti da se anglizmi najčešće povezuju s internacionalizmima i da se o anglizmima najčešće razmišlja kao o neopravdanim/opravnanim, nepotrebnim ili da se govori o njihovoj prilagodbi. Iz toga se može zaključiti da hrvatski jezikoslovci često pišu o pretjeranome unosu jezično neprilagođenih anglizama u hrvatski jezik. To se može smatrati problemom za jezičnu kulturu, pa su anglizmi česta tema jezičnih savjeta. Jezično savjetništvo trajna je djelatnost Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje. Upiti zainteresiranih građana upućeni Odjelu za hrvatski standardni jezik poslužili su kao građa za već pet savjetnika koji su nastali u Institutu. *Jezični savjetnik s gramatikom* skupine autora iz Instituta objavljen 1971. godine uredio je Slavko Pavešić. Taj je savjetnik imao iznimno važnu ulogu u razvoju hrvatskoga standardnog jezika, hrvatske jezične posebnosti i u oblikovanju svijesti o postojanju i potrebi čuvanja te jezične posebnosti, ali u njemu anglizmi nisu zauzimali važno mjesto. *Hrvatski jezični savjetnik* skupine autora objavljen je 1999. godine. U njemu se nalazi poglavlje posvećeno anglizmima u kojemu se ističe da se oni teško uklapaju u hrvatski jezični sustav te se nude zamjene za neke anglizme. 2010. godine objavljeno je prvo izdanje *Jezičnih savjeta* Lane Hudeček, Milice Mihaljević i Luke Vukojevića u kojemu se piše o anglizmima *mobbing, fax/faks i set*. Godine 2015. objavljen je savjetnik *555 jezičnih savjeta* (Blagus Bartolec i dr.) u kojemu važno mjesto zauzimaju savjeti povezani s anglizmima (*all-inclusive, afterparty, attachment, screening* itd.). U tome su savjetniku objašnjena i načela jezičnoga normiranja, koja su važan putokaz i pri predlaganju hrvatske zamjene za anglizme:

načelo sustavnosti: Prednost se daje jedinici koja se (bolje) uklapa u sustav standardnoga jezika, **načelo autohtonosti:** Hrvatskoj se jezičnoj jedinici daje prednost pred stranom., **tradicijsko načelo:** Prednost se daje jedinici koja ima dulju i bolje potvrđenu tradiciju, **načelo svrhovitosti / primjerenosti određenomu funkcionalnom stilu:** Jedna jezična jedinica može biti primjerena jednomu funkcionalnom stilu, a pogrešna u drugome. **načelo produktivnosti:** Prednost se daje jezičnoj jedinici (riječi) od koje se lakše izvode druge jedinice, koja ima veće tvorbene mogućnosti. **načelo proširenosti u uporabi:** Prednost se daje proširenijoj i u uporabi potvrđenoj jezičnoj jedinici. To se provjerava u jezičnim korpusima, s pomoću internetskih tražilica ili s pomoću anketa, **načelo poštovanja razvojnih tendencija:** Pri jezičnome normiranju veoma je važno stalno pratiti razvojne tendencije jezičnih pojava i jedinica. Valjan normativni odabir može se donijeti tek uzimanjem u obzir svih normativnih načela i njihovim pažljivim kombiniranjem.

Ti su savjeti objavljeni i na mrežnim stanicama .

Kako bi se posvetila posebna pozornost problemu anglizama u hrvatskomu jeziku 2015. godine pokrenut je portal *Bolje je hrvatski!* na kojemu se uz kratko objašnjenje predlažu hrvatske zamjene za anglizme.¹¹Zadatak je toga portala podizanje zanimanja javnosti za poplavu anglizama u hrvatskome jezi-

¹¹ Više o tome vidi u radu Hudeček i Mihaljević 2015.

ku. Na tim stranicama i korisnici mogu dati svoje prijedloge. Navodim primjer jednoga savjeta koji se nalazi na portalima *Bolje je hrvatski!*, a prenesen je i u *Jezični savjetnik*.

crowdsourcing > masovna podrška Engleska novotvorenica *crowdsourcing* glagolska je imenica sastavljena od imenice *crowd*, koja znači ‘mnoštvo, gužva, gomila, svjetina, rulja’, i imenice *source*, koja znači ‘izvor, vrelo, začetak, glavni povod, podrijetlo’. Značenje je engleskoga izraza *crowdsourcing* ‘postupak dobivanja potrebnih usluga, ideja ili podataka od neodređene skupine ljudi’. Iako se *crowdsourcing* načelno može provoditi i bez interneta, uglavnom se odnosi na dobivanje usluga, ideja ili podataka s pomoću interneta. Novost je *crowdsourcinga* u tome što se odnosi na neodređenu skupinu, tj. u *crowdsourcingu* može sudjelovati bilo tko. U hrvatskome se katkad pojavljuje zamjena *nabava iz mnoštva*, ali značenju bolje odgovara naziv *masovna podrška* (rezultat) ili *dobivanje masovne podrške* (proces).

U 3. tablici prikazani su neki anglizmi obrađeni na tome portalu.

anglizam	predložena zamjena
big data	veliki podatci
boarding pass	ukrcajna propusnica
blockchain	tehnologija (povezanih) blokova
brain drain	odljev mozгова
breaking news	izvanredne vijesti

Hrvatske zamjene koje se na portalu navode u prvome su redu prijedlozi za koje smatramo da su primjereniji za uporabu u neutralnoj standardnojezičnoj komunikaciji jer se značenje svake strane riječi i tuđice može jednako dobro (ili bolje, tj. govornicima hrvatskoga jezika jasnije) izraziti i na hrvatskome jeziku.

Na portalu *Hrvatski u igri* nalazi se pamtilica za uvježbavanje hrvatskih zamjena za anglizme s portala *Bolje je hrvatski!* <http://hrvatski.hr/igra/3/>. Ta je igra potaknula učenike jedne osnovne škole na izradu vlastite igre povezane s anglizmima¹².

Zaključak

Anglizmi se teško uklapaju u hrvatski jezični sustav, pa stručnjaci različitih struka ali i zainteresirani građani često traže savjet o njihovoj zamjeni ili prilagodbi. Anglizmi su stoga važna tema novijih jezičnih savjetnika. U posljednje vrijeme anglizmi se najčešće ne prilagođuju pravopisno, ali se imenice prilagođuju morfološki (dobivaju rod i sklonidbeni tip te se sklanjaju kao i sve

¹² Igra je prikazana u Miljević 2021.

hrvatske imenice), glagoli se prilagođuju tvorbeno (dobivaju sufiks, najčešće *-ati* ili *-irati*) i morfološki (sprežu se). Pridjevi su uglavnom nesklonjivi te kod njih ne dolazi ni do kakve prilagodbe. U ovome je radu analizirano nazivlje povezano s anglizmima, potvrđenosti naziva i anglizama u korpusima, upitima korisnika jezičnih savjeta i davanju jezičnih savjeta povezanih s anglizmima.

Na često postavljeno pitanje je li uvijek bolje anglizam zamijeniti hrvatskom riječju, može se iznijeti ovaj stav:

1. kad se govori o zamjeni anglizama hrvatskim riječima, riječ je uvijek o zamjeni u standardnome jeziku, a ne u žargonima i razgovornomu stilu koji ne pripada standardnomu jeziku
2. kad govorimo o zamjeni anglizama, uvijek je riječ o prijedlogu i savjetu koji se daje onomu koji taj savjet iz nekoga razloga traži, nikad se savjeti ne nameću
3. pozornost je u prvome redu usmjerena na neprilagođene anglizme, tj. anglizme koji se ne uklapaju u sustav hrvatskoga jezika, npr. ne traži se zamjena za računalne nazive *bit* i *čip* jer se oni dobro uklapaju u sustav hrvatskoga jezika
4. ako hrvatski naziv nije adekvatna zamjena (prema terminološkim načelima) za engleski naziv, taj naziv nije bolji od anglizma.

LITERATURA

- АЈДАЧИЋ, Дејан 2020. Називи жена и глобализација – англицизми у српском језику. *Новоречје* 3, 29–42 [<http://www.alma.co.rs/Novorecje/Novorecje3.pdf>] приступљено 30.11.2021.
- Bolje je hrvatski*. [<http://bolje.hr>] приступљено 24.11.2021.
- BLAGUS Bartolec, Goranka, Lana HUDEČEK, Željko JOZIĆ, Ivana Matas IVANKOVIĆ, Milica MIHALJEVIĆ 2016. *555 jezičnih savjeta*. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje.
- HALONJA, Antun, Milica MIHALJEVIĆ 2012. *Od računalnoga žargona do računalnoga nazivlja*. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje – Hrvatska sveučilišna naklada.
- FILIPOVIĆ, Rudolf 1990. *Anglicizmi u hrvatskom ili srpskom jeziku*. Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti – Školska knjiga.
- HALONJA, Antun, Lana HUDEČEK 2014. Pokloni mi svoj *selfie*. *Hrvatski jezik* 1/2, 26–27. [<https://hrcak.srce.hr/166779>] приступљено 24.11.2021.
- HALONJA, Antun 2014. Umjereno oblačno računalstvo. *Hrvatski jezik* 1/3, 27–28. [<https://hrcak.srce.hr/166792>] приступљено 24.11.2021.
- HALONJA, Antun 2014a. *Gadgeti i widgeti: pametne spravice i male aplikacije*. *Hrvatski jezik* 1/4, 25–26. [<https://hrcak.srce.hr/166805>] приступљено 24.11.2021.

- HALONJA, Antun 2015. Anarhija u kiberprostoru. *Hrvatski jezik* 2/1, 21–23. [<https://hrcak.srce.hr/171390>] pristupljeno 24.11.2021.
- HALONJA, Antun 2015a. Postanak nekih računalnih imena i naziva. *Hrvatski jezik* 2/4, 24–26. [<https://hrcak.srce.hr/172055>] pristupljeno 24.11.2021.
- HALONJA, Antun, Milica Mihaljević 2012. Novotvorenice u računalnome nazivlju. *Je- zik* 59/3, 87–94.
- Hrvatska jezična riznica* [<http://riznica.ihjj.hr/index.hr.html>] pristupljeno 24.11.2021.
- Hrvatski mrežni rječnik – Mrežnik*. [<http://ihjj.hr/mreznik/>] pristupljeno 24.11.2021.
- Hrvatski u igri*. [<http://hrvatski.hr/igra/3/>] pristupljeno 24.11.2021.
- Hrvatsko jezikoslovno nazivlje*. [<http://jena.jezik.hr/>] pristupljeno 24.11.2021.
- hrWaC – Croatian web corpus*. 2013. [<http://nlp.ffzg.hr/resources/corpora/hrwac/>] pristupljeno 24.11.2021.
- HUDEČEK, Lana, Milica MIHALJEVIĆ 2012. *Hrvatski terminološki priručnik*. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje.
- HUDEČEK, Lana, Milica MIHALJEVIĆ 2015. Anglizmi na *stand-byu*. *Hrvatski jezik*, 2 /2, 1–10. [<https://hrcak.srce.hr/171927>] pristupljeno 24.11.2021.
- HUDEČEK, Lana, Milica MIHALJEVIĆ 2020. The *Croatian Web Dictionary – Mrežnik* Project – Goals And Achievements. *Rasprave: Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 46/2: 645–667. [<https://doi.org/10.31724/rihjj.46.2.11>] pristuplje- no 24.11.2021.
- HUDEČEK, Lana; Milica MIHALJEVIĆ, Luka VUKOJEVIĆ 1999. *Hrvatski jezični savjet- nik*. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje; Pergamena; Školske novi- ne.
- HUDEČEK, Lana; Milica MIHALJEVIĆ, Luka VUKOJEVIĆ 2010. *Jezični savjeti*. Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje. Zagreb.
- Jezični savjetnik*. [<http://jezicni-savjetnik.hr/>] pristupljeno 24.11.2021.
- KILGARRIFF, Adam i sur. 2014. The Sketch Engine: ten years on. *Lexicography* 1/1. 7– 36. [doi:10.1007/s40607-014-0009-9] pristupljeno 24.11.2021.
- KILGARRIFF, Adam; Pavel RYCHLÝ, Pavel SMRZ, David TUGWELL 2004. The Sketch Engine. In G. Williams, S. Vessier (Eds.), *Proceedings of the 11th EURALEX International Congress*. Lorient: Universite de Bretagne – sud. 105–116
- KIŠ, Miroslav 2000. *Englesko-hrvatski i hrvatsko-engleski informatički rječnik*. Za- greb: Naklada Ljevak.
- KIŠ, Miroslav 2006. *Informatički rječnik za školu i dom (englesko-hrvatski)*. Rijeka: Andromeda.
- KIŠ, Miroslav 2002. *Englesko-hrvatski i hrvatsko-engleski informatički rječnik*. Za- greb: Naklada Ljevak.
- LEWIS, Kristian. 2018. Tko insertira, a tko pritišće gumbe?. *Hrvatski jezik* 5/1, 19–21. [<https://hrcak.srce.hr/199499>] pristupljeno 24.11.2021.
- MARKOVIĆ, Mario, Josip MIHALJEVIĆ, 2020: Korpus *Jene* – Jednojezični terminološki korpus. *Hrvatsko jezikoslovno nazivlje*. Ur. Milica Mihaljević, Lana Hudeček,

- Željko Jozić. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje. [<http://ihjj.hr/jena/wp-content/uploads/2021/01/Monografija-1.pdf>.] pristupljeno 24.11.2021.
- Merriam Webster. [<https://www.merriam-webster.com/dictionary>] pristupljeno 24.11.2021.
- MIHALJEVIĆ, Milica 2003. *Kako se na hrvatskome kaže WWW?* Hrvatska sveučilišna naklada. Zagreb.
- MIHALJEVIĆ, Milica 1994. Anglizam ili anglicizam? *Jezik* 41/4. 114-116.
- MIHALJEVIĆ, Milica, Lana HUDEČEK, Željko JOZIĆ (ur.) 2020: *Hrvatsko jezikoslovno nazivlje*. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje. [<http://ihjj.hr/jena/wp-content/uploads/2021/01/Monografija-1.pdf>] pristupljeno 24.11.2021.
- MILJEVIĆ, Alenka 2021. Rječnik videoigrice kao učenički projektni zadatak. *Hrvatski jezik* 8/3, 23–26. [<https://hrcak.srce.hr/265258>] pristupljeno 29.11.2021.
- MURAJA, Damir 2005. *Leksikon računalnih pojmova*. Velika Gorica: Muraja.
- Muško i žensko u hrvatskome jeziku*. [<http://ihjj.hr/projekt/musko-i-zensko-u-hrvatskome-jeziku/72/>; <http://muskozensko.jezik.hr/>] pristupljeno 24.11.2021.
- Oxford Languages announces 'Words of an Unprecedented Year'* [https://global.oup.com/news-items/archive/woty_2020?cc=hr] pristupljeno 29.11.2021.
- PANIAN, Željko (ur.) 2005. *Informatički enciklopedijski rječnik*. Zagreb: Europapress holding.
- PAVEŠIĆ, Slavko (ur.) 1971. *Jezični savjetnik s gramatikom*. Zagreb: Matica hrvatska.
- Pojmovnik koronavirusa* [<https://jezik.hr/koronavirus>] pristupljeno 24.11.2021.
- ŠTRKALJ Despot, Kristina, Ana OSTROŠKI ANIĆ 2021. A War on War Metaphor: Metaphorical Framings in Croatian Discourse on Covid-19. *Rasprave: Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 47/1, 173–208. [<https://doi.org/10.31724/rihjj.47.1.6>.] pristupljeno 29.11.2021.

Milica Mihaljević

ANGLICISMS (AND PSEUDOANGLICISMS) IN THE CROATIAN LANGUAGE

Summary

The paper analyses these terms: *anglizam* (anglicism), *pseudoanglizam* (pseudo-anglicism), *anglobalizam*, *anglokalizam*, and *lažni prijatelji* (false friends). Examples of anglicisms in Croatian are given and their use in the corpora of the Croatian language are analysed. The approach to anglicisms in Croatian lexicography, terminography, and language advice practice is given. It is shown how the term *anglizam* is described in *Mrežnik* and *Jena*. Some language advice from the portals *Bolje je hrvatski!* (Better in Croatian) and *Jezični savjetnik* (Language Advice) are given. The focus is on anglicisms in computer terminology, terminology which contains a lot of anglicisms and which has been analysed by Croatian linguists for a long time, and the new Coronavi-

Новоречје 5

rus terminology because after the appearance of COVID-19 many anglicisms entered into different languages, Croatian being one of them.

Keywords: anglicism, anglobalism, anlokalism, Croatian language, Jena, Coronavirus-related terminology, false friends, Mrežnik, pseudoanglicism, computer terminology

УДК 811.163.41'373.43.45=111:316.7
811.163.41'373.43.45=111:81'373.43.45=111(100):[81'26

*Ивана Лазих Коњик**

(Институт за српски језик САНУ, Београд)

УЗРОЦИ АНГЛОКАЛИЗАЦИЈЕ У СРПСКОМ ЈЕЗИКУ**

У раду се анализира мотивација и узроци настанка англокализама у српском језику. Указује се на узајамни однос и условљеност друштвених и културних процеса глобализације и глокализације у језику у вези са променом значења глобално раширених англицизама. Издвајају се прагматички разлози, друштвени и културни утицаји и „незнање” као основни узроци промене значења англицизама у српском језику. У закључку се истиче да је овај нови слој лексике, који настаје наглим приливом интернационално распрострањених англицизама у српски језик, углавном ефемерне природе, те да је статус позајмљеница овог типа и њихов утицај на развој језика у овом тренутку тешко проценити, осим са глобалистичког аспекта, па ће тек праћење даљег развоја језика и језичка реалност у наредном периоду показати како се према њима треба односити и како их нормирати са лексичког становишта.

Кључне речи: интернационализми, англобализми, позајмљенице, англицизми, англокализми, нове речи, српски језик.

1. Глобализација и лексичке промене. У нашем претходном истраживању најновијих лексема у савременом српском језику које настају различитим поступцима стварања, позајмљивања или развојем и променом значења старих, постојећих речи, указали смо на живе и динамичне процесе укрштања друштвених и културних промена и појава са лексичким развојем (Лазих Коњик 2021). У општим процесима глобализације који су преко економског и технолошког међународног повезивања и зближавања захватили све области нашег живота, па тако и језик, евидентна је растућа тенденција ширења и утицаја енглеског језика и културе на друге

* ivana.konjik@isj.sanu.ac.rs

** Рад је финансирало Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије према Уговору број 451-03-9/2021-14 који је склопљен са Институтом за српски језик САНУ.

језике и културе, која је у лингвистичким истраживањима у раду Д. Ајдачића (2020) названа *ан(гло)глобализација*, а исти овај термин предложен је у истраживањима Т. Прћића (2019¹: 17),² који енглески језик назива још и одомаћеним страним језиком. Т. Прћић наводи нове особине енглеског језика (лака аудио-визуелна доступност, двојно усвајање: спонтано и учењем (подучавањем), и функција допунског језика), које га издвајају и чине другачијим у односу на друге стране језике, због чега енглески све више личи на матерњи језик и има велики утицај на националну културу.

2. Англобализми, према Д. Ајдачићу, представљају речи из енглеског језика које су интернационално (глобално) распрострањене и које у различитим националним културама задржавају значење које имају у енглеском језику, попут *пинап*, *вамп*, *модел*, *супермодел*, *бимбо*, *бе(ј)би*, *стриптизета* (в. Ајдачић 2020). Они су одређени додатном чињеницом да су настали у процесу глобализације, у којем је енглески језик задобио статус *lingua franca*, па су то најчешће нове речи које данас настају у енглеском језику и истодобно се преносе у друге језике. Деловањем процеса англобализације остварује се интернационализација лексике.

3. Англобализација – англокализација. Поред англобализације изражена је и друга њој наизглед супротна тенденција да се глобални феномени прилагођавају и мењају у складу са локалним приликама, коју је Д. Ајдачић у примени на језик у своме раду назвао *ан(гло)глокализација* (према економском термину *глокализација*).³ Као резултат језичког процеса англокализације настају *ан(гло)глокализам* под којима Ајдачић разуме интернационално распрострањене енглеске речи које су у националним

¹ Прво издање књиге *Енглески у српском* објављено је 2005. године. Користили смо треће електронско издање објављено 2019. које представља дигиталну верзију другог издања штампане књиге *Енглески у српском* из 2011. Сам аутор за друго издање из 2011. у Напоменама уз друго издање каже да оно доноси непромењен текст првог издања из 2005. са исправљеним малобројним омашкама и допуњеним библиографским подацима (в. Ргџић 2019: 11, Напомене уз друго издање).

² Према термину *глобализација* који се користи за означавање новије појаве уједначавања привреде и културе у међудржавним размерама. Д. Ајдачић истиче да су англоглобализми англицизми који се шире и преузимају у другим језицима у процесу глобализације. Исту ову појаву је Е. Корјаковцева назвала *амероглобализација* (према Драгићевић 2021: 35).

³ Термин *глокализација* се онедавно употребљава у оквиру маркетиншких стратегија да укаже на међусобну повезаност и узајамност глобалног и локалног у виду стварања локалних верзија глобалних појава под утицајем глобалних процеса, што је истакнуто самим називом: енгл. *glocal* је сливеница од речи *global+local* (исп. и Ајдачић 2020: 30). У савременом друштву, овакви наизглед супротни процеси су уобичајена појава а јављају се као међусобне реакције и одвори једних на друге, па је, тако, и у језику запажено напореда постојање наизглед супротних и дивергентниг процеса глобализације и локализације, интелектуализације и урбанизација језика итд.

културама добиле локалне семантичке црте. Ајдачић наводи неколико врста језичке англокализације. Глокализацију „одозго” која је наметнута, диригована од стране одређених извора утицаја и моћи с нарочитим циљем. Таква је „бизнис глокализација” коју спроводе и финансирају велике иностране компаније са стратешким циљем прилагођавања потребама тржишта ради профита и „државна глокализација” у области језичке политике.⁴ С друге стране глокализација може долазити „одоздо”. То је, према Д. Ајдачићу, „спонтана глокализација”, која настаје у процесу комуникације прилагођавањем глобално распрострањених енглеских назива сопственим говорним потребама.

4. Узроци англокализације. У даљем свом излагању, Д. Ајдачић указује на семантичке и културолошке аспекте језичког процеса глокализације који су прагматички условљени и доводе до развоја различитих конотативних лингвокултуролошких компонената значења, међу којима је нарочито изражена појава експресивизације значења у виду пејоративизације, а ређе естетизације, што је иначе карактеристично за најновији период језичког развоја, као и употреба колоквијалних или жаргонских језичких средстава (в. Ристић 2012: 9–19, Драгићевић 2021). Ајдачић наводи следеће примере англокализама у области именовања жена указујући на семантичко-творбене и језичко-стилске компоненте које су се формирале у оквиру српске етнокултурне и националне језичке заједнице: *фенсерка* [помодарка + савремено (’у тренду’), презриво], *климактеруша* [’жена која је у климаксу’ + жаргонски, пејоративно], *фригидуша* [’жена која је хладна у полном смислу’ + жаргонски, пејоративно], *флертуша* [’жена склона флерту’ + жаргонски, пејоративно], *секс бомба*, *герла*, *милфица*, *милфача*, *спонзоруша*, *силиконка*, *фетуља* (Ајдачић 2020: 37–39).

5.1. О променама које су захватиле српски језик у вези са новом оријентацијом српске културе ка англоамеричкој под утицајем глобализације писао је доста Т. Прћић. За разлику од Ајдачића који у своме раду на примеру наведених англоглокализама осветљава лексичке семантичке промене у лингвокултурим оквирима, Прћић разматра примере семантичких отклона и промена у српском језику у односу на енглески не само на лексичком него и на другим језичким нивоима (правописном, изговорном, граматичком, семантичком, прагматичком) фокусирајући се на питања (не)одговарајуће адаптације англоглобализама у српском и оцењујује их

⁴ Пример може бити актуелна друштвена политика у домену равноправности полова која се спороводи под утицајем спољашњих европских деловања, која у домену језичке политике резултира стварањем бројних нових мовираних фемининатива. Добре примере бизнис језичке глокализације у словеначком друштву и језику, навео је Б. Керн у свом излагању на Округлом столу о англокализмима у језицима балканских Словена одржаном 8. 11. 2021. год., које се публикује у овом броју *Новоречја*.

са нормативног аспекта. За нас су занимљиви примери које Прћић наводи, нпр. *пролонгирати* са смислом 'одгодити' и 'одложити' (уместо изворног 'продужити'), *дефинитивно* са смислом 'засигурно', 'зацело', 'извесно', *економија* од енгл. *economy* са значењем 'економија' уместо изворног 'привреда'; *пурпуран* са смислом 'љубичаст' према енгл. *purple* 'љубичаст' иако у српском постоји прид. *пурпуран* изведен од им. *пурпур* која је ушла из латинског са значењем 'љубичастоцрвена боја', *копија* са значењем 'дупликат' од енгл. *copy* 'примерак' (књиге), *петролеј* од енгл. *petrol* 'нафта', *оригиналан* од енгл. *original* 'првобитан' (предлог) итд.

5.2. Према мишљењу Т. Прћића „у најновије време све чешће се пресликава само њихова форма [англицизама], док припадајућа садржина остаје не само недовољно јасна него и недовољно утврђена” (Prčić 2019: 26). Разлог је недовољно познавање (норми) енглеског језика, али и српског, и „површно и недоучено превођење” засоновано често на интуицији и народној етимологији које доводе до тога да се енглеским речима придаје „нека магловита садржина, наизглед изведена из контекста, при чему се она стварна и објективна садржина налази у сенци субјективног језичког осећања, увелико подложног спољним утицајима и сталним променама” (Prčić 2019: 26). На тај начин англицизми временом добијају (погрешна) значења по којима се удаљавају од изворног предлошка. Уз неке друге појаве које описује, појаву искривљивања значења у односу на енглески оригинал Прћић сматра последицом недовољне бриге о језику и именује општим називом *енглески у српском* или *англосрпски*⁵ (проширујући опсег и на неке друге лексеме и појаве српског језика, в. примере које наводи на стр. 26–30). Он их, дакле, сматра аномалијама и погрешним употребима речи, огрешењем о норму, последицом немарног односа према језику и негативно их оцењује.

6. Сличне ставове о утицају глобализације на језик и културу заступа П. Пипер наводећи да се словенски језици под утицајем културне и језичке глобализације „уситњавају и конфронтирају, њихова књижевнојезичка норма често се озбиљно љуља, њихова лексичка грађа се обезвређује, а увозна језичка грађа се намеће као престижна” (Пипер 2014: 283).

7. Савремено стање у српском друштву и култури и рефлектовање на језик и његов речнички фонд Р. Драгићевић је описала као „допринос глобализације банализацији лексичког фонда српског језика” (Dragičević 2021: 34–42). Она итиче да се главни утицај глобализације на српски језик и на све остале словенске језике огледа у снижавању језичке културе и свођењу многих функционалних стилова на разговорни. Међу примерима које наводи као потврду својих разматрања о експресивизацији језика но-

⁵ Англосрпски је „врста српског језика који (све више) одступа од својих норми и (све више) бива употребљаван према нормама енглеског језика” (Prčić 2019: 24).

винарства и банализацији лексике и стила налазе се углавном околионализми експресивне природе, по правилу пејоративни, међу којима и они који се могу интерпретирати са англоглокализацијског становишта. То су лексеме: *фејсбуковац* [корисник друштвене мреже Фејсбук + 'обезвређивање'], *кокаколичар* [особа која пије кокаколу (обично већу количину) + 'зависник од кокаколе' + 'онај који (више) не пије алкохол'], *харвардлија* [професор са Универзитета Харвард + негативна експресивност омаловажавања, подсмевања], *интернетлија* [особа која се служи интернетом + експресивност омаловажавања, подсмевања], *дизнилендизација* [назив за појаву да челници града улажу новац само у садржаје који ће привући туристе + негативна експресивност омаловажавања], *орбанизација* [политика затварања земље за мигранте + 'негативан однос према таквој политици']. У свим наведеним лексемама поред појмовних идентификују се и лингвокултуролошке семе или семеме које показују духовитост, ироничност, пејоративност, понижавања, обезвређивања и др., а условљене су конкретним чињеницама и појавама или процесима који су евидентни у нашој савременој националној култури коју одликује тенденција снижавања и оријентација на најшире народне слојеве, масу.

8. **Дискусија.** Претходно изнети подаци у вези са променом значења глобално раширених англицизама у актуелном српском језику, омогућавају нам да уочимо актуелне процесе у развоју лексике српског језика и изведемо неке опште закључке у вези са мотивацијом и узроцима настанка англокализама тј. променом значења англицизама у српском језику.

9. Најпре, српски језик у најновијем периоду свога развоја снажно сведочи о оба описана процеса, англобализације и англокализације, позајмљивањем и ширењем у употреби тзв. англобализама, и њиховим посрбљавањем у виду тзв. англоглокализама, сведочећи о актуелној англоамеричкој и глобалној оријентацији српске културе.

10. Разлози промене значења позајмљених енглеских речи у српском различити су и са различитих становишта се посматрају и оцењују у досадашњим истраживањима, а као основни јављају се прагматички разлози, друштвени и културни утицаји и „незнање”.

11. У процесу англокализације / семантичке адаптације нових англицизама, иворним појмовним садржајима придружују се други семантички елементи, емотивни и прагматички, који су резултат индивидуалног искуства појединца и искуства социјалне заједнице. Истраживања показују да је у најновијем периоду развоја лексикона српског језика изражена тенденција експресивизације значења чешће с пејоративним призвуком и негативном конотацијом, него позитивном, затим тежња да се постигне ефекат оригиналности и креативности што води ка индивидуализацији језичког израза. Језик, на тај начин, испољава својство флексибилности и

креативни потенцијал да реагује на промене у друштву и култури и прилагођава се (културним) потребама. Временом позајмљена лексика, како је запазила С. Ристић (2012: 18) „показује повећану способност адаптације, што се у њеном усвајању од стране носилаца српског језика јавља као природна реакција на јачи прилив интернационализама и англицизама”.

12. Бројни примери англицизама који су у литератури квалификовани као „неоправдане и објективно непотребне иновације настале под утицајем норме из енглеског” (PRČIĆ 2019: 58) израз су тренутне језичке моде и, уистину, откривају појаве и особине актуелне друштвене, културне и језичке стварности у којој напоредо делују антагонистичке тенденције глобалног културног уједначавања, помодарстава и националне (локалне) културне особености и индивидуализације.

13. Посуђивање нових енглеских назива за постојеће предмете, појмове и појаве, за које у језику већ постоје лексеме, не само да потврђује динамичку природу језика, него сведочи о томе да употребу језичких јединица поред граматичких регулишу и прагматичка и стилска правила у међусобном садејству и усклађивању са основним правилом језичке економије, због чега се истозначна лексика временски раслојава, а говорници је бирају из помодних разлога.

14. Промена значења позајмљених енглеских речи, без обзира што је често узрокована недовољним познавањем енглеског језика, представља, такође, један вид (функционалностилске) адаптације у спонтаној употреби. У овом виду она захвата не само лексички већ и све друге језичке нивое и на дугорочном плану доводи до дестабилизације стандарднојезичке норме. Међутим, без обзира на то што се са аспекта анализе међујезичког контакта овакви примери оправдано сматрају погрешним преводима или погрешним народним етимологисањем (што је релевантан податак за дијахрону етимолошку анализу), са синхроног лексиколошког становишта они су факат недовршеног процеса адаптације у језичком, лексичком развоју, који у процесу интензивног позајмљивања, поред наведених објективних разлога, општих друштвено-економских и културних разлога, укључују и потребе говорне заједнице, њених социјалних група и појединаца да сачувају аутентичност свога језичког израза и креативни потенцијал свог језика. Будућа језичка језичка стварност и употреба, као и увек, показале да ли су и на који начин (у којим регистрима и сл.) прихваћени и ови спонтани начини језичког прилагођавања позајмљеница.

15. Закључак. Описано стање представља део језичке слике актуелног времена и сведочанство о друштвеним, културним и језичким појавама и процесима који се одвијају у Србији с почетка 21. века. Они недвосмислено показују не само брз проток информација и капитала, него и брзо усвајање нових предмета, појмова, појава и процеса и њихових страних

имена у области друштвеног и културног развоја, у којима један производ потискује други, једна појава сустиже другу, што у језику доводи до наглих лексичких промена. Оне се огледају, у првом реду, кроз обилато позајмљивање англицизама, а затим и кроз њихово неминовно прилагођавање систему српског језика и особеностима националне културе. Уз појачан прилив интернационалне лексике, све је већи број казимиализама и других индивидуалних језичких творевина којима се тежи постићи оригиналност сопственог социјалног, статусног и др. израза. Разматране нове појаве у најновијој фази развоја српског језика потврђују тезу да узајамно деловање глобалних и локалних процеса не само у друштву, како је запажено у друштвеним наукама, него и у језику, у виду појачаног процеса језичке глокализације, настају под утицајем глобализације као производ ширег глобалног дискурса (исп. РАДОВИЋ 2009: 28–29).

16. У радовима наших водећих лингвиста садашња језичка ситуација оличена у виду конгломерата језика окарактерисана је као негативна друштвена појава, „глобализација кича и других видова супкултуре” (ПИПЕР 2014: 281), „немар, бахатост и снижавање језичке културе” (DRAGIĆEVIĆ 2021: 34), „све већа распрострањеност ’немарног функционалног стила’”, сажето окарактерисаног у виду формулације „Пиши како хоћеш, читај како ти одговара, с граматиком како ти воља, а са значењем шта буде!” (РРСЋИЋ 2019: 25). С обзиром на то да под утицајем глобализације свакодневно и у великој мери у наш језик надиру нове речи које више не пролазе редовни процес адаптације, ствара се ефемерна лексичка зона чији је утицај на развој језика у овом тренутку тешко проценити, осим са глобалистичког аспекта, па ће тек праћење даљег развоја језика и језичка реалност у наредном периоду показати како се према њима треба односити и како их нормирати са лексичког становишта.

ЛИТЕРАТУРА

- АЛДАЧИЋ, Дејан 2020. Називи жена и глобализација – англицизми у српском језику, *Новоречје* 3, 29–42.
- ЛАЗИЋ КОЊИК, Ивана 2021. Англобализми и други неологизми у најновијем периоду развоја српског језика, *Новоречје* 4, 19–28.
- ПИПЕР, Предраг 2014. *Лингвистичка славистика, Студије и чланци*. Београд: Славистичко друштво Србије.
- РАДОВИЋ, Срђан 2009. *Слике Европе*. Београд: Етнографски институт САНУ.
- РИСТИЋ, Стана 2012. Творбени процеси у најновијем периоду развоја лексике српског језика. У: С. Ристић, *О речима у српском језику*. Београд: Институт за српски језик САНУ.

- DRAGIĆEVIĆ, Rajna 2021. Globalizacija i leksika srpskog i drugih slovenskih jezika u XXI veku. U: R. Dragićević, D. Sokolović, M. Đurić, D. Ajdačić, *Slovenska susretanja: jug i zapad*. Warszawa: Instytut Slawistyki Zachodniej i Południowej Wydział Polonistyki UW, 11–45.
- PRČIĆ, Tvrtko 2019. *Engleski u srpskom*, treće elektronsko izdanje. Novi Sad: Digitalna biblioteka Filozofskog fakulteta. [<https://digitalna.ff.uns.ac.rs/sites/default/files/db/books/978-86-6065-512-9.pdf>] pristupljeno 15. 11. 2021.

Ивана Лазич-Коник

ПРИЧИНЫ АНГЛОКАЛИЗМОВ В СЕРБСКОМ ЯЗЫКЕ

Резюме

В статье анализируются мотивы и причины образования англокализмов в сербском языке. Указывается на взаимосвязь и обусловленность социокультурных процессов глобализации и глокализации языка в связи с изменением смысла глобально распространенных англицизмов. Прагматические причины, социальные и культурные влияния и незнание выступают в качестве основных причин изменения значения англицизмов в сербском языке. В заключение подчеркивается, что этот новый слой словарного запаса, созданный внезапным притоком интернациональных англицизмов в сербский язык, в основном носит эфемерный характер, и что его влияние на развитие языка в основном трудно оценить, кроме с глобалистического аспекта, поэтому только мониторинг дальнейшего развития языка и языковая реальность в предстоящем периоде покажут как к ним следует относиться и как их стандартизировать с лексической нормативной точки зрения.

Ключевые слова: интернационализмы, англобализмы, заимствования, англицизмы, англокализмы, новые слова, сербский язык.

УДК 811.163.41'373.43.45=111:[075.2+791]
811.163.41'373.43.45=111:791(049.32)

*Слободан Б. Новокмет**

(Институт за српски језик САНУ, Београд)

СТАТУС И ПОЛОЖАЈ НОВИХ АНГЛИЦИЗАМА ИЗ ДОМЕНА ТЕЛЕВИЗИЈЕ И ФИЛМА У СРПСКОМ ЈЕЗИКУ**

Рад се бави питањем нових англицизама, псеудоанглицизама и сл. који из сфере филма и телевизије продиру у српски језик. Испитаћемо најтипичније примере, поготово оне који су у вези са новим начином дигиталне дистрибуције филмског и серијског садржаја, али и оне који се тичу нових филмско/серијских жанрова и форми и њихове рецепције у виду критика, приказа и осврта. Такође, видећемо у којој мери су ти нови англицизми прошли степен адаптације у српском језику, тј. колико творе нове облике (глаголе, глаголске именице, именице *nomina agentis* и сл.).

Кључне речи: англицизми, филм, телевизија, српски језик, адаптација.

1. Уводна разматрања

1.1. Неоспорно је да се у последње две деценије све више пише о англицизмима, о начинима на који утичу не само на лексички него и структурни (синтаксички) систем српског језика и да постају примарни фокус истраживача неологије, али и страних утицаја на српски језик уопште. Неретко ћемо чути и прочитати да је утицај англицизама, поготово у језику младих, комуникацији на друштвеним мрежама, али и у науци, медицини, спорту, администрацији, медијима и пословном окружењу, такав да већ можемо говорити о англосрпском језику, својеврсној мешавини српског и енглеског језика (термин који је сковао Т. Прћић, в. Прћић 2005).

* slobodan.novokmet@isj.sanu.ac.rs

** Рад је настао као резултат финансирања Министарства просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије према Уговору број 451-03-9/2021-14.

1.2. Утицај енглеског језика на различите сфере живота непобитна је чињеница која налази све више места у научним и научно-популарним радовима, али се све више огледа и на лексикографију путем разних нових енглеских позајмљеница које се лексикографски обрађују, али и речника који се израђују, као што је нпр. *Српски речник новијих англицизама* (Т. Прћић и др., 2021), али и *Речник нових речи* који се од 2020. године као посебан пројекат, под руководством Ђ. Оташевића, израђује на Одсеку за стандардни српски језик при Институту за српски језик САНУ.

1.3. Само у последња три тома великог тезаурусног речника Српске академије наука и уметности (*Речника српскохрватског књижевног и народног језика*), дакле, 19, 20. и 21. тому (који покривају одреднице на слово П, које почиње да се обрађује у 19. тому) можемо наћи следеће одреднице енглеског порекла: *панк, пирсинг, наб, пазл, палп, памфлет, панел, парк, парти, партнер, пи-си, пи-ар, пентхаус, перформанс, пикап, пикник, пиксел, пин, пилинг, пирсинг, пингвин, питбул, пицама, плејбек, плејбој, плејмејкер, плеј-оф* и сл.

1.3.1. Нови томови *Речника САНУ* прате развој модерне технологије и медија који се темеље на њима, па је тако у 21. том унета и одредница *подкаст*:

подкаст м информ. (скраћ. од енгл. iPod и broadcast) *низ мулти-медијалних аудио и/или видео снимака који се дистрибуишу на интернет путем преplate, а који се потом користе уз помоћ било ког уређаја за репродукцију звука и/или слике; један од таквих снимака.*

2. Зашто телевизија и филм као тема рада?

2.1. Медијском доминацијом, али и културолошком и технолошком превлашћу, јасно је да је енглески језик успео суверено да наметне своје културне обрасце у разним друштвеним областима (в. Новокмет 2012), пре свега у областима науке, технике и информационих технологија, где је тај утицај највидљивији, али у исто време не можемо да заборавимо утицај на индустрију забаве, популарну културу, медије, филм и телевизију који, у последње време, доживљавају различите врсте промена које се прилагођавају новом дигиталном добу.

2.2. Тако су и аутори *Српског речника новијих англицизама* (скр. СРНА) као једну од тематских области из које су сакупљали грађу навели културу и то укључили следеће:

класична музика и музичари – домаћи и страни; позориште: драма, опера, балет, извођачи; играни филмови, глумци и режисери; анимирани филмови и креатори; документарни филмови и режисери; изложбе, слике, скулптуре, уметници; извори: сајтови фирми и ком-

панија; извештаји и интервјуи; прикази концерата, филмова, представа, изложби; прикази уметничких и научних књига; форуми, блогови, Фејсбук, Твитер, Инстаграм¹.

2.3. Неоспорно је да промене које настају у процесу производње и дистрибуције филмског и телевизијског садржаја (коју под плаштом дигиталне револуције намећу велике корпорације као што су Нетфликс, Амазон, Дизни, Епл и сл.), као и саме промене које се дешавају унутар филмског и серијског садржаја (различита нова жанровска одређење и нове форме) да би се публика стално држала заинтересованом, као и начин евалуације тог садржаја који долази од стране стручне или мање стручне јавности (критике, прикази, осврти, стручни чланци, подкасти – у писаној или видео-клип форми) диктирају директан или индиректан прилив нове англолексику у српски језик или њен утицај на постојећу лексику и језички систем.

2.4. Само два примера који убрзано постају део ове лексику могу пластично то да дочарају – један пример је реч *review*, која се може дефинисати као „критички приказ и оцена неког дела, производа или догађаја” (SRNA, стр. 479), и која све чешће замењује стандардне и устаљене речи у контексту приказа неког, најчешће, филмског или серијског дела – *приказ, осврт, критика* и сл. Друга је *платформа* која се може дефинисати као „спој компјутерског хардвера и оперативног система који омогућава рад одређених програма за обављање одређених послова” (SRNA, стр. 426) и која све чешће постаје идентитетско одређење великих компанија као што су Нетфликс – стриминг платформа или само скраћено – платформа.

3. Грађа за рад

3.1 Под англицизмима у овом раду подразумевамо широк појам који подразумева сваку ону реч или синтагму која је у српски језик преузета непосредно из енглеског језика, бивајући подвргнута различитим врстама адаптација, али у њих укључујемо и деривате као резултате секундарне морфолошке адаптације, па чак и директне калкове појединих англицизама (речи или синтагми) чија структура одражава, заправо, структуру коју имају у енглеском језику. Такође, укључујемо и нове речи, настале од англицизама, применом неког од начина творбе (нпр. *бинџи* > *бинџивати* > *избинџивати*; *збинџивати*, према енгл. *binge-watching*), али и не-

¹ Српски речник новијих англицизама – недоумице, питања и примењена конструкцијска решења (рад Милана Ајџановића, Страхине Степанова и Јасмине Дражић прочитан на конференцији *Лексикографија и лексикологија у светлу актуелних проблема 2020. године*, у штампи).

што што се може назвати секундарном адаптацијом (што подразумева извођење нпр. фемининатива, нпр. *бинџерка* и сл.).

3.2. Грађа је потврђена референтним изворима, пре свега речницима англицизама и речницима страних речи у српском језику, али и оним нереперентним, који подразумевају изворе на интернету (портали, блогови, статуси на друштвеним мрежама, подкасти, Јутјуб клипови и сл.).

4. Анализа грађе

4. 1. Грађу за ову тему почели смо од две речи за које испрва није постојала јасна представа у којој мери су интегрисане у српски лексички систем, и колико их можемо, с тим у вези, сматрати „новим” англицизмима, међутим, лексикографска провера показала нам је да су обе забележене у *Великом речнику страних речи и израза* И. Клајна и М. Шипке (2007), а то су *блокбастер* и *бокс-офис*.

Блокбастер се односи на „филм или књигу који су изузетно гледани или читани” (Клајн, Шипка 2007), тј. доносе велику зараду, а реч, која је директна позајмљеница из енглеског језика, где је од значења бомбе која је способна да уништи цео квартал (или блок) и која се појавила у америчкој штампи 40-их година, добила секундарно значење, пре свега, летњег филмског хита који има велики буџет и доноси велику зараду у биоскопима. Од ове речи у српском језику имамо и присвојни придев *блокбастерски* (*блокбастерски буџет*, *блокбастерски кастинг* и сл.), а *блокбастер* се може употребљавати као именица, или као непроменљиви придев, нпр. то је *блокбастер франшиза*. С друге стране, *бокс-офис* у енглеском језику означава „зараду од продатих карата коју оствари неки филм или представа” (Клајн, Шипка 2007), и често се о успеху неког филма говори у контексту његовог *бокс-офиса* (нпр. „какав му је био бокс-офис резултат?”; „Филм је запалио боксофис”; „*Трансформерси* су боксофис хит” и сл.). Осим тог значења, актуелно је још једно, такође забележено у *Великом речнику страних речи и израза* (2007) а то је: „ранг-листа филмова на основу зараде од продатих карата” (Клајн, Шипка 2007), па се тако све учесталије пише и говори о *америчком бокс-офису* у смислу листе најгледанијих филмова (нпр. „погледајмо како изгледа амерички бокс-офис за прошлу недељу”; „америчка боксофис листа” и сл.).

4.2. Нов начин дистрибуције филмова и серија који је почео развојем интернета (веће брзине и бежичност) и дистрибутерско-продукцијских кућа као што је Нетфликс (а у последње време и Амазон прајм, Дизни плус, Епл ТВ плус, Хулу, ХБО макс и сл.) донео је неизбежно и нову лексику која треба да дефинише тај процес. Тако су сервиси који емитују дигитални програм преко интернета крајњим корисницима добили назив

стримери (од енгл. to stream – тећи). У енглеском језику пун назив ових сервиса је стриминг платформа (енгл. streaming platform) или стриминг медији (енгл. streaming media), док је у српском језику усвојен (псеудо)англицизам *стример* (реч која је настала можда према аналогiji са неким сличним речима као што су *рекордер*, *плејер* или позајмљеницама *popina agentis* какве су *боксер*). Занимљиво је да на енглеском језику реч *streamer* (стример) не означава стриминг платформу већ особу која се сама снима и емитује тај снимак на интернету. Сам процес приказивања/пуштања садржаја преко стриминг платформе назива се *стримовањем* (што би била глаголска именица) (реклама: „Започните стримовање уживо!”) или *стримингом* (што би био директни англицизам) (реклама: „Нудимо услуге стриминга”). *Стриминг* постаје у српском језику непроменљиви придев који улази у различите колокације, нпр. *стриминг сервис*, *стриминг апликација*, *стриминг услуга*, *стриминг конекција* и сл. У изворима на интернету могуће је пронаћи и глагол *стримовати* нпр. „Да бисте уживали у гледању видео материјала који се стримује преко Интернета неопходно је да имате брзу и стабилну мрежу”. У *Српском речнику новијих англицизама* налазимо и именицу *стрим*².

4.2.1. Слично важи и за нове речи којима се описује процес „конзумирања” све већег и све доступнијег садржаја преко таквих сервиса. *Бинцовање* је глаголска именица настала од енглеске именичко-глаголске колокације *binge-watching*, а термин означава маратонско гледање серија, једну епизоду за другом. У буквалном преводу *to binge* се односи на период претераног учествовања у некој активности, као што је јело или пиће, а 2015. године *Колинсов речник енглеског језика* прогласио је овај израз за реч године. У српском језику се већ устаљује гл. именица *бинцовање* (реклама: „Време је за бинцовање!”) и глагол *бинцовати* (наслов: „Зашто је баш српски бинцовати?”), који може добити и своје видске варијанте, нпр. *избинцовати*, *збинцовати*, *одбинцовати* (пример: „Одбинцовао сам другу сезону *Big little lies*”) и сл.

У *Речнику нових речи*, који се тренутно израђује на Одсеку за стандардни српски језик Института за српски језик САНУ, поред именице *бинцовање* и глагола *бинцовати*, забележене су и следеће лексеме: *бинцовочер*, *бинцовинг*, *бинцер*, *бинцерна*, *бинцери*, *бинцери*, *-а*, *-о*, *бинцери* (прилог) и сл., од којих неке, као што видимо, или настају спонтано у језику аналогijом према другим творбеним моделима да именују особу која учествује у поменутој радњи или представљају даље директно позајмљивање, са акце-

² „Slanje, prenošenje ili primanje video i audio materijala preko interneta u vidu stalnog strujanja podataka u realnom vremenu” (SRNA, стр. 553).

натском, односно фонетском, али и морфолошком адаптацијом (нпр. *бин-ивочер*).

4.3. Начини на који се филмска и серијска индустрија развијају у све већем и комплекснијем обиму утичу и на то како се ће одређена филмска или серијска дела не само маркетиншки позиционирати на презасићеном тржишту забаве већ и како ће се даље гранати и развијати. Отуда један део нове лексики енглеског порекла покушава, заправо, да опише начине на који се ови садржаји развијају, усложњавају, али и афирмишу у медијима. Некада је било довољно имати наставак неког филма, што се понекад може, али не често назвати и варваризмом *сиквел* (што се није усталило у српском језику), али је зато по идентичном творбеном моделу у енглеском настала и у српски језик се пренела реч *приквел* у значењу „наставак неког успешног романа, филма и сл. с обрадом догађаја који претходе догађајима из изворног романа, филма” (карактеристичан нпр. за филмове стиповског педигреа) са домаћим еквивалентом који није заживео – *преднаставак* (SRNA, стр. 442). Позајмљеница *рибут* (*ребут*), односно глагол *рибутовати* (и гл. им. *рибутовање*) односи се на „поново покретање неког процеса, пројекта, поступка” (где је пренето из компјутерске терминологије) и обично означава поновно снимање неког филмског пројекта, али након извесног времена и са другом екипом глумаца и другачијом концепцијом. Различит од *рибута* јесте *римејк* (и гл. *римејковати*) који се односи на „нову и друкчију верзију, нарочито неког филмског или музичког дела”, и најчешће се у контексту филма или серија односи на „поновно снимање” неког дела које или припада другом језику и култури или је снимљено у оквиру истог језика и културе, али пре много година. *Спиноф* (или асоцијативни наставак) односи се најчешће на серијски програм (али може обухватати и филм, књигу и сл.) који проистиче или се развија из неког ранијег дела позајмљујући од њега неког од споредних ликова. Више различитих наставка, *приквела* или *спинофова* истог филма могу се удужити под заједнички назив *франишиза*.

Краћа најава за филм, серију и сл. која приказује вешто монтиране делове тог дела уз неку музичку подлогу означава се позајмљеницом *трејлер* (илити на немачком *форшпан*), међутим нешто новија је реч *тизер* (настала од енгл. to tease) која се у шали назива „трејлером за трејлер” и која представља још краћу најаву од трејлера, и у последње време најваљује пун трејлер. Овде можемо напоменути и лексему *спојлер* (и гл. *спојловати*, и гл. им. *спојловање*) која је често повезана са трејлером и односи се на „опис, тј. откривање детаља заплета неког филма, серије или књиге кварећи осећај неизвесности и узбуђења код потенцијалних гледалаца, читалаца и сл.” (SRNA, стр. 537). Постало је нека врста дигиталне културе при писању приказа, критика или осврта на филмове, серије или књиге да

се свако такво откривање неког детаља унапред најави речју *спојлер*, која чак мора бити и визуелно упечатљива (истакнута болдом или великим словима).

4.4. Усложњавање филмске и серијске понуде довело је и до развоја нових жанрова и форми филмског, серијског и документарног програма, па тако у српски језик улазе и нове речи за те појмове, нпр. постали су популарни тзв. *стриповски филмови* (енгл. comicbook movies) и њихов поджанр *суперхеројски филм* (енгл. superhero movie), што су све директни калкови са енглеског језика. *Суперхеројски филмови* често имају радњу тзв. *ориџин стори* филма, тј. филма у коме се приказује генеза, постанак неког суперхероја (та синтагма није још устаљена у филмској критици, али се може чути у видео-клиповима који се баве филмовима и серијама). У жанру комедије у последње време развија се и бива и код нас све популарнији тзв. *стендап*, тј. представа у којој комичар сам стоји на позорници и публику засмејава вицевама, анегдотама, причама и сл. и која се може понашати или као именица (наслов: „Срђан Динчић о својим фејловима у стендапу”) или као непромењиви придев у колокацијама као што су *стендап комедија*, *стендап комичар*, *стендап форма* и сл. Као форма телевизијске комедије, која у Америци постоји од 40-их година 20. века, и у домаћој продукцији све чешће се говори о *ситкому*, или тзв. комедији ситуације (бленд у енглеском од речи situational comedy) која представља најчешће телевизијску серију у којој се иста група ликова јавља у разним смешним и забавним животним ситуацијама. Поджанр комедије какве су снимали Чарли Чаплин, Бастер Китон, или Три угурсуза некад су називане бурлескним или физичким комедијама, а данас се о њима све чешће говори преко англицизма *слепстик*, у значењу „филмске комедије која обилује динамичним радњама, нарочито јурњавом, ударањем и гађањем тортама” (SRNA, стр. 520).

Иновације на пољу документарног филма утичу на то да се све више снима тзв. *трукрајм документарца* (што би било изворно преузимање) у којима се документарно реконструише неки злочин из стварног живота. Хумористичко-сатирични филм у форми озбиљног документарног програма којим се изругује обрађивана тема уводи се позајмљеницом *мокументарца*, што би био прилагођени англицизам. У жанру хорор филма пре две деценије наметнуо се назив за поджанр *фаундфутци филма* који подразумева тобожњи аутентични снимак направљен камером у стварним ситуацијама.

5. Закључак

5.1. Овим примерима нисмо исцрпили све могућности позајмљивања из енглеског језика који се тичу филма и телевизије. У примерима филмских критика, осврта и приказа, који се обично колоквијалним језиком и експресивним разговорним стилем пишу и објављују на интернету, могу се наћи употребе још примера, од којих неке можемо третирати као окказионализме који још увек нису прошли ниједан аспект адаптације у српском језику, као што су нпр. *трејдмарк* (као главна, водећа особина неког редитеља), *оверкил* (претерана употреба неког средства или стила у филму или серији), *жвакати сценографију* (калк од енгл. *chewing the scenery*) (преглумљивати неку сцену), и опозит томе *даунплеј* (глумити нешто мањим интензитетом), *саундтрек* (музичка подлога која прати неко филмско или серијско дело), *слоумоушен* (сцена која је приказана успорено због постизања драмског ефекта) и сл. Ипак, очигледно је да већи део побројаних примера постаје не само део наше дигитално-медијске стварности и начина на који перципирамо филм и телевизију већ и пуноправни део лексикографских остварења која се баве страним речима у српском језику, док су примери употребе у неформалним медијима који чине важан и незанемарљив корпус истраживања било ког језика (као што су портали, блогови) доминантан и важан део културе ове тематске групе.

ЛИТЕРАТУРА:

- АЛЦАНОВИЋ, Милан, Страхиња Степанов, Јасмина Дражић 2021: Српски речник новијих англицизама – недоумице, питања и примењена конструкцијска решења. У: Стана Ристић, Ивана Лазић Коњик, Ненад Ивановић (ур). *Лексикографија и лексикологија у светлу актуелних проблема*. Београд: Институт за српски језик САНУ, у штампи.
- КЛАЈН, Иван, Милан Шипка 2007: *Велики речник страних речи и израза*. Нови Сад: Прометеј, 2007.
- НОВОКМЕТ, Слободан 2012: Однос правописних приручника према терминима из информационе технологије. *Научни састанак слависта у Вукове дане 41/1*, Београд: Међународни славистички центар, 445–455.
- ПРЋИЋ, Твртко 2005: *Енглески у српском*. Нови Сад: Змај.
- Srpski rečnik novijih anglicizama* (Prvo, elektronsko izdanje), Novi Sad: Filozofski fakultet, 2021.

Slobodan Novokmet

STATUS AND POSITION OF NEW ANGLICIZMS IN THE DOMAIN
OF TELEVISION AND FILM IN THE SERBIAN LANGUAGE

S u m m a r y

The paper deals with the issue of new anglicisms, pseudoanglicisms, etc. which penetrate the Serbian language from the domain of media, film and television. We will examine the most typical examples, especially those related to the new way of digital distribution of film and serial content, but also those related to new genres and their reception in the form of critiques and reviews. Also, we will see to what extent these new anglicisms have passed the degree of adaptation in the Serbian language in the form of the creation of new forms (verbs, verb nouns, nouns *nomina agentis*, etc.).

Key words: anglicisms, film, television, Serbian language, adaptation.

УДК 811.163.41'373.43.45=111:616.9:[81'37"20"
811.111'373.43:616.9"20"
811.163.41'374.2:616.9"20"
81'373:616.9:[005.745"20"

Јована Јовановић*

(Институт за српски језик САНУ, Београд)

АНГЛИЦИЗМИ У НОМИНАЦИЈИ ПОЈМОВА ВЕЗАНИХ ЗА ЕПИДЕМИЈУ ВИРУСА КОВИД 19**

У раду се разматрају најновије промене у лексичком систему српског језика у време епидемије коронавируса, с посебним освртом на речи позајмљене из енглеског језика које су се рашириле у употреби у новонасталим друштвеним околностима. Разматра се лексички статус англицизама овог типа, њихова морфолошка адаптираност, значење и домен примере, а испитују се и евентуалне семантичке модификације на локалном терену. Истраживање је спроведено на грађи ексерпираној из *Речника појмова из периода епидемије ковида* (Николић – Слијепчевић Бјеливук), а контексти којима се потврђују појединачне лексеме и семантичке реализације преузети су из корпуса на интернету, сачињеног од новинских текстова, текстова на порталима, друштвеним мрежама, у коментарима читалаца на онлајн вести и др.

Кључне речи: англицизам, ковид 19, коронавирус, лексички систем, неологизам, *Речника појмова из периода епидемије ковида*, енглески језик, српски језик

1. Уводна разматрања. Коронавирус као предмет лингвистичких истраживања и лексикографског рада.

Лингвисти широм Европе и света већ готово две године посвећују пажњу променама у језичким системима које се јављају као последица

* j.jovanovic85@gmail.com

** Овај рад финансирало је Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије према Уговору број 451-03-9/2021-14 који је склопљен са Институтом за српски језик САНУ. Истраживање у раду је изведено у *Одсеку за истраживања савременог српског језика и израду Речника српскохрватског књижевног и народног језика САНУ* Института за српски језик САНУ.

епидемије коронавируса и ширења пратеће болести ковид 19, при чему се од самог почетка овог глобалног друштвеног збивања усредсређују првенствено на иновације у лексцици. О томе сведочи немали број научних радова посвећених овом питању, па и међународне конференције чија је тема био језик у доба пендемије. Тако је Европска федерација националних института већ 30. септембра и 1. октобра 2020. године организовала вебинар под називом „Language in the corona crisis”, а у рефератима једне од онлајн сесија представљена су истраживања која се баве новим речима регистрованим у периоду епидемије у трима језицима – холандском, немачком и хрватском („The Lexicon used in the Corona Discourse”). Фрида Стерс, са Института за холандски језик, говорила је о лексикографском раду истраживача у овој институцији, који су током неколико месеци епидемије помно пратили лексичке промене и идентификовали преко 1000 неологизама везаних за ковид 19. Нова лексика била је предмет већег броја научних радова у различитим холандским публикацијама од марта до септембра 2020. године, а врхунац рада јесте дигитални Корона речник, у коме су све речи семантички, граматички и етимолошки описане, уз одговарајуће примере употребе. Затим су Каролин Милер-Шпицер и Саша Волфер са Лајбницевог института за немачки језик презентовали коауторско истраживање о променама у јавном дискурсу у време епидемије коронавируса, а њих је било могуће пратити анализирањем података забележених у дигиталном корпусу немачког језика. У излагању су представљене и онлајн алатке односно веб-апликације (cOWIDplus Analyse и cOWIDplus Viewer) дизајниране да региструју лексичке иновације у корпусу и прате учесталост њиховог појављивања, тј. фреквенцију употребе у новинским текстовима. Ове базе редовно се ажурирају, а захваљујући недељним анализама забележених јединица, било је могуће утврдити и када су нове речи са препозитивном или постпозитивном компонентом „корона-” постале доминантне у новинским извештајима (лексеме и спојеви попут *коронавирус*, *коронакриза*, *преткорона друштво*, *посткорона будућност* итд.) и на тај начин увеле тзв. корона дискурс у медијски простор. Значај ових истраживања и дигиталних ресурса јесте што су јавно доступни и омогућавају истраживачима различите лексичке, синтаксичке и друге типове лингвистичких анализа. Коначно, Кристина Штркаљ Деспот и Жељко Јозић, из Института за хрватски језик и језикословље у Загребу, говорили су о језичким променама узрокованим епидемијом коронавируса у Хрватској, и то са лексичког и концептуалног становишта. У домену лексике, аутори су у свом излагању указали на то да су нове друштвене околности довеле до појаве великог броја неологизама у хрватском језику, који су се изузетно брзо проширили захваљујући друштвеним мрежама. Посебно су издвојили колокације и фразеологизме од једнолексемних јединица, учили нове реализације

добијене променом у значењу постојећих речи, а истакли су и једну неолошку универзалију из периода пандемије, а то је да је и у хрватском језику дошло до уплива многих лексема из медицинског жаргона у разговорни и новински дискурс. Такође, у излагању је представљен и речник појмова везаних за корона вирус, који је направљен у Институту за хрватски језик и језикословље.

Када је реч о лексикографским пројектима који су инспирисани пандемијом, занимљиво је и вредно пажње да је неколико националних језичких института у Европи израдило појмовнике/речнике нових речи чији је настанак мотивисан потребом за именовањем нових појава у вези са корона вирусом. Осим поменутог *Pojmovnika koronavirusa* загребачког ИХЈЈ, ту су и *Нови речник пандемије коронавируса* Лајбницовог института за немачки језик у Манхајму (*Neuer Wortschatz rund um die Coronapandemie*), *Речник руског језика из епохе коронавируса* (*Словарь русского языка коронавирусной эпохи*), чији су аутори сарадници Института за језичка истраживања Руске академије наука¹. Овакав лексикографски подухват предузеле су и сараднице Института за српски језик САНУ, проф. др Марина Николић и др Светлана Слијепчевић Бјеливук израдивши, *Речник појмова из периода епидемије ковида*, који је у онлајн формату доступан на сајту Института.²

И у другим научним срединама лингвисти прате, пописују и описују нове речи које се у актуелним друштвеним оквирима, под утицајем епидемије коронавируса, јављају у лексичким системима тих језика. Премда француски лексикографи нису направили засебан речник посвећен неологизмима из периода епидемије, у енциклопедијски речник *Le Petit Larousse* (издање за 2022. годину) биће уврштено око 170 нових лексема које су у вези са ковидом 19, а регистроваће се и семантичке модификације, те проширење полисемантичке структуре неких постојећих речи у условима епидемије.³ Исто тако, на основу истраживања које је спровео Д. Крвина, сазнајемо да су лексикографи *Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša* до октобра 2020. године унели око 120–150 одредница везаних за епидемију вируса ковид 19 у *Sprotni slovar slovenskega jezika*. Овај речник, у онлајн

¹ У Институту за језичка истраживања РАН неографија је иначе веома развијена као лексикографска делатност, те је уобичајено да се на годишњем нивоу бележе нове речи и прати њихова судбина односно опстанак у упореби у руском језику. Традиционални једногодишњак међу неографским речницима за 2020. годину заправо је посвећен новим речима из периода епидемије коронавируса (преко 1000 јединица).

² Више речи о овом речнику (његовом обиму и изворима за прикупљање грађе) в. у наредној тачки рада.

³ В. о томе <https://www.europe1.fr/culture/dictionnaire-des-nouveaux-mots-du-larousse-tres-lies-au-covid-4042820>.

издању, појављује се на сваке две године од 2014. наомамо и представља интегрални део словеначког речничког портала FRAN.

Коначно, споменућемо и неколико радова домаћих лингвиста чија је тема (или једно од неолошких питања којима се аутори и баве) нова лексика у доба коронавируса. Најсвеобухватније истраживање спровели су М. Николић, С. Слијепчевић Бјеливук и С. Новокмет, у раду „Нове речи у српском јавном дискурсу као последица пандемије ковида 19“. Они су са етимолошког, лексичко-семантичког и творбеног аспекта анализирали речи и изразе који су из медицинског жаргона прешли у општи лексички фонд и раширили се у јавном дискурсу – новинском језику, језику медија, разговорном језику, а осврнули су се и на њихове стилске и прагматичке особености, као и на нека правописна питања у вези са овим неологизмима. Међу циљевима аутора било је и да испитају промене у значењу већ постојећих речи, тј. њихове нове семантичке реализације из епидемиолошког домена; да истраже колико су речи мотивисане коронавирусом позајмљиване из других језика, а у којој мери су деривиране на домаћем терену, коришћењем творбеног потенцијала српског језика итд.

Најновијим променама у лексици српског језика које се дешавају у новим друштвеним околностима изазваним појавом и ширењем вируса SARS-CoV-2 бавила се и И. Лазић Коњик. Она је у раду „Англобализми и други неологизми у најновијем периоду развоја српског језика“ анализирали речи које су се од пролећа 2020. године нагло прошириле у употреби, прешавши из медицинског стручног дискурса у свакодневни говорни и писани језик, односно, из пасивног лексичког фонда у активни. С тим у вези, ауторка констатује да су промене узроковане пандемијом захватиле „све нације и језике готово истовремено, мада је највећи број нових речи настао најпре у енглеском језику из којег се одмах проширио у друге језике“ (Лазић Коњик 2021: 20).

Појединим неологизмима који су се под утицајем епидемије уобичајили у свакодневном медијском и разговорном дискурсу, а посебно у језику корисника друштвених мрежа, пажњу су у 4. броју часописа *Новоречје* такође посветили Ђ. Оташевић и С. Новокмет. Први аутор у чланку анализира семантичке дефиниције неколико лексема забележених у *Грађи за речник нових речи* (Ђорђевић, Николић, Оташевић), међу којима су и именице *антивакцинаш/антиваксер, антивакцинаштво/антиваксерство* и сл., док се други у чланку „Ко су вакцинаши?“ усредсређује на неологизам *вакцинаш* који стоји у опозицији према појму *антивакцинаш, антиваксер* и сл., а настао је у српском језику у време епидемије коронавируса.

Сва поменута лексиколошка истраживања и лексикографски подухвати српских и европских лингвиста, оличени у бележењу и опису нових речи из периода епидемије ковида 19, показују колико су промене у

друштву и начину живота, те нове околности изазване пандемијом рапидно и у великој мери утицале на иновирање лексичких система већине светских језика.

2. Коронавирус и неологизми у српском и енглеском језику.

Епидемија коронавируса, која је у Србији на снази од марта 2020. године, довела је до занимљивих промена у лексичком систему српског језика, односно до појаве великог броја нових речи којима је требало именовати низ нових појмова, одомаћених у врло кратком периоду, како у стручном, медицинском жаргону – у виду термина продуктивних у номинацији различитих појава везаних за вирус, обољење, последице до којих долази и сл., тако и у медијском дискурсу и разговорном језику – где се јавила потреба за номинацијом нових појава и околности из свакодневног живота. Овакав след догађаја који индукује промене у лексикону – деривацију нових речи на домаћем терену или позајмљивање речи из страног језика, обично оног са чијег говорног подручја и долази нова појава – један је од регуларних начина настајања неологизама (Simeon 1969; Оташевић 1994; Muhvić-Dimanovski 2005; Радовић-Тешић 2009; Драгићевић 2020).

Будући да је последњих деценија, услед глобализације, доминације америчке културе и друштвених тековина, а посебно захваљујући интернету и информационим технологијама, енглески најчешћи језик-донатор нових речи и лингва франка новог доба (исп. Ајдачић 2020; Драгићевић 2019), интересантно је испитати колики је његов утицај на промене у лексичком фонду српског језика у време епидемије. С тим у вези, М. Николић, С. Слијепчевић Бјеливук и С. Новокмет (2021: 369–370) констатују да међу новим речима насталим у доба епидемије највише има позајмљеница и да су најчешће посредни глобални англицизми: нпр. *коронавирус*, *ковид*, *пандемија* – махом, очигледно, медицински термини. У посебну групу издвајају интернационалне неологизме, творене у енглеском језику у новим епидемијским околностима, попут сливенице *ковидиот* (ковид + идиот), која је „убрзо по настанку, продрла у српски језик, али и у друге језике: засад је има у француском, немачком, италијанском, шпанском, турском, грчком, чешком и др.”

Пре него што се осврнемо на неке нове или у другачијим друштвеним оквирима и са новим референтима употребљене англицизме у српском језику, који су заживели услед епидемијских околности, занимљиво је истаћи да је пандемија коронавируса, као глобални феномен, утицала и на сам енглески језик и лексичку јавног дискурса. С тим у вези, лексикографи који раде на великом „Оксфордском речнику енглеског језика” констатовали су у једном тексту из априла 2020. године да је веома ретко искуство обрађивача да региструју невероватан, експоненцијални пораст упо-

требе једне једине речи у изузетно кратком временском интервалу. Такав је случај био са називом болести *ковид 19* (*covid < coronavirus disease*; 19 је од 2019, године када је вирус изолован). Осим ове речи, која је у истом облику ушла у употребу у огромном броју језика, енглески лексикографи наводе још неке врло фреквентне већ у то време, пре годину и по дана: нпр. енгл. *self-isolation*, у српском *самоизолација*; енгл. *social distance*, у српском *социјална/физичка дистанца* или акрониме *WFH, working from home*; *PPE, personal protective (or protection) equipment* и тако даље.⁴ За сваку од ових речи или скраћеница (осим самог назива *ковид 19*) британски лингвисти објашњавају да је заправо у питању нова семантичка реализација тј. нови оквир и домен примене већ постојеће лексичке јединице, што је подједнако фреквентан и регуларан вид настајања неологизама у свим језицима (Мухвић-Димановски 2005; Радовић-Тешић 2009; Драгићевић 2020).

Осврнућемо се на ситуацију у лексичком фонду српског језика са аспекта уплива нових речи из енглеског језика мотивисаних коронавирусом. Притом ћемо пажњу усредсредити и на процес англокализације⁵ у овој лексичкој сфери, са циљем да испитамо да ли су и на који начин интернационални англицизми из периода пандемије коронавируса семантички модификовани на домаћем терену, у српском језику. Као што је у уводном делу напоменуто, сараднице Института за српски језик САНУ проф. др Марина Николић и др Светлана Слијепчевић Бјеливук израдиле су *Речник појмова из периода епидемије ковида* (даље у тексту РППЕК), који је доступан у дигиталном формату на сајту Института и има готово две стотине одредница – обрађених речи које су ексцерпирани из новинских текстова, телевизијских емисија, са портала, друштвених мрежа, из разговорног језика, а којима се именују појмови карактеристични за период епидемије коронавируса у Србији. Овај речник послужио нам је као примарни извор за прикупљање најновијих англицизама мотивисаних епидемијом у српском језику, те смо у њему потражили одреднице које су маркиране квалификатором *енгл.* и нашли их четири (4). Свака лексема односно се-

⁴ Више о новим речима или семантичким реализацијама већ постојећих речи, које су мотивисане коронавирусом и већ с пролећа 2020. године су уврштене у Оксфордски речник в. <https://public.oed.com/blog/the-language-of-covid-19> (приступљено: 6. 11. 2021. године).

⁵ Говорећи о глобализацији као социолошком и културолошком феномену, о њеном утицају на језике уопште, па и српски, Д. Ајдачић (2020: 29–31) осврће се и на појам *глокализације*, који означава локалне верзије глобалних појава односно елементе локалних култура у процесу глобализације. Аутор за потребе лингвистичких истраживања уводи термин *англокализам*, којим се истиче локална обојеност значења енглеских речи (англокализам), проистекла из преображаја глобалне културе у локалном језику, језику примаоцу.

мантичка реализација потврђена је у РППЕК одговарајућим примерима употребе.⁶

Лексема **ковидиот** (енгл. covidiot; covid + idiot) забележена је у двама значењима, при чему су оба квалификована као пејоративна: '1. особа која игнорише упозорења, смернице и правила о јавној безбедности у вези са ковидом 19' — [Нова реч КовИДИОТ, којом се именује неприхватљиво понашање појединаца, заузела је важно место у медијима, а неки од њих су и Њујорк пост и Дејли њуз; Ковидиот означава особу која не зна, не разуме, не увиђа или не жели да зна за опасност од вируса ковид 2019; Kovidioti, ostanite kod kuće: Nadležni apeluju na ljude da ne izlaze napolje]. '2. особа која непотребно гомила намирнице или заштитну опрему; *корона идиот*' — [Tržišta su ozbiljno u krizi, mnogi ljudi su se potpuno izolovali, a svuda u svetu ljudi panično kupuju određene namirnice i higijenska sredstva, čime stvaraju bespotrebnu paniku. Zbog toga je „Urban Dictionary” skovao reč „covidiot” (kovidiot), којом се описују људи који својим понашањем ни на који начин не помажу другима у овим тежким временима; У питању је рећ „kovidiot”, а односи се на људе који игноришу упозорења надлежних служби, не брину за јавно здравље, као и они који складиште храну и потребштине, без потребе да то подеље са комшилуком].

Други англицизам забележен у РППЕК јесте синтагма **корона изазов**⁷ (енгл. *Coronavirus Challenge*), дефинисана као 'форма виртуелног изазова у коме је циљ прекршити правила понашања у време епидемије коронавируса имајући у виду последице нарушавања туђег или сопственог здравља', а значење је репрезентовано следећим примерима: [Млади кашљу старима у лице: Опасан „корона изазов” на друштвеним мрежама; Јел' сте видели што Американци имају нову игру, зове се Корона изазов? Лижу вц шоље по јавним местима и надају се да ће добити корону!; Колики је размак између вас двојице док водите емисију? Да промените наслов у Корона изазов 2020?].

Међу одредницама у РППЕК нашла се и синтагма **лажне вести**, која је већ постојала у српском лексичком фонду као неологизам енглеског порекла добијен калкирањем, али у периоду епидемије коронавируса, како показују примери, сужава свој семантички опсег. У овом речнику дефини-

⁶ Контексти којима се репрезентују значења у овом делу рада такође су преузети из РППЕК, с тим што су изостављени подаци о изворима које ауторке речника наводе (сајтове, онлајн штампу и др.), као и датуми када је одређеном садржају приступљено.

⁷ Прегледани корпус новинских текстова и разговорног језика (репрезентованог коментарима читалаца на поједине интернет вести, као и објавама корисника портала, друштвених мрежа и сл.) показује да лексички спој *корона изазов* није заживео у употреби у српском језику јер нису пронађени релевантни контексти у којима је потврђен још од периода почетка епидемије у Србији (април–мај 2020. године).

сана је као 'нетачне, непоуздане информације у средствима јавног информисања; ', а контексти сугеришу да је неретко посредује информисање о епидемиолошкој ситуацији — [Lažne vesti i njihov uticaj na borbu protiv pandemije / Lažne vesti koje zbunjuju ili uznemiruju građane oduvek „žive” sa nama i to nebitno od dela sveta ili; U izveštaju Reportera bez granica navodi se da je Srbija postala država, u kojoj je često opasno biti novinar, dok su sve vi-dljivije lažne vesti koje se promovišu brzinom svetlosti; Eksperti Evropske uni-je (EU) koji se bave dezinformacijama tvrde da lažne vesti oko korona virusa koje nastavljaju da se šire svetom mogu imati štetne posledice po javno zdravlje i efikasnu komunikaciju o krizi]. У синонимском делу дефиниције синтагме *лажне вести* стоји англицизам *фејкњуз*, који је регистрован и као засебна одредница у РППЕК, уз одговарајући лексикографски опис: '[енгл. fake news] вести које садрже и/или преносе лажне информације; ' и *репрезентативне примере, при чему преносимо само оне који су тематски повезани с извештавањем о вирусу* — [Fejk njuz, internet trolovi, senzacionalizam: Kako smo došli do ove tačke? / (...) u jeku sveopšte panike tokom pandemije, pokazali smo posebnu vrstu podvojenosti pri konzumiranju medijskog sadržaja: sve više sumnjamo u informacije koje nam se „serviraju” a istovremeno sve više šerujemo fejk vesti, nedorečene informacije ili vesti iz krajnje sumnjivih izvora; Nauka o fejk njuzu: kako protiv lažnih vesti, pogrešnih informacija; Grupa mladih ljudi u Prištini osnovala je portal „No Fake News” sa ciljem tačnog i korektnog informisanja građana Kosova o pandemiji koronavirusa, prenosi Kosovo Pres].

Још један англицизам који доноси РППЕК јесте лексема *локдаун* (енгл. *lock down*) 'увођење карантина да би се повећала сигурност; *шатдаун*' — [„Lokdaun” je reč godine britanskog Kolinsovog rečnika, nakon što je ušla u široku upotrebu tokom pandemije korona virusa / „Lokdaun” je u rečniku definisan kao stanje zastoja u zemlji, tokom kojeg je sve što predstavlja normalan javni život suspendovano; Premijer Velike Britanije proglasio je drugo zaključavanje na teritoriji Engleske (...) Novi „lokdaun” objavljen je nekoliko sati nakon što je objavljen da je u Ujedinjenom Kraljevstvu zabeleženo više od milion zaraženih koronavirusom od početka pandemije, prenosi CNN; Naučena lekcija: „Lokdaun” je sprečio najgore / (...) Da vlade nisu uvele masivno ograničenje kretanja građana, obobile bi stotine miliona ljudi; Аустрија изашла из потпуног „локдауна”, Грчка и Мађарска продужавају трајање строгих мера].

Коначно, у анализи нових англицизама из периода епидемије коронавируса осврнућемо се и на синтагму *корона парти*, у РППЕК забележену као испоређење у оквиру одреднице која представља српску лексичку варијанту – *корона журка* 'недопуштено дружење током епидемије коронавируса'. Премда је квалификатор *енгл.* изостао у лексикографском опи-

су, несумњиво је да је посреди сасвим нов синтагматски спој, добијен додавањем придевске компоненте „корона” на постојећи англицизам *парти*⁸. У склопу ових двеју одредница у РППЕК налазимо репрезентативне мере — [Snimci korona-žurke šokirali region, ministar glavna zvezda (...); KORONA ŽURKA USRED BEOGRADA: Komunalci uleteli u poznati klub i prekinuli proslavu; Besna korona žurka u centru Beograda na dan žalosti; Korona-parti 2021? Srpske kafane i klubovi rasprodani za doček Nove godine (...) KORONA PARTI USRED BEOGRADA! Gori Tviter zbog jednog snimka noćnog provoda u centru prestonice; U parku (...) okupili su se mladi na partiju koji su nazvali „Korona parti”. Uradili su to uprkos zabrani javnog okupljanja, pa je morala da reaguje policija].

Након ексцерпције маркираних англицизама из РППЕК, интересовало нас је да проверимо какав је лексички статус ових речи у актуелном тренутку, имајући у виду, на основу примера из овог речника, али и других извора на интернету, да су потврђени углавном већ у марту или априлу прошле године. Премда с невелике временске дистанце можда није могуће дати поуздан одговор, поставља се питање да ли су посреди okazaионализми или су набројане лексеме опстале у употреби као неологизми-англицизми. Такође, циљ је да се утврди да ли су и колико побројане лексеме морфолошки уклопљене у систем српског језика, како се ортографски понашају, а пошто су углавном у питању именице (или именичке синтагме) – да ли њихова деклинабилност зависи од форме у којој се јављају.

КОВИДИОТ

Погледајмо како се понаша англицизам *ковидиот* у новинским текстовима. Будући да је посреди бленд чија је друга саставница у потпуности морфолошки адаптирана, новинари немају проблем да ову лексему деклинирају и налазимо је у зависним падежима једнине и множине, а примећује се и њен творбени потенцијал, јер у једном примеру видимо да показује тенденције ка развијању творбеног гнезда: [Како препознати „ковидиота”? Ево неких типичних изјава и поступака; У „ковидиоте” можемо убројати и оне који сматрају да је срамота бити заражен или имати неки од симптома (politika.rs, приступљено 6. 11. 2021); OTVORENO PISMO NEBOJŠE BAKARECA KOVIDIOTU SINIŠI KOVAČEVIĆU; Vi ste klasičan primer kovidiota, koji čak i u doba epidemije mrzi svoj narod, koji širi lažne vesti; Vaš kovidiotski soj perfidno i podmuklo, širi konfuziju i paniku; Kao kovidiot posebne vrste, Vi ste se prvi usudili da vređate naše epidemiologe, virusologe, infektologe ... koji se danas bore za naše živote (informer.rs, присту-

⁸ Лексему *парти* региструје СРНА и дефинише на следећи начин '[engl. party] (neform.) = žurka, = zabava, = prijem’.

пљено 6. 11. 2021)]. Експанзију појављивања у домаћој штампи лексема *ковидиот* доживела је тек крајем 2020, када је британски лист „Дејли мејл” прогласио Новака Ђоковића *ковидиотом* године, због организације тениског турнира у Београду усред епидемије: [Britanci pomeraju granice: Đoković je „kovidiot godine”; Ovaj britanski list rešio je da, između ostalih, „dodeli” nagradu za „Kovidiota” godine; *On je ... organizovao Adrija tur na Balkanu tokom lokdauna zbog koronavirusa u junu, što mu je donelo prvo mesto na svetskoj rang listi „Kovidiota”, piše Dejli mejl (www.b92.net, приступљено 6. 11. 2021)]; Britanci baš preterali: Novak je kovidiot godine; Britanski Dejli Mejл још једном је напao Novaka Đokovića, ovaj put ga nazvavši „kovidiotom” godine (nova.rs/sport, приступљено 6. 11. 2021)]. Ипак, неодомаћеност овог блендираног англицизма у српском лексичком систему, тј. чињеница да је посреди кованица новијег датума, читава се у томе што је аутори – новинари неретко у текстовима стављају под знаке навода. У корпусу не налазимо потврде за другу семантичку реализацију која је забележена у РППЕК ’особа која непотребно гомила намирнице или заштитну опрему; *корона идиот*’, што нас наводи да закључимо да је била посреди окационална употреба овог англицизма, те да лексема у овом значењу неће опстати у српском лексичком систему⁹.*

корона парти

Синтагматски англицизам *корона парти* налазимо махом у насловима новинских текстова, у основном номинативном лику, док се аутори опредељују да у самом чланку користе варијанте *корона журка*, *корона забава* или само *журка* и *забава*, вероватно због недовољне морфолошке адаптираности главног члана синтагме (*парти*).¹⁰ Примери из корпуса где синтаксичка конструкција захтева употребу овог споја у зависном падежу показују да новинари доследно избегавају деклинирање синтагме *корона парти* и прибегавају варијантама са лексемама *журка* и *забава* — [Пример 1: *Funkcionerka SNS napravila korona parti s Đanijem* (наслов); *sa-vetnica predsednika opštine Arandjelovac ... organizovala je korona parti za ro-*

⁹ Све потврде контекста које региструјемо у новинским текстовима, на порталима и друштвеним мрежама на интернету показују да се након априла 2020. године лексема *ковидиот* не користи у секундарном значењу дефинисаном у РППЕК. Разлог томе такође треба тражити у друштвено-економским приликама периода првих двају месеци епидемије у Србији, када трговине и привредници нису били припремљени за новонастале околности, те је уследила краткорочна несташица основних животних намирница.

¹⁰ Према аутору СРНА бележе англицизам *парти* са генитивним наставком *-ија*, третирајући је тако као именицу мушког рода на *-и* која се мења по првој деклинационој врсти, корпус на интернету (мали број потврда употребе ове лексеме у зависним падежима) показује њену тежњу ка индеклинабилности.

đendan svog sina u lokalnoj kafani; Članica vladajuće stranke organizovala je žurku na kojoj je prekršeno više mera; Na terevenci je, kako se vidi iz priloženog bilo više od pet ljudi, a objekat je, kako smo saznali, radio i posle 20 časova (у тексту чланка) (nova.rs/vesti/, приступљено 6. 11. 2021).

Пример 2: KORONA PARTI U STUDENJAKU! Nekoliko stotina mladih se veselilo uz muziku, od maski ni traga (наслов); Pandemija korona virusa nikako da prestane, a ne prestaju ni korona žurke. Tako je danas isplivao još jedan snimak studentske kovid žurke koja se održala kod popularnog Studenjaka; Prema rečima autora snimka ... na žurci je bilo nekoliko stotina mladih; U Studentskom gradu ... su se takođe okupljali na otvorenom i pravili kovid žurku (у тексту чланка) (www.blic.rs, приступљено 6. 11. 2021). Пример 3: Novi „korona parti” u Srbiji: Pevačice pevale na privatnoj rođendanskoj zabavi punoj gostiju (наслов); Još jedan takozvani „korona parti” se desio u našoj zemlji. Akteri su priredili rođendansku zabavu u jednom lokalu (у тексту чланка) (www.telegraf.rs, приступљено 6. 11. 2021).

Пример 3: Nema žurke sa Đanijem: Inspekcija prekinula narodnjački korona party (наслов); Đani je sinoć u jednom klubu u Lukavcu (BiH) napravio žurku kojoj je prisustvovalo 500 ljudi (у тексту чланка) (luftika.rs, приступљено 6. 11. 2021)]. Неадаприраност англицизма *partu* огледа се и на плану граfiје, будући да се у појединим примерима у корпусу појављује у нетранскрибованом лику – *party*.

фејкњуз

Премда се англицизам *фејкњуз* нашао међу одредницама у *Речнику појмова из периода епидемије ковида 19*, ова лексема у српски језик је ушла далеко раније, те је можемо сврстати у неологизме добијене променом значења односно сужавањем семантичког опсега већ постојеће речи. Од уопштеног значења „лажне вести“ у новије време, услед манипулација информацијама и прикривања истинитих података о броју заражених, умрлих и тако даље, јавља се у контекстима где се реферише превасходно на нетачне информације у вези са коронавирусом. Тако се овај англицизам данас у новинским текстовима јавља у обема семантичким реализацијама и интересантно је да се од окамењене синтагме која се појављивала махом у номинативу јединине све чешће налази као једнолексмна јединица која се, у складу са својом формом, понаша као именица мушког рода на сугленик и мења по 1. врсти, премда у енглеском именица *news*, друга компонента ове речи – има само облик множине. — [On hoće da poruči biračima da tu nije zbog vlasti, već zbog države i naroda. Njegove laži su strateška stvar i prestigli smo ceo svet po fejknjuzu (nova.rs, приступљено 6. 11. 2021); U tu svrhu je ... veoma čitan medij, stavljen u kontekst 'fabrikanta fejknjuza' i neprijatelja Crne Gore (rs-lat.sputniknews.com, приступљено 6. 11.

2021); Svi su pričali da je Klinički centar Niš ključan u borbi protiv COVID-19 na jugu Srbije, ali niko u narativu nije rekao da je EU donirala najveći deo sredstava za njenu izgradnju i opremanje”, kaže Međak i zaključuje da ... su građani „konstantno pod napadom jednog ‘fejknjuza’” (europeanwesternbalkans.rs, приступљено 6. 11. 2021); Nikad više teorija zavere nije bilo u opticaју, nikad više istina i laži, fejknjuza, formiranja i kontrole mišljenja svakog pojedinca (patispanj.blogspot.com, приступљено 6. 11. 2021)].

ЛОКДАУН

Лексикографи Колинсовог речника прогласили су лексему *локдаун* за реч године 2020, истакавши да се услед епидемијских околности и новог начина живота широко уобичајила у употреби, те испуњава критеријум функционалности и формалне адаптираности. Такав је случај у свим европским језицима, који су је веома брзо преузели из енглеског, услед чега о овом англицизму можемо говорити као о репрезентативном примеру англобализма.¹¹ Анализа сакупљених примера у корпусу сведочи о његовој доследној деклинабилности и морфолошкој адаптираности српском лексичком систему, будући да се појављује у практично свим зависим падежима једине и множине, увек у транскрибованој форми: [Nevakcinisani u Austriji u „lokdaunu”; Ministar zdravlja Austrije ... izjasnio se za noćni „lokdaun” za sve građane; Ako se broj novozaraženih ne promeni, najavio je ... da se razmatra uvođenje noćnog „lokdauna” za sve građane (www.rts.rs, приступљено 15. 11. 2021); Australijski grad Melburn, koji je proveo najviše vremena pod lokdaunom ... u svetu, priprema se da ukine pojedine restriktivne mere (www.euronews.rs; приступљено 15. 11. 2021); Nemačka pred novim lokdaunom? Da li će doći do novog lokdauna? I ako hoće, kako će to da izgleda? (www.dw.com/sr; приступљено 15. 11. 2021); Smiruje se epidemija: Slovenija ne razmišlja o lokdaunu i obaveznoj vakcinaciji (www.nezavisne.com; приступљено 6. 12. 2021); SMUČILO IM SE ZATVARANJE. Posle godinu i po dana besкрајних lokdauna, Australijanci izašli na ulice; Uprkos besкрајним lokdaunima, stopa vakcinisanosti u ovoj zemlji je najniža među razvijenim zemljama (www.kurir.rs, приступљено 8. 11. 2021); UPALJEN CRVENI ALARM! Padaju crni rekordi, zemlje VRAĆAJU LOKDAUNE (www.srbijadanas.com; приступљено 25. 11. 2021); Moramo sprečiti lokdaune. Kako stvari stoje, mali deo nevakcinisanih nas tera da u ovoj situaciji moramo posebno da tretiramo vakcinisane i izlečene (www.politika.rs; приступљено 17. 12. 2021)].

¹¹ Д. Ајдачић (2020: 30–31) уводи термин *англобализам* за означавање енглеских речи које се преузимају и бивају широко распрострањене у употреби у другим језицима, а настале су у процесу глобализације. Посреди је сливеница добијена од двају термина – *англицизам* и *глобализација*, а са семантичког аспекта важно је да у језицима примаоцима има исто значење као у енглеском.

У раду су представљени неки од најновијих англицизама у лексичком систему српског језика – неологизми и okazaционализми чија творба у енглеском језику, те позајмљивање и употреба у српском проистичу из новонасталих друштвених околности изазваних епидемијом коронавируса и ширењем заразне болести ковид 19. Циљ је био да се на неколиким примерима испита распрострањеност нових лексема из овог домена у медијском дискурсу и разговорном језику, као и да се провери њихова адаптираност нашем морфолошком систему. Кроз још један пример богаћења лексичког система српског језика под утицајем друштвених промена, показало се да значајан проценат неологизама чине англицизми, који су због размера пандемије врло брзо постали англобализми. Англицизми овог типа готово доследно чувају значење и спектар употребе које имају у енглеском језику, те о појави англокализације међу новим речима из периода епидемије коронавируса можемо говорити тек условно, имајући у виду сужавање семантичког опсега лексеме *фејкњуз* у секундарном значењу на „вести које садрже и/или преносе лажне информације у вези са актуелном епидемиолошком ситуацијом”.

ЛИТЕРАТУРА

- АЛДАЧИЋ, Дејан 2020. Називи жена и глобализација – англицизми у српском језику. *Новоречје* 3, 29–42.
- ДРАГИЋЕВИЋ, Рајна 2019. Допринос глобализације банализацији лексичког фонда српског језика. У: А. А. Лукашанец (ред.) *Глобализација и славјанскае словаўтварэнне: XVI Міжнародны з’езд славістаў*, Нацыянальная акадэмія навук Беларусі; Інстытут мовазнаўства імя Якуба Коласа; Беларускі камітэт славістаў; Камісія па славјанскім словаўтварэнні пры Міжнародным камітэце славістаў. Мінск: Права і эканоміка, 74–84.
- ДРАГИЋЕВИЋ, Рајна 2020. О неологизмима у српском језику из угла припреме корпуса за израду вишетошног Речника савременог српског језика Матице српске. *Јужнословенски филолог*, LXXVI (1), 107–121.
- EFNIL Webinar 2020. Steurs, Frieda. The Dutch Language is Coronaproof. / Müller-Spitzer, Carolin, Wolfer, Sascha. Recent developments in German online press in the face of the coronavirus crisis. / Kristina Despot, Jozic, Zeljko. How Coronavirus Infected our Language (and Thought) (онлајн реферати). *Cecuja The Lexicon used in the Corona Discourse. Вебинар Language in the corona crisis.* [<http://www.efnil.org/conferences/webinar-2020>, приступљено 20. 12. 2021. године]

- ЛАЗИЋ КОЊИК, Ивана 2021. Англобализми и други неологизми у најновијем периоду развоја српског језика. *Новоречје* 4, 19–28.
- МУНВИЋ-DIMANOVSКИ, Vesna 2005. *Neologizmi – problem teorije i primjene*. Zagreb: Zavod za lingvistiku Filozofskoga fakulteta Sveučilista u Zagrebu.
- НИКОЛИЋ, Марина, Светлана СЛИЈЕПЧЕВИЋ БЈЕЛИВУК, Слободан НОВОКМЕТ 2021. Нове речи у српском јавном дискурсу као последица пандемије ковида 19. *Зборник радова Филозофског факултета у Приштини*, LI/1, 365–390.
- ОТАШЕВИЋ, Ђорђе 1994. Разграничење околионализама и неологизама. *Научни састанак слависта у Вукове дане*, XXII (2), 251–255.
- ОТАШЕВИЋ, Ђорђе 2021. О семантичкој дефиницији неологизама *антивакцинаши* и *антивакцинаштво*. *Новоречје* 4, 29–32.
- PRĆIĆ T., DRAŽIĆ J., MILIĆ M. i saradnici. *Srpski rečnik novijih anglicizama* (SRNA). Novi Sad: Filozofski fakultet, 2021, elektronsko izdanje. [<https://digitalna.ff.uns.ac.rs/sadrzaj/2021/978-86-6065-636-2>, приступљено 16. 12. 2021. године].
- РАДОВИЋ ТЕШИЋ, Милица 2009. *С речима и речником*, Београд: Учитељски факултет.
- SIMEON, Rikard 1969. *Enciklopedijski rječnik lingvističkih naziva*. Zagreb: Matica hrvatska.

ИЗВОРИ

- НИКОЛИЋ, Марина, Светлана СЛИЈЕПЧЕВИЋ БЈЕЛИВУК. *Речник појмова из периода епидемије ковида*. Институт за српски језик САНУ, 2021. [<http://www.isj.sanu.ac.rs/recnik-pojmova/>, приступљено 20. 12. 2021. године]

Jovana Jovanović

ANGLICISMS IN THE NOMINATION OF TERMS RELATED TO THE COVID-19 VIRUS EPIDEMIC

Summary

The paper discusses the latest changes in the lexical system of the Serbian language during the coronavirus epidemic, with special reference to words borrowed from the English language that have spread in use in the new social circumstances. The aim is to examine lexical status of anglicisms of this type by considering their morphologi-

Новоречје 5

cal adaptation, meaning and domain of examples, as well as to explain their possible semantic modifications.

Keywords: anglicism, covid-19, coronavirus, lexical system, neologism, *Glossary of terms from the covid-19 epidemic age*, English language, Serbian language

УДК 811.163.2'373.43.45=111:641''20''
811.163.2'373.43.45=111:641:[81'37''20''

Илиана Генов Пухалева*

(Instytut Slawistyki Zachodniej i Południowej, Warszawa)

КАК СЕ „ГЛОКАЛИЗИРА“ БЪЛГАРСКАТА КУЛИНАРНА ТЕРМИНОЛОГИЯ?

В статията се обсъждат англицизми, навлезли относително неотдавна в българския кулинарен дискурс. Защишава се тезата, че в българската кулинарна терминология е налице тенденция към обединяване на „глобални“ и „местни“ социокултурни елементи, което има свое отражение в езиковата практика, главно при замянето от английския език. Описанието се придържа към парадигмата на традиционната лексикология (неология).

Ключови думи: глобализация, интернационализми, англицизми, кулинарна лексика, български език, хранене

В заглавието на настоящата статията е употребен един съвременен англицизъм, глаголят *глокализирам*, с който още в началото бих искала да привлека вниманието на читателите към проблема, който ще бъде разгледан по-долу в рамките на една избрана предметна област – кулинарната. Под *глокализация* днес се разбира „процесът на едновременно възникване на универсални и местни тенденции в съвременните социокултурни системи“¹; респективно прилагателното *глокален* (*glocal*, съкр. от *g(lobal)* ‘глобален’ и *local* ‘локален’) „обозначава усилията да се запази идентичността, традициите, местните характеристики в рамките на глобалния социокултурен и политико-икономически обмен“ (*Наръчник по култура и комуникация на вкуса*. Съст. Джанфранко Мароне. София: Нов български университет, 2021: 275). Сфера от обществената практика, в която безспорно

* i.genew-puhalewa@uw.edu.pl

¹ Сrv. дефинициите в *Речника на новите думи в българския език на глокализация*: ‘стратегия на съчетаване на тенденцията към глобализация с тенденцията към локализация (свързана със следване и съобразяване с национално специфичното)’ и *глокален*: ‘което съчетава особености на глобален и локален, местен’ (Пернишка, Благоева, Колковска 2010: 118).

и забележимо се откриват въпросните процеси, е кулинарната, където днес „местното“ и „световното“ не се конфронтират, а съжителстват и се допълват. Доказателства за това твърдение се откриват както в самото хранене и в маркетинга на храната, така и в кулинарния дискурс, като особено показателни са процесите на заемане на чужди термини и интегрирането им с традиционния езиково-културен контекст. Закономерно в съвременната обстановка в Европа, от която България не прави изключение, това заемане става от английския език или с негово посредничество. Нека да уточним още тук, че кулинарната терминология в широк смисъл включва названията на: храни, техните качества, готварските техники и уреди, а също и кулинарната метатерминология (т.е. тази, с която се описват елементи на кулинарния дискурс).

Тезата, че храната и храненето заслужават вниманието на различни научни дисциплини, едва ли се нуждае тук от аргументация – всеизвестно е, че храната е водещ елемент на културата и един от най-важните икономически фактори. Днес сме свидетели на небивал разцвет на хранителния бизнес и неговия маркетинг, а като следствие от това и на огромна популярност на кулинарни книги, телевизионни предавания, блогове и „кулинарно съдържание“ в социалните медии под формата на рецепти, диети, реклами на най-разнообразни продукти и т.н. Проблемите на храненето са същевременно проблеми на устойчивото развитие и, респективно, проблеми на екологията и икономическата политика. Всичко това задължително се отразява в езика и по-точно в лексикалния му пласт, като най-чувствителен към динамиката на обществените явления. Тази констатация е генерализираща, но тя се отнася в пълна степен и за българската практика, защото българите живо се интересуват от храната и говорят за нея, когато я произвеждат, купуват, поръчват или описват как се приготвя. Те се стремят да участват в съвременните кулинарни „трендове“, които са ориентирани към престижното, което понастоящем се ситуира в англоезичната комуникация.

Тук е мястото да отбележим, че непренебрежима част от по-ранното английско влияние върху българската лексика, което като цяло идва късно (след влиянието на другите западноевропейски езици) и в началото е ограничено², се забелязва именно в кулинарната област. Лексиколозите посочват като пример заемките: *бифтек*, *бренди*, *бургер*, *гроз*, *джин*, *кейк*, *коктейл*, *сандвич*, *стек*, *уиски* и др. (Крумова-Цветкова и др., 2013: 180). Справка в представителните колективни трудове, издадени в Оксфорд под редакцията на Манфред Гьорлах *A Dictionary of European Anglicisms*

² До Освобождението броят на английските заемки в българския език е 64 (Ванков 1972, цит. по Крумова-Цветкова и кол., 2013: 178).

(Görlach 2001) и *English in Europe* (Görlach 2002) показва, че в това отношение българският закономерно и естествено участва в езиковото англицизиране на Европа. Налице са обаче и данни за противоположни процеси на адаптиране на екзотични елементи (всъщност глобализиращи) към българските кулинарни традиции още при навлизането им – пример дават рецептите на Пенка Чолчева от тридесетте години на XX век за сладки и солени *кейкове* с типично българските продукти *кисело мляко* и *сирене* (*Съвременна готварска книга*. Чолчева 1964). В тях лесно се идентифицира локалният вкус и следователно известна промяна на понятийното съдържание на чуждия термин – процес, близък до неосемантизацията, за която е характерно приписване на ново значение на вече позната езикова форма.

Англицизмите в българската лексикална система са обект на постоянно внимание на езиковедите с оглед на нарастващото с времето англо-американско влияние, определяно днес като „свръхвлиание“, което се налага по пряк път, чрез устно или интернет общуване и засяга в по-голяма или по-малка степен всички области на науката, културата и обществената практика (вж. литературата по въпроса в Крумова-Цветкова и др. 2013: 196–214). В чисто лингвистичен план заемането на кулинарна терминология не се отличава от установеното в други подезици и тематични сфери и затова тук при представянето на интересувания ме илюстративен материал, за прегледност, ще се придържам към традиционния класификационен принцип, възприет и в посветената на българския език студия на Невена Алексиева в монографията *English in Europe* (Görlach 2002: 241–260). Англицизмите там се разглеждат в три големи групи: 1) неадаптирани единици, 2) частично адаптирани единици и 3) интегрирани в езика единици.

Към първата група англицизми, неадаптираните и възприемани като чужди, можем да отнесем употребените *ad hoc*, като цитати или при превключване на кодове, които се срещат в медийния кулинарен дискурс, преди всичко в телевизионния ефир, напр. в популярното и в България кулинарно риалити предаване *Мастършеф* (MasterChef). Въпросът за тяхното графично адаптиране не е релевантен, тъй като се срещат предимно в устната реч, но по правило те лесно се побългаряват и кирлилизират в неофициалното електронно общуване. В спонтанните изказвания на участниците в споменатото телевизионно шоу освен англо-американските названия на традиционни за други култури храни като *окстейл* (волски опашки), *блек ангъс рибай стек* (вид говеждо месо), *кукис* (курабии) и под., се привлича и нетерминологична английска лексика за означаване на качества на храната, срв.:

Ще му дам много пауър [на бульона].

Рибата е толкова софт.

Изглежда много хубаво, като хоум мейд, домашно направено [за тестено изделие].

Кулинарно пътуване, което да е малко фюзън... [<https://www.youtube.com/watch?v=IV4MdyCNOUo>] достъп на 13.12.2021. „Англицизирането“ на кулинарния дискурс по подобен начин може да се приеме като декларация за принадлежност към един широк кулинарен, културен и езиков контекст, а не за нечия маниерност.

Втората група англицизми са частично адаптираните – графично и/или фонологично и морфологично, чиято форма все още се възприема от носителите на езика като чужда. Кулинарни термини, които могат да се отнесат към този тип са напр. (в словосъчетания): *зехтин екстра върджин*, *кейджън подправка (кейджън спайс микс)*, *пепър сос*, *златен глейз*, *плейтвам в чиния*, *поширани яйца*, *бейби спанак*, *лайм на слайсове*, *битер шоколад*, *смутти*, *фреш* и др. Примерите показват, че английският елемент „глобализира“ не само езиково познати, но и традиционни за българите храни или кулинарни понятия: *екстра върджин* ‘чист/ студено пресован’, *кейджън спайс микс* ‘шарена сол с лют червен пипер’, *пепър* ‘с черен пипер’, *бейби* ‘млад’, *поширани* ‘парени (яйца)/по панагюрски’, *плейтвам* ‘подреждам в чиния’, *слайсове* ‘резени’ и т.н. Към този кръг единици спадат и съществителното *фууди* (мн.ч. *фуудита*) ‘личност с изискан вкус към храната, която консумира обикновено не от глад, а поради интереса си към нея’ (*Наръчник...*, 2021), което се конкурира със старата заемка от френски *гастроном*, както и *веган* (мн. ч. *вегани*) ‘вегетарианец, който се придържа към по-строг хранителен режим, като не консумира никаква храна от животински произход (включително сирене и мляко)’ (Пернишка, Благоева, Колковска 2010), т.е. ‘постноядец’. Вижда се, че „глобална“ е езиковата форма, заета от международния език на съвременното, а определени „локални“ черти се появяват на емпирично и понятийно равнище. Не може да се отрече обаче когнитивната и комуникативна необходимост съвременният български език да интегрира в системата си модерни глобални термини и понятия като *веган* и *веганство*, които са идеологизирани и аксиологизирани по нов начин, различен от обичайните и съставими донякъде хранителни традиции, свързани с православно постене по религиозни съображения. Двете идеи на практика могат безконфликтно да се слоят. Срв. по-новата и по-пълна дефиниция на *веганство*, която сиитуира единицата в кръга на най-новите неосемантизми:

веганство: ‘хранителният навик и начин на живот, свързан с отказа от всеки продукт, в който се използват или експлоатират животни, по здравословни или етични причини. В наши дни „веган“ също е дума, която показва отвращението към всякакъв вид животински

произход на продукта, не само при храната: но също за дрехи, артикули, козметика, лекарства и т.н. (*Наръчник...2021: 273*).

Третата класификационна група на англицизмите е тази на интегрираните заемки, които могат да бъдат материални или преводни, т.е. калки. Кулинарните термини, които се отнасят към първите, т.е. материалните, са пред всичко названията на нови и доскоро непопулярни у нас храни и напитки (*бърбън, чийзкейк, брауни, мъфини, чери* (домат), *айсберг* (салата)), предмети (*мултикукър, блендер, чопър*), техники (*дресинг, конфи, риет*) и понятия (*макдоналдизация, локаворизъм*). Спирам вниманието си на примерите *конфи* и *риет*, чийто френски произход (от фр. *config* и *rillettes*) се заличава при заемането с посредничеството на английския и при графичното им усвояване в българския език – днес то е лесно доказуемо. Отнасям ги към онези глобализми, които проникват в световните езици (вкл. в българския) под унифициращото влияние на английския език – многократно е доказано, че ако един екзотизъм се утвърди в английския език, той по правило става интернационализъм. Такива са и названията на ликьора *драй кюрасо* (*dry Curaçao*), на японската салата *шизо* (*shiso*), далекоизточния цитрус *юзу* (*Yuzu*) и балканския (от турски) *йогурт*.

Преводните калки от английски в кулинарната терминология и мета-терминология са множество и разнообразни: еднословни и фразеологични, пълни калки и хибриди, напр.: *занаятчийски* (*craft*) *сирена, крафт бира* (*craft beer*), *без жестокост* (*cruelty-free food*), *бренд култура* (*brand culture*), *свободно гледано пиле* (*free-range chicken*), *хранителни мили* (*food miles*), *продуктово позициониране* (*product placement*), *фюжън кухня* (*fusion cuisine*) и др. Очертаването на строга разделителна линия между калки и полукалки в посочените случаи е трудно, тъй като повечето от тях съдържат отдавна установени в българския език интернационализми.

Ако приемем, че глобализацията предизвиква „глокализацията“ като защитна реакция в отстояване на местните ценности, вкл. местните кулинарни традиции и вкусове, следва да си зададем въпроса, открива ли се такава в съвременното българско хранене и съвременния кулинарен дискурс. Доводи за положителен отговор дават множеството примери за участие на „глобални“ (с англо-американски произход) понятия и респективно термини в типично български кулинарни феномени. Ярки илюстрация за това откриваме напр. в менюто на ресторант „Космос“ с красноречивата „глокална“ самоидентификация „Традиционна космическа кухня“ [<https://cosmosbg.com/bg/menu>] достъп на 05.11.2021, където *качамакът по родопски освен опушена царевица от село Ягодина*, съдържа и *чери домати конфи*, в *домашната юфка с манатарки освен зрял кашикавал* има *домашно месо и гъбен чипс*, *коктейл Rakia Mary* е направен с *отлежала ра-*

кия, уорчестър сос и бяло балсамико, а Коктейл Лозенец – с бърбън, вермут и кафир лайм.

Формулирайки финален кратък отговор на поставения в заглавието въпрос „как се глокализира българската кулинарна терминология“, можем да заявим, без претенция за изчепване на проблема: чрез заемане на термини от или с посредничеството на английския език и обвързването им с традиционни за българската култура и език концепти и практики, като се обединява по този начин „родното“ със „световното“, в духа на времето.

ЛИТЕРАТУРА

КРУМОВА-ЦВЕТКОВА, Лилия, Диана БЛАГОЕВА, Сия КОЛКОВСКА, Емилия ПЕРНИШКА 2013. *Българска лексикология и фразеология*. Т. I. София: Академично издателство „Проф. М. Дринов“.

Наръчник по култура и комуникация на вкуса. 2021. Мароне, Джанфранко (съст.), Банков, Кристиян (ред.). София: Нов български университет. [<http://eprints.nbu.bg/4364/>] достъп на 30.12.2021.

ПЕРНИШКА, Емилия, Диана БЛАГОЕВА, Сия КОЛКОВСКА 2010. *Речник на новите думи в българския език*. София: Наука и изкуство.

ЧОЛЧЕВА, Пенка 1964. *Съвременна готварска книга*. София: Техника.

GÖRLACH, Manfred (ed.) 2001. *A Dictionary of European Anglicisms*. Oxford: Oxford University Press.

GÖRLACH, Manfred (ed.) 2002. *English in Europe*. Oxford: Oxford University Press.

Iliana Genew-Puhalewa

HOW BULGARIAN CULINARY TERMINOLOGY IS "GLOCALISING"

The article discusses anglicisms which had been relatively recently adopted in Bulgarian culinary discourse. The author claims that in Bulgarian culinary terminology and more broadly in culinary culture there is a tendency to combine "global" and "local" socio-cultural elements, which reflects in the linguistic practice, mainly in borrowing from English. The description of linguistic phenomena follows the paradigm of traditional lexicology.

Keywords: globalisation, internationalisms, anglicisms, culinary terms, Bulgarian language, food

УДК 811.163.41'373.43.45=111:[81'373.612''20''

811.163.41'373.43.45=111:[316.74:81''20''

811.163.41'373.43.45=111:39''20''

Дејан В. Ајдачић*

(Универзитет у Гдањску, Гдањск)

АНГЛОКАЛИЗАМ кул У СРПСКОМ ЈЕЗИКУ

У раду се анализира појава трансемантизације (семантичке адаптације) новораширених енглеских речи у савременом српском језику. Указује се на разлику између англобализама као глобализацијски усвојених англицизама који чувају значење енглеске речи, и англокализама као англицизама код којих долази до семантичког помака у односу на енглеску реч. Аутор анализира околности појаве англобализама у савременом српском језику и механизме њиховог творења. Из речника нових англицизама и одабраних речника жаргона се наводе описи речи (кул, кулер, кулерка, кулирати, искулирати, кулажа) и указује на сличности и разлике у њиховом опису. Аутор сматра да би истраживање могло да се продужи на већем корпусу и у поређењу са сличним речима у другим језицима.

Кључне речи: англицизми, англокализми, семантички помак, семантичка адаптација, српски језик.

О англицизмима у српском и хрватском језику писали су англисти Рудолф Филиповић, Твртко Прћић, Ненад Томовић и др. обраћајући пажњу на фонетске, морфолошке и семантичке адаптације. У овом прилогу пажња је усмерена на појаву померања значења енглеских лексема у англицизмима у српском језику, као у лексемама у контакту. Ваља поменути да је загребачки англиста Рудолф Филиповић у књизи *Teorija jezika u kontaktu. Uvod u lingvistiku jezičnih dodira* (Filipović 1986) указао на три типа односа значења у језику даваоцу и примаоцу – задржавање, сужавање или проширивање значења. У тој књизи аутор је разматрао појаву трансемантизације, која се у лингвистичкој литератури назива и семантичком адап-

* dejajd@yahoo.com

тацијом. Полазећи од теоријских поставки загребачког англисте, београдски русиста Јован Ајдуковић је структурално типолошки на материјалу руско-инословенских језика рашланио типологију „транссемантизације контактолексема“ (Ајдуковић 2014: 78–124). У лингвистичким текстовима поред термина „транссемантизација“, пише се о семантичким трансформацијама, семантичким адаптацијама, семантичком помаку.

При поређењу енглеских речи и англицизама као контактолексема у процесима глобализације очигледна је разлика између очувања и помака значења. Ослањајући се на социолошке студије које испитују процесе глобализације и глокализације, разлику између очувања или извесне промене значења енглеских речи усвојених у другим језицима назвао сам, новоствореним терминима – англобализми и англокализми (Ајдачић 2020: 29–31), За разлику од англобализама као енглеских речи које задржавају своје значење (делатности, извршиоца радње, реалија, институција, процедура итд.) и олакшавају споразумевање људи који користе различите језике, постоје и речи које су из енглеског језика ушле у друге језике, али су стекла померена значења. Таквих је речи, у поређењу са речима које имају исто значење као у енглеском језику, сразмерно мање, али оне представљају занимљив објект лингвистичких и културолошких истраживања. На питања зашто настају англокализми, поред знања о творбеним моделима, ваља укључити културолошки или социолингвистички приступ.

Иако су нови англицизми у српски језик ушли релативно недавно, многи од њих су се већ нашли у неолошким изворима и у речницима нових речи и англицизама, или речницима жаргона. На основу постојеће грађе могуће је уочити неке творбене типове ових речи, као и социјално-комуникативне начине и околности њихове употребе.

Одговор на питање шта подстиче семантичку промену англокализма, овде је представљено на примеру на примеру десетак речи које се последњих деценија користе у српском језику, а потичу од енглеске речи *cool*. Чак и тако мали број анализираних речи показује да већ коришћена енглеска речи и из ње створени англокализми могу да буду подстицај и за настанак деривата. Да ли су при томе неки делови лексичког система отворенији за семантичке помаке англицизама које овде називам англокализмима, ваља испитати на обимнијој грађи. Колико су новонастале речи са промењеним значењем широко раширене, да ли долази до ширења или сужавања њихове употребе?

Експресивизација и жаргон

Анализирајући богаћење лексичког фонда српског језика, Рајна Драгићевић уочава неочекивано велику раширеност „експресивизације“ међу дериватима:

Очекивали смо да су то вероватно именована за нове предмете и појаве у савременом свету, али уместо тога показало се да они углавном спадају у речи субјективне оцене. Ова чињеница је покренула теоријско питање рентабилности деривационог система. Један од могућих одговора лежи у томе да је тежња ка експресивизацији изразитији покретач деривационих процеса у српском језику него тежња за номинацијом нових појмова (ДРАГИЋЕВИЋ 2018: 326)

Запажање о јакој улози експресивизације се односи и на англицизме са семантичким помаком у српском језику. У неким случајевима могуће је по психо-социјалној мотивацији укључити или искључити одређене полне, узрасне или социјалне групе као круг у коме је англокализам могао да настане. Зорица Кнежевић у књизи додирује питање гендерних аспеката жаргона и његовог одређења у оквиру социолеката (КНЕЖЕВИЋ 2010: 10).

Значајни су морфолошки усмерени радови о жаргону (BUGARSKI 2003; КНЕЖЕВИЋ 2010). Лексеме и фразеологизми из жаргона улазе и у писане текстове, па постоје и студије о елементима жаргона у књижевним и публицистичким текстовима. Промене у српском жаргону могуће је пратити кроз неколико поколења, јер од речника Драгослава Андрића (1975) објављеном у неколико издања, до данас, објављени су још речници Мирјане Милојковић (2000), Боривоја и Наташе Герзић (2002), Петрита Имамија (2003, 2007), Симе Ц. Ћирковића (2011, 2016), Боривоја Герзића (2012) и др.

О вези појединих српских жаргонизама са енглеским речима већ је писано – *фрстак, фрстуша, рингаиш, стрејтаиш, фетуља, ђанкоза* и др. (КНЕЖЕВИЋ 2010: 138, 143, 144, 180, 190)

У тексту „Називи жена и глобализација – англицизми у српском језику“ наводе се српски жаргонизовани англоглокализми *фенсерка, флертуша, милфица, милфача, спонзоруша, силиконка, фетуља* (АЈДАЧИЋ 2020: 36–39). Ове, мање више подругљиве називе за жене, са семантичким помаком у односу на енглеску реч, очигледно су створили мушкарци.

Кул

Енглеска реч *cool* се у писаној форми јавља идентично енглеском писању или се адаптира по Вуковом начелу „Пиши као што говориш“ – *кул*.

У енглеском језику она означава нешто свеже или прохладно и фигуративно се може односити и на особу испољава самоконтролу. У српском језику у том значењу се употребљавају речи *хладнокрван*, *сталожен*, *трезвен*, а постоје и фразеологизми *мртав хладан* или при одређењу карактера *бити хладне крви*, *имати хладну главу*.

Када се ова реч користи као придев, најчешће одређује својство особе (кул тип, кул фаца, кул фрајер). Она означава врсту *доживљаја*, *осећања*, *начина делања са таквим осећањем*, *ставом*.

У трећем издању *Rečnika novijih anglicizama* *Du yu speak anglosrpski?* Вера Васић, Твртко Прћић и Гордана Нејгебауер уз одредбу (*неформ.*) као значења наводе: *врло добар*, *леп*, *елегантан*, *пријатан*, *паметан*, *забаван*, *прибран*, *модеран* и сл. (140). Реч *кул* од енглеског „cool“ означена је као „Неприхватљив правописни облик“, а у погледу граматичке променљивости, указује се да је облик *кул* неадаптиран, тј. да се не мења.

Иван Клајн је у једном прилогу у рубрици НИН-а упитао како је реч која значи „умерено хладан, свеж“ добила значење „сјајан, одличан“, а са негодовањем се успротивио употреби речи „кул“ у компаративу и суперлативу:

Како год било, „кул“ је данас ушло у говор наше омладине (чак је добило и изведенице „кулирати“ и „искулирати“), али као непроменљива реч, тако да ни случајно не може имати степене поређења „куљи“ и „најкуљи“. (КЛАЈН 2017)

У новосадском речнику нових англицизама се наводе примери употребе:

Tesne bluzice i uzane farmerice su baš **cool**. Možete ga dobiti u jednoj od 7 „cool“ boja. Bilo mi je jedino važno da izgledam **cool**. Mislim da danas ima mnogo **cool** bendova. Danas im je **cool**. Za mene je on bio samo **cool** faca i ja sam pokušavala da se oblačim i igram kao on. Obično **cool** i miran, R. se naročušio kad on i njegova supruga I. nisu mogli da dođu do svojih sedišta. (VASIĆ / PRČIĆ / NEJGEBAUER 2018: 142)

У *Rečniku novijih anglicizama* наведени су и примери прилошке употребе: Ваš је **cool** kad cela zemlja živi i diše za Tebe. (VASIĆ / PRČIĆ / NEJGEBAUER 2018: 142)

У *Речнику урбане свакодневице* Симо Ц. Ћирковић даје опис јединице „кул“ само као оцену особе – „хладан, смирен, ненапаљен, незаинтересован, у финој илегалли“ (ЋИРКОВИЋ 2011: 139). Двоје колумниста недељника „Време“ су током пет година (2008-2013) наизменично писали за рубрику „Новоговор“ о речима које обележавају актуелне догађаје и промене. Међу текстовима сабраним у књизи под насловом *Новоговор* (2017),

налази се и текст Милана Милошевића о речи „кул“. Овај прилог почиње серијом навода: „Тенис је кул. Тесла је кул. Федерер би да буде кул као Ноле. Публика је била кроз кул, Ма све је кул, бејбе, с екипом блејим, дринкам енерџиз, каже нека реперска песма.“ (МИЛОШЕВИЋ 2012 / 2017: 163–164). Аутор потом наводи значења речи у енглеском језику:

U engleskom jeziku *cool* je izraz za umereno hladno, ni toplo ni hladno, sveže, a u psihologiji *cool* opisuje oblik pasivnog pokazivanja nedopadanja, kao u izrazu „odnosi su bili hladni i ljubazni“ (*cool and polite*). Označava i pomodnu atraktivnost (njena haljina je zaista *cool*“); i nekoga ko poseduje veštinu socijalnog prilagođavanja (*cool dude*: super ortak) i uputstvo „nije *cool* da se stigne na *parti* prerano“. (МИЛОШЕВИЋ 2012 / 2017: 163).

Као значења наводе се: „бити успешан, привлачан, пожељан, секси, zgodан, čak prekrasan, *in*, samopouzđani individualista, sa smislom za humor i hladnu samokontrolu“, да би последња одређења била описна „бити hladne glave u krizi“ или frazeološka „sklopiti perorez, olabaviti, smanjiti doživljaj“ (МИЛОШЕВИЋ 2012 / 2017: 164)

На сајту *Контекст*, који је у Словенији рађен на основу српског корпуса са интернета, дати су синоними са примерима за реч КУЛ – страва, супер, секси, забавно, ОК, фенси, готиван⁶⁴ (Неки од синонима нису прецизно одређени, јер су машински приписивани, па нпр. као на синоним речи *кул* упућује и на град Кулу).

Из наведених извора, јасно је да се у савременом српском језику реч „кул“ употребљава у већем броју значења, као и да та значења у односу на значења у енглеском језику дају добру оцену реалијама. Ако се ради о вредносној оцени ствари или ситуација, онда су то значења: 1) добар, леп, повољан, модеран, када се ради о оцени особа, онда се значењима леп, добар/-а/-о, додају бројна значења који конкретније одређују лепоту и привлачност 2) леп, елегантан, привлачан, пријатан, паметан, забаван, успешан, пожељан, секси, zgodан. Могуће је посебно издвојити својства 3) мيران, смирен, опуштен, хладан, прибран, самопоуздан. Тешко је без оградe прихватити значење „незаинтересован“, које наводи Ћирковић, јер, чини се да реч *кул* не подразумева равнодушност.

Уз реч *кул* приметна је појава додатака којима се наведено својство појачава: *супер кул*, *скроз кул*, *сасвим кул*, *баи кул*, *потпуно кул*. Овај додаток може да се јавља у прилошкој и придевској функцији: Било је *скроз кул*. Публика изгледа *скроз кул*, *скроз кул* дан, *скроз кул* тетоважа.

Само кул – даје један додатни семантички помак и додатна значења, нпр. у препричавању филма „Као риба на сувом“ (2017) говори се како

⁶⁴ <https://www.kontekst.io/srpski/kul>

главна јунакиња, осетљива тинејџерка мора да се прилагођава у новој школи: „Није задовољна да све *само кул* посматра из далека, она је жељна да задобије своју позицију“⁶⁵. Очигледно да је англоказимизам ту употребљен у значењу да она не жели да „пасивно“ посматра нове позанике.

Уз новост о најави градских чиновника ванредне инспекције градилишта у Београду после погибије неког радника, у коментарима је један читалац оставио свој став: „Само кул! Да се слегне мало прашина и идуће недеље настављате са дивљом и нестручном градњом“⁶⁶. Иронично исказано неповерење у односу на градске службе, без англицизма би раније било исказано речима: „Стрпите се“ са поруком да никога и не интересује истинска контрола.

У поруци „Антисрбизам је не *само кул*, већ и уносан“⁶⁷, патриота гневан на неистомишљенике који некажњено нападају Србе у Србији, такође користи ироничну двосмисленост када употребљава англоказимизам, при чему „кул“ ту може да означава привлачан, допуштен.

Већ устаљени спој „само кул“, може да буде и препорука за стрпљење, савет за понашање, као у у подршци пријатељици на женском форуму: „држим ти палчеве да ти резултати буду ок и *само кул!!!* покушај више да се закупиш лепим стварима док ишчекујеш датум код лекара“⁶⁸

У причици „Чекајући Годоа“, искуснији момак саветује свог друга да се не узнемирава што имају лаке друге, када им полицајци прилазе: „- Само лагано и биће све.. - Добро вече, момци.- ...кул. Добро вече. - Ваше личне карте, молићу.“⁶⁹.

Стил градског разговорног језика појављује се и у причи блогера о пријатељу који саветује своју познаницу да да отказ газдарици јер она покушава да је контролише; „- Ма само кул“.... Lagano, opušteno, ne brini“.

Називи особа

Англицизам *кул* у српском језику је показао и могућности творбе нових речи повезаних са већ одомаћеним помереним значењем. Тако се по новосадском речнику новијих англицизама наводе *кулер* и *кулерка* (**kuler** analogijom prema *rocker*; **kulerka**. Videćeš, Martina je prava kulerka. VASIĆ / PRČIĆ / NEJGEBAUER 2018). У енглеском језику лексема *cooler* означава део компјутера за хлађење и не означава особу. Људи који склапају и поправљају компјутере и у Србији користе ту реч. Али она је добила и значење особе која је опуштена, хладнокрвна, тако што је додат у српском језику

⁶⁵ <https://www.kcns.org.rs/bioskop/blue-my-mind/>

⁶⁶ https://www.b92.net/biz/komentari.php?nav_id=1436709

⁶⁷ <https://www.frontal.rs/je-li-antisemitizam-kaznjiviji-od-antisrbizma/>

⁶⁸ <https://www.ana.rs/forum/index.php?topic=11076.1395>

⁶⁹ gudevil.blog.rs/blog/gudevil/generalna/2011/12/02/cekajuci-godoa

продуктиван суфикс -ер за особе мушког пола, и -ка као додатни суфикс за особе женског пола које су „кул“.

Кулирати, кулирање

Творбене могућности речи кул потврђују и новостворени глаголи. У новосадском речнику новијих англицизама наводе се : *кулирати*, као адаптирана форма и изведена именица *кулирање* „**kulirati** (neform.) biti ili ponášati se kul“.

Симо Ц. Ћирковић у *Речнику урбане свакодневице* наводи овакво објашњење глагола *кулирати*

кулирати – понашати се опуштено, бити кроз смирен, мртав (х)ладан, лишен било каквог узбуђења или напетости. *Бити кул* значи бити хладан као шприцер, ледених живаца. (ЋИРКОВИЋ 2011: 139)

Ћирковић поред глагола не даје именицу *кулирање*, али уз реч *кулажа* даје неспретну формулацију „**кулажа** исто што и кулирати, бити фаца, нимало се узбуђивати (узбуђавати), терати по свом, бити изнад сваке драме“. Аутор поред глагола у инфинитиву даје форме у императиву, оправдано раздвојивши те форме, дописујући и посебно форму са узречицом „бре“:

кулирај смири живце, олади, човече, чему фрка, смири се, чему толико узбуђивање, не узбуђавај се, смири ганглије, само опуштено, тебра
кулирај, бре који ти је антрак, дасо, спусти дурбине, није време за зезање, примири се момчино, хеј вежи се на кратко (ЋИРКОВИЋ 2011: 139)

Енглеска реч *cool* је у српском језику као англокализам изгубила особеност неутралног, благо позитивног или благо негативног вредновања, а оцена вредности се померила ка позитивној и придавању значења нечега пожељног. У дериватима такав однос потврђује особени начин прихватања стварности. *Кул* оличава идеал лагодног и угодног живота. Реч је из сленга ушла у разговорни језик нижег стила и *кулирати*, означава - живети без обавеза и напора, без узбуђивања и нервирања. У глаголској форми је доминантно овде наведено треће значење речи *кул*, које истиче смирено, хладно, опуштено, прибрано понашање. За разлику од придева и прилога *кул*, у којима, чини се, није исказана оцена равнодушности, у изразу *искулирати некога*, може да значи не обраћати пажњу, занемаривати некога. Такав модел реаговања и понашања, уводи и могућност равнодушног и неодговорног става према другима. Глагол *кулирати* са императивним формама: *буди кул, буди (само) кул, понашај се кул, искулирај*, по-

јављује се и у популарној култури. Поп песма певача Жељка Самарџића *Искулирај* се залаже за однос препуштања сваком тренутку - Радимо оно што нам паше. Из једног српског филма порука *Искулирај брате, попиј пиво* се раширила и на интернету, а понегде је прати енглески превод *keep calm*.

Императивна форма глагола *искулирати* у другом лицу једнине јавља се и у рекламној поруци која хвали животни стил уз коришћење *Iskuliraj uz Nescafe*. Кафа се ту препоручује као напитака који даје подршку таквом животном стилу, као напитака уз који је и лакше, опуштеније се односити према стварности. Императивне форме одражавају склоност савремених „мудраца“ о добром животу да деле савете како се треба односити према свету и животу – „Само кул“.

Савременог човека засипају савети за успешан и срећан живот – воли себе! имај времена за себе! буди позитиван! не узбуђуј се! – а такве и друге поруке лако примају и Срби. Препорука да ће човеку бити боље ако овлада вештином самоконтроле, лако се изражава употребом англокализма *кулирај, искулирај*, па је разумљиво да је учесталост тих императивних форми велика. Можда то говори и о делимично освешћеној жељи да се укроти јужњачка напроситост, а можда „кул“ понашање ваља осматрити са становишта прикривања данас мање пожељне директности или експлозивности. Српски сајт „Опуштено“ има и страницу на којој је „објашњено“ значење насловне речи:

„Најстарији синоним за опуштено био је лабаво (незатегнуто). Настала је од глагола опустити - олабавити -> олабави се -> растерети се -> одмори се -> уживај!“⁷⁰

Милан Милошевић реч „кул“ не објашњава у тако ведром и хедонистичком духу:

Kul označava spokojstvo, hladnokrvnost, nekoga ko nije zahvaćen strašću, a to je suprotno violentnim tipovima, ognjevitim ljudima veoma jakih temperamenata, koje karakteriše smena aktivnih perioda s intervalima potpune pasivnosti (Cvijić *Dinarci i njihov karakter*)

Има ли тај кул у сваком контексту везе с новим обожавањем оне генијалне лепјости коју Владимир Дворниковић поминје у *Карактерологији Југословена?* (МИЛОШЕВИЋ 2012 / 2017: 164)

Енглеска реч *cool* је у оквирима српског језика добила додатна и особена значења која су повезана са експресивизацијом и уласком у жаргон.

⁷⁰ <https://opusteno.rs/za-filozofe-f7/znacenje-reci-opusteno-i-opusten-t7456.html>

Поред употребе у функцији придева и прилога уз особе, појаве, предете и радње, она се појавила и у изведеницама *кулер*, *кулерка*, *кулирати*, *искулирати*, *кулажа*. Речници нових англицизама и жаргона указују на њих, али им се у различитим лексикографским приступима, приписују различита објашњења. Може се очекивати и појава нових англокализама ослоњених на већ створене, што речи у овом семантичком пољу чини интересатним за обраду на ширем и овде неообухваћеном корпусу. У оквирима размисљања о процесима експресивизације Рајна Драгићевић поставља питање

Postavlja se pitanje zbog čega se u eri ekspresivizacije svih jezika u nekim slovenskim jezicima prihvataju određena internacionalna jezička sredstva kao efektivna, duhovita, neobična, a u drugima se ta sredstva ne prihvataju, iako su svi slovenski jezici podjednako izloženi stranom uticaju. (DRAGIĆEVIĆ 2021: 18)

Како се англицизам *cool* јавља и у другим језицима осим српског језика, тек би упоредна анализа са одговарајућим речима у њима могла да укаже на њихове особености у разним културама и језицима. За тачније увиде о сличностима и разликама у употреби англокализма потребна су поредбена истраживања, која би даље могла да укажу на распрострањеност конкретних модела у другим језицима и културама.

ИЗВОРИ И ЛИТЕРАТУРА

- АЈДАЧИЋ, Дејан 2020. Називи жена и глобализација – англицизми у српском језику, *Новоречје* 3, 29–42. [<http://www.alma.co.rs/Novorecje/Novorecje3.pdf>] приступ 24.11.2021.
- АЈДУКОВИЋ, Јован 2014. *Руско-инословенска контактолошка истраживања*. Београд: Фотофутура.
- ДРАГИЋЕВИЋ, Рајна 2018. *Српска лексика у прошлости и данас*. Нови Сад: Матица српска.
- КЛАЈН, Иван 2017. Како превести „кул“, НИН, 29.06.2017. [<https://www.pressreader.com/serbia/nin/20170629/282093456751744>] приступ 24.11.2021.
- ЛАЗИЋ КОЊИК, Ивана 2021. Англобализми и други неологизми у најновијем периоду развоја српског језика *Новоречје* 4, 19–28. [<http://www.alma.co.rs/Novorecje/Novorecje4.pdf>] Приступ 24.11.2021.
- ЋИРКОВИЋ, Симо Ц. 2011. *Речник урбане свакодневице: кулисе пред лицем времена*, Београд: HesperiaEdu.

*

- VASIĆ, Vera / Prčić, Tvrtko / Nejgebauer, Gordana 2018. *Du yu speak anglosrpski? Rečnik novijih anglicizama*. Novi Sad: Filozofski fakultet. [<http://digitalna.ff.uns.ac.rs/sadrzaj/2018/978-86-6065-451-1>] pristup 24.11.2021.

- BUGARSKI, Ranko 2003. *Žargon: lingvistička studija*. Beograd: Biblioteka XX vek.
- DRAGIĆEVIĆ, Rajna 2021. Globalizacija i leksika srpskog i drugih slovenskih jezika u XXI veku. U: *Slovenska susretanja: Jug i Zapad*, Warszawa, 2021, 11–45.
- KNEŽEVIĆ, Zorica 2010. *Čovek u žargonu : Semantičko-derivaciona analiza žargonizama sa arhisemom čovek*. Beograd: Alma.
- MILOŠEVIĆ, Milan 2012 / 2017. Kul, *Vreme* br. 1146, 20.12.2012. [<https://www.vreme.com/cms/view.php?id=1089347>] pristup 24.11.2021. = Milošević, Milan; Ćirić, Aleksandar 2017. *Novogovor. Prilozi razumevanju duha tranzicionih vremena*. Beograd: Službeni glasnik, 2017, 163-164.
- Kontekst. [<https://www.kontekst.io/srpski/kul>] pristup 24.11.2021.

Дејан Ајдачич

АНГЛОКАЛИЗМ кул / cool В СЕРБСКОМ ЈАЗЫКЕ

Резюме

В статье анализируется феномен трансемантизации (семантической адаптации) новораспространенных английских слов в современном сербском языке. Указывается на различие между англобализмами как глобально принятыми англицизмами, сохраняющими значение английского слова, и англокализмами как англицизмами, в которых прослеживается семантический сдвиг по отношению к английскому слову. Из словарей новых англицизмов и словарей жаргона подаются описания слов (серб. *кул*, *кулер*, *кулерка*, *кулирати*, *искулирати*, *кулажа*) и указываются сходства и различия в их описании. Автор полагает, что в исследовании можно расширить корпус слов и сравнить их с аналогичными словами в других языках.

Ключевые слова: англицизмы, англокализмы, cool, семантический сдвиг, семантическая адаптация, сербский язык.

ПРИКАЗИ И ОСВРТИ

СРПСКЕ СЛИВЕНИЦЕ – МОНОГРАФИЈА ПРОФ. РАНКА БУГАРСКОГ

Ранко Бугарски: *Српске сливенице. Монографија са речником*, Нови Сад: Академска књига, 2019, 254 стр.

Књига Ранка Бугарског *Српске сливенице. Монографија са речником*, објављена 2019. године у издању Академске књиге из Новог Сада, обједињено, у монографски уобличеном и заокруженом виду, доноси вишегодишњи истраживачки рад проф. Бугарског на теми сливеница у српском језику. Проф. Бугарски је редовни професор Филолошког факултета у Београду (у пензији), веома је признат и цењен истраживач, предавач и аутор не само у домаћим него и у страним научним лингвистичким круговима. Његова научна продукција обухвата велики број радова и више десетина књига из разних лингвистичких области и тема, а тему сливеница „открива” и њоме се предано бави више од двадесет година. У овој књизи своје су место нашли раније објављени ауторови радови сада у новом, уједначеном и целини прилагођеном руху. Поред „Предговора” и „Пролога” у којима нас аутор обавештава о предисторији настанка књиге, монографија садржи још пет поглавља и „Додатак: Неке друге скривалице”. То су следећа поглавља са насловима I „Увод”, II „Подела по подручјима”, III „Творбени модели”, IV „Дискусија” и V „Речник”. Монографија се завршава списком ексцерпираних извора и коришћене литературе – „Извори и литература”.

У уводном поглављу аутор представља главни предмет свога истраживања који је релативно нов у науци о језику, а то је нарочит процес грађења речи и саме речи које настају таквим процесом. Процес се у интернационалној науци обично назива стапање, сажимање или контаминација (блендирање), а Бугарски је у србистику увео термин *сливање* као најподеснији домаћи термин за описану појаву и термин *сливеница* за реч која на тај начин настаје. Творбени механизам сливања подразумева да се две речи, односно њихови делови сливају у нову целину, при чему се сливање врши како на плану форме, преклапањем њихових формалних сегмената, тако и на семантичком плану, комбинацијом њихових значења. Аутор запажа да појава сливања у творби речи у српском језику ипак није нова, бу-

дући да су у старијем језику забележене овакве и сличне творенице настале као процес „мешања речи”, о чему је писао В. Томановић у два своја рада (Томановић 1938-1939, 1948),¹ али да се она интензивирала и проширила у најновијем периоду језичког развоја под утицајем енглеског језика (нпр. *мотел* motor + hotel ’хотел за мотористе’, или *смог* smoke+fog ’мешавина дима и магле’) због чега се не повезује са старијим језичким стањем. Бугарски посебно наглашава да је мањи број сливеница позајмљен из енглеског језика као готове целине (такве су поменуте сливенице *мотел* и *смог*), а да је већи број настао у српском језику од домаћег језичког материјала према енглеском структурном моделу, што је од кључне важности јер је на тај начин створен нови творбени механизам у српском језику веома продуктиван у савременом јавном дискурсу и жаргону. Истраживање Р. Бугарског у књизи је утемељено социолингвистички, а сливање и сливенице су описани као резултат англобализацијских и англокализацијских језичких појава и тенденција.

У другом поглављу, „Подела по подручјима”, аутор издваја групе сливеница према функционалностилском, тематском и др. критеријумима, наглашавајући да су овакве поделе у великом степену условне, с обзиром на то да иста сливеница може припадати различитим категоријама према својим различитим обелжјима. У прву групу аутор је уврстио сливенице које припадају омладинском жаргону, који је уједно и најважнији извор њиховог стварања. То су сливенице које се односе на најразличитије тематске домене: школски живот и амбијент, карактеризацију особа, јело и пиће, навике, одевање, превозна средства и др., које су по правилу маштовите, шаљиве, духовите, креативне. Навешћемо неколико примера из ове групе: *зајебунити се*, *шtosовит*, *бленталитет*, *ружњикаква*, *секскурзија*, *мамурант*, *досађинство*, *пљугарета*, *ћороскоп* итд. Другу групу чине различити називи дечијих установа, игара, емисија, позоришних представа, трговачких и угоститељских објеката, фирми и сл., као што су: *Школигрица*, *жсвзбука*, *клинцезе*, *књигралиште*, *Смехурићи*, *Рециклиграње*, *Маштоленд*, *Научионица* итд. Трећа група носи назив *Разно* будући да се у њој налазе сливенице које се односе на различите области и теме и не могу се обухватити једним збирним називом, али се могу сегментирати на мање тематске групе које показују да су сливенице зашле у најразличитије обла-

¹ Бугарски у књизи помиње само први рад В. Томановића у којем је објављен списак од близу сто речи насталих спајањем делова других речи (В. Томановић 1938-1939, Мешање речи, *Јужнословенски филолог* 17: 201–214), а овде је прилика да поменемо и други Томановићев рад објављен 1948. год. у којем се доноси списак од нешто више од 150 таквих речи, који показује да је спонтано стварање лексема мешањем двеју речи тенденција иманентна српском језику (В. Томановић 1948, Мешање речи и народна етимологија, *Годишен зборник на Филозофскиот факултет* 1.1, 71–92.).

сти човековог телесног и духовног живота: храна, слаткиши, пића, цигарете, секс, занимања, негативна карактеризација, сфера културе и образовања, јавни културни догађаји, спорт, новац и финансије, називи установа и других објеката, превозна средства, предмети и уређаји, одећа и обућа, болсти и лекови, религија, празници, животињски свет итд. За ову прилику навешћемо само неколико, по нашем мишљењу успелијих примера и примера који су се у одређеној мери усталили у свакодневном језику: *фалширана иницијала, бресквоце, чоколад, бљклава, чокохоличар, кокаколичар, пивоман, џанкос, вутрициониста, школицајац, крађевињство, дупебрижњик, пољотека, купохоличар* итд. Даље се издвајају мање групе које представљају области, тематске домене који су посебно инспиративни за настанак сливеница или регистри у којима су сливенице посебно фреквентне, нпр. лична имена, презимена и надимци, насеља, државне и др. територије и заједнице, јавна употреба језика у медијима, на интернету, у насловима, рекламама, политички дискурс, а у најновијем периоду посебно у називима локала и установа, уметничких група, удружења, фестивала, пројеката, изложби и часописа. На крају као посебну групу, „шлаг на торти”, Бугарски наводи групу сливеница које су употребљене у насловима књига, нпр. *Слатка мала чедовишта, Граматоломија, НС Рокопедија, Србија, Футурославија* итд. Као додатну категорију издваја још порекло настанка у оквиру које наводи дечији говор, народну етимологију, лапсусе и чисту забаву, у коју убраја и сопствене сливенице, или, како каже, примере „из личне кухиње”: *лингвоари, носомет, фирмерке, ромбудсман, смаратонеуфеминизам, маторанти* итд. На основу представљеног материјала и домена употребе, Бугарски закључује да је у најновијем периоду развоја језика творбени процес сливања искорачио из уско жаргонских оквира, те да се у одређеном степену институционализовао и стабилизовао у формалним доменима употребе.

У трећем поглављу представљени су творбени механизми сливања. Издвојен је прототипски модел: први део једне и други део друге речи сливају се у нову целину (*ћороскоп*), а затим његове бројне варијанте: сливање целе прве и другог дела друге речи (*џабатела*), сливање првог дела прве и целе друге речи (*катастрашно*), сливање двеју целих речи (*бљакадемија*), једна реч или њен део убацује се усред друге или се с њом испреплиће (*фотодегенеричан*), графичке сливенице код којих је једна реч унутар друге уз обавезно истицање у писању (*поЧетник*), различите међујезичке а најчешће српско-енглеске бленде (*pizzovnik*), синтагме које чине део сливенице (*кикс-идеја, бокал патриота*) и форме које се не уклапају у наведене моделе, изузеци (*одСЛОБОДимо се, Месопотаманија*). Читаоцу се нуди објашњење ванјезичких оквира за сваку сливеницу код које је то неопходно да би њено значење било разумљиво читаоцу. На тај начин се

објашњења која су изостала у Речнику и која би га вероватно оптерећивала, могу наћи у тексту књиге.

У наредном поглављу, „Дискусија”, аутор претреса претходно описане творбене моделе сливеница навођењем статистичких податка који дају основа за извођење одређених запажања и закључака. Запажања се, у првом реду, односе на потешкоће које се јављају приликом класификовања једног мањег броја примера који по својим творбеним одликама припадају различитим творбеним типовима, али се по семантичким својствима и социолингвистичким параметрима могу сврстати у сливенице, што показује да творбена граница између сливеница и сложеница или других типова твореница, нпр. скраћеница, није увек оштра, као што није увек очигледно у који модел треба сврстати неки дати пример. Аутор је на основу сопствене анализе и статистике изнео и једну веома занимљиву и сасвим прихватљиву психолингвистичку претпоставку у вези са творбеном структуром ових модела, а то је да је процес сливања, као и саме сливенице, најлакши за менталну обраду (разумевање) онда када је први конституент у саставу сливенице целовит; нешто је тежи када су оба конституента присутна у деловима, а најтежи када је целовит само други део. У даљем излагању аутор је, на основу анализе, запазио да постоје лексичке јединице које су продуктивне у деривацији сливеница, што је у књизи назвао *сливеничким гнездом* (нпр. основе *блог* или *смор* или лексема *бемиситерка*); издвојио је неке опште карактеристике својствене већини сливеница као што су жаргонска обојеност, стилска обојеност, различит степен креативности и успешности, ефемерна природа; затим је указао на могућу улогу сливеница у развоју језика у виду индикатора текућих језичких и друштвених промена оличених у тенденцијама модернизације и демократизације.

Пето поглавље је Речник са преко 2100 одредница који представља врсту специјалног језичког речника. У Речнику се уз сваку сливеницу наводи податак о творбеном моделу којем дата сливеница припада и подручју њене употребе према подели наведеној у другом поглављу књиге. Својом бројношћу и разноврсношћу примера Речник сведочи о продуктивности и разгранатости овог творбеног механизма у српском језику, иако се уистину ради о периферној лексичкој појави која тешко да може дубље продрети у језик.

У „Додатку” на крају књиге пописана су различита образовања семантички а понекад и формално блиска сливеницама или, како их аутор још назива, „неке друге скривалице”. И у овом поглављу забележен је велики број језичких игара које претендују на духовитост, шаљивост, двозначност, иновативност и језичку и семантичку неочекиваност, док је један број примера заснован на графичкој игри, удвајању или умножавању поједних слова, графичком истицању, комбинацији великих и малих сло-

ва, комбинацији два писма, инкорпорирању енглеских и др. графема итд., од којих се неки могу а неки ни не могу репродуковати у говору. На тај начин настају различите врсте хибридних творевина које су све присутније у свакодневном језику, нарочито у оним доменима и регистрима који су карактеристични за сливенице, у жаргону, у насловима, у рекламама, у називима радњи, ресторана, кафића, називима пројеката, представа, књижевних остварења, у натписма и др. Аутор на крају констатује да су технике којима се прибегава све софистицираније и комплексније будући да се комбинују игре речи са графичким решењима и бројним могућностима које пружају нови медији, па је актуелну продукцију сливеница и њима сродних језичких образовања, које су узеле маха, све теже пратити.

Монографија проф. Бугарског под насловом *Српске сливенице. Монографија са речником* доноси значајне резултате свестраног проучавања једне нове лексичке и језичке појаве у српском језику – сливеница, које су у књизи представљене у првом реду са граматичког, творбеног и социолингвистичког становишта, али имају важне реперкусије и на бројне друге области теоријске и примењене лингвистике, дериватологију, лексикологију, лексикографију, лексичко нормирање, међујезичке контакте и др. У књизи се, поред теоријских резултата у области анализиране проблематике доноси и богат језички материјал сливеница и других сличних језичких досетки које репрезентују савремено стање у језику и сведоче о његовом актуелном развоју па могу бити релевантан извор и за будућа језичка проучавања и поређења. Књига је, на тај начин, не само незаобилазно научно штиво када су у питању сливенице, већ и својеврстан дериватолошки уџбеник, значајан социолингвистички оглед, вредан лексиколошки прилог и важан лексикографски извор, а поврх свега, слика једног, нашег, времена, документ језичких, друштвених и културних појава и процеса који се у њему одвијају.

На крају, инспирисани књигом проф. Бугарског, доносимо, као прилог теми, у виду скромног доприноса досадашњој грађи, кратак списак примера сливеница и сличних скривалица које смо забележили претежно са интернета или опажањем свакодневног друштвеног, културног и језичког живота Новог Сада, а нису регистроване у Речнику у књизи. Надамо се да ће послужити за нека будућа истраживања, а неки од наведених примера већ су стекли ширу популарност у стручној и/или свакодневној језичкој употреби (нпр. *вебинар*, *влог*, *хакатон*): *booktube* (book+youtube), *бебологија* (сајт *bebologija.rs* водич за родитеље), *вебинар* (веб+семинар), *влог* (видео+блог), *дудатив* (досетка, објашњење: српски језик има 7 падежа, код нас у Војводини има 8; осми је дудатив: радиду, седиду, певаду...), *Здравологија* (продавница здраве хране), *Зимзарије* (зима+играрије, дечија културна манифестација), *лоботомија*, *Преразмишљавање* (портал за књи-

Новоречје 5

голожнике <https://prerazmisljavanje.org/>), *Преразмишљафон* (читалачки изазов преразмишљавање + маратон), *Распустишите* (распуст + игралиште Центар културе и образовања младих у Новом Саду), *Самиздат* (издавачка кућа), *серглиш* (постоји и приповетка *Говорите ли серглиш?* Небојше Милосављевића), *Тостерај* (назив ресторана Тостер+Пуберај, Пуберај такође назив ресторана), *хакатон* (хакер+маратон), *циклоберза* (бицикл + берза), *Шећернема* (према шећерлема, посластичарница здравих слаткиша).

*Ивана Лазих Коњик**

* ivana.konjik@isj.sanu.ac.rs

НОВЕ РЕЧИ И РЕЧНИЦИ НОВИХ РЕЧИ

Н.В. Козловская (ред.): *Новые слова и словари новых слов. 2020: Сборник научных статей*, Санкт Петербург: Институт лингвистических исследований РАН, 2020, 220 стр.

Зборник „Новые слова и словари новых слов“ основала је Н. З. Котелова 1978. године.

Основу материјала за издање из 2020. године чине радови циклуса посвећеног деведесет петогодишњици од рођења Н. З. Котелове, оснивача руске академске неологије и неографије „Неологизмы 2020 года: язык коронавирусной эпохи“, читани у Институту лингвистичких истраживања Руске академија наука у децембру 2020. године. У Зборник су ушли и чланци учесника семинара „Современная неология и неография: актуальные проблемы и тенденции развития“.

Зборник отвара чланак „Русская академическая неография: Истоки, актуальные проблемы и направления развития“ М. Н. Пријомишеве (5–18). У њему се наводе основни принципи рада на састављању речника нових речи, које је формулисала Н. З. Котелова. Даље се разматра савремено стање академске неографије. Указује се на измене принципа и приступа у изради речника нових речи до којих је дошло у последњих двадесет година. Описује се електронски ресурс „Русская академическая неография: неологизмы русского языка“. Савремене тенденције развоја приказују се као наставак основних теоријских и практичних достигнућа уз коришћење нових електронских и лексикографских технологија.

Остали радови груписани су у три целине.

Радови прве целине, *Отражение динамики языковых и культурных процессов в лексике и семантике*, заузимају највећи део зборника. Чине га следећи радови: Алевизаки О.Р., Касперова Л.Т., Славкин В.В. „Неологизмы в качественной прессе 2020 г“ (22–27), Анищенко О.А., Абуталипова Б.М. „Пандемия коронавируса: новые русские и казахские слова в лексиконе казахстанцев“ (28–32), Вальтер Х., Мокиенко В.М. „Аксиологическое пространство коронавирусной паремиологии (на славянском фоне)“ (33–44), Громенко Е.С. „«Коронный» потенциал русского языка начала 2020 г.“ (45–62), Иваненко А.А., Журавлёва „К.А. Что заразнее: оценка

употребительности лексем коронавирусной эпохи“ (63–70), Катермина В.В., Липириди С.Х. „Лексика пандемии коронавируса в неологическом дискурсе: интердискурсивный аспект“ (71–84), Кожевников А.Ю., Ридецкая Ю. С. „От социальной дистанции до удалёнки: к проблеме лексической миграции и семантической динамики в русском языке 2020 г.“ (85–100), Козловская Н.В. „«Коронавирус: бой продолжается»: метафора войны в пандемийном дискурсе“ (101–109), Козулина Н.А. „Фэншуй, аюрведа и веганство в русском языке начала XXI века“ (110–120), Левина С.Д. „Самомедвеженцы: неологизм выборов–2019“ (121–125), Павлова А.С. „Наименования коронавирусной инфекции COVID-19 в русском, английском и немецком языках: культурно-национальная специфика“ (126–138), Романик А. „Лексические новации русского языка в период пандемии коронавируса“ (139–146). У овој целини представљени су радови руских и страних лингвиста посвећени теоријским и методолошким проблемима савремене неологије: активни процеси у лексици и семантици различитих језика, нове појаве у области паремиологије, лексичка миграција и семантичка динамика и друго. Већина радова заснована је на неологизмима везаним за актуелну пандемију.

Други део Зборника (*Активне процесе в области словообразования*) садржи радове у којима се најновији творбени процеси у руском језику анализирају са социокултурног, лингвопрагматичког и функционалног аспекта: Геккина Е.Н. „Ковид versus коронавирс: из набљудений за регулярными случаями деривационных различий“ (148–156), Левина С.Д. „Новая болезнь в глагольной лексике коронавирусной эпохи“ (157–166), Минеева З.И. „Неодериваты в русском языке эпохи пандемии“ (167–177), Митурска-Бояновска Й. „Словообразовательная контаминация в эпоху коронавируса (на материале разговорной речи и газетных заголовков)“ (178–187). Сва четири рада заснована су на неологизмима везаним за актуелну пандемију.

Трећа целина, *Новое в российской и зарубежной лексикографии*, садржи три рада посвећена разради и реализацији лексикографских пројеката у којима неологија има значајно место. Два од њих посвећена су лексици везаној за актуелну пандемију ковида-19: Прокофьева Н.А., Щеглова Е.А. „Медиасловарь ключевых слов текущего момента: лексико-семантическое поле «коронавирус»“ (190–202) и Янурик С. „Неологизмы коронавирусной эпохи в русском и венгерском языках: сопоставительный аспект“ (210–219). У трећем раду – Чэнь Х. „Принципы отбора новых слов для нормативного китайского «Словаря Синьхуа» (12-е изд., 2020 г.)“ (203–209) – разматрају се општи принципи избора нових речи у савременој лексикографији и даје се кратак опис кинеског нормативног описног „Речника Синхуа“. На материјалу нове лексики, укључене у дванаесто из-

дање овог речника из 2020. године, издвајају се опште и специфичне карактеристике избора нових речи за нормативне дескриптивне речнике.

Ђорђе Оташевић (Београд)*

* djordje.otasevic@isj.sanu.ac.rs

ΓΡΑΨΑ

*Весна Ђорђевић**

(Институт за српски језик САНУ, Београд)

*Марина Николић**

(Институт за српски језик САНУ, Београд)

*Ђорђе Оташевић**

(Институт за српски језик САНУ, Београд)

ГРАЂА ЗА РЕЧНИК НОВИХ РЕЧИ (5)

Грађа за речник нових речи доноси неологизме који су се у српском језику појавили у последњих двадесетак година. Овде обрађени неологизми нису забележени у речнику „Do you speak anglosrpski? : Rečnik novijih anglicizama“ Вере Васић, Твртка Прћића и Вере Нејгебауер (Нови Сад: Змај, 2001), „Великом речнику страних речи и израза“ Ивана Клајна и Милана Шипке (Нови Сад: Прометеј, 2006) и „Речнику српскога језика“ (Нови Сад: Матица Српска, 2007).

Речнички чланак садржи највише осам целина: 1) семантичка дефиниција, 2) илустративни примери (цитати), 3) порекло одредничке речи или синтагме (етимологија), 4) фонетске и морфолошке варијанте одредничке речи или синтагме, 5) синоними одредничке речи или синтагме, 6) семантичка област којој одредничка реч или синтагма припадају, 7) детерминативи – одредничке речи (најчешће именице) употребљене као друга врста речи (најчешће као придев), 8) лингвистичке напомене.

Семантичке дефиниције су лексикографске а не енциклопедијске и садрже само ону количину енциклопедијских информација која је неопходна за успешну семантичку идентификацију одредничке речи или синтагме. За свако значење наводи се од три до пет илустративних примера (цитата). Они су понекад знатно дужи него што је у дескриптивној лексикографији уобичајено. У тим случајевима њихов задатак је да пруже додатне енциклопедијске податке. За текстове са интернета због уштеде про-

* vesna.djordjevic@isj.sanu.ac.rs

* marina.nikolic@isj.sanu.ac.rs

* djordje.otasevic@isj.sanu.ac.rs

стора и прегледности нису навођене пуне адресе јер је уз помоћ било којег претраживача могуће лако утврдити о којем се тексту ради.

Семантички неологизми су означени звездicom (*). Коса црта (/) показује да је у оригиналном тексту реченица после ње прва реченица у следећем пасусу (најчешће се среће након новинских наслова). Три тачке између угластих заграда ([...]) означавају да је део оригиналног текста изостављен.

Аутори Грађе и уредништво *Новоречја* ће бити захвални свим читаоцима који нам укажу на рогобатне неологизме страног порекла који се још нису одомаћили у српском језику и пошаљу предлоге за речи домаћег порекла којима се они евентуално могу заменити (за одомаћене речи страног порекла, колико год да су незграпне и неуклопљене, највероватније је сувише касно). Такве предлоге ћемо наводити у осмој целини речничког чланка.

СКРАЋЕНИЦЕ:

ж.р.	— именица женског рода	несврш.	— глагол несвршеног вида
енгл.	— енглески језик		да
мн.	— множина	прид.	— придев
м.р.	— именица мушког рода	прил.	— прилог
непром.	— непромењива реч	сврш.	— глагол свршеног вида
нераспр.	— нераспрострањено	с.р.	— именица средњег рода

БЛОГОВАЊЕ с. р.

❶ дефиниција *писање текстова и постављање нових садржаја на одређени блог, уређивање, ажурирање блога (= странице на интернету, редовно ажуриране, коју води појединац или група и у којој је садржај – текст и фотографије – представљен хронолошки, најчешће од најновијег ка старијем).*

❷ цитати Истакнута су правила која морамо поштовати да бисмо квалитетно представили себе и свој рад, путем блога али и вештине и знања која су нам потребна за блоговање (tsbor.edu.rs, 4. 12. 2019); Раствућу популарност блоговања потврђује и чињеница да је реч *blog* већ ушла у званичне речнике. Скована је 1997. од речи *web* (мрежа) и *log* (запис): ове речи прво су састављене, па на духовит начин растављене на *we blog* – да би се указало да „ми блогујемо”, да би на крају остао

само блог као именица, односно *blogging* као глагол. Многи су склони да ово називају и револуцијом у технологији људског повезивања. А да се догађа нешто што је заиста важно сведочи о чињеница да су класични медији такође пригрлили блоговање као додатни канал комуникације са читаоцима. У Америци, на пример, од 80 од 100 највећих листова на својим интернет издањима нуди блогове својих репортера које читаоци коментаришу (*politika.rs*, 8. 9. 2006); Након што је привукла пажњу веб сајта за дељење видео клипова Ледбајбл, блоговање о надметањима у јелу с временом је постало главни посао овој двадесетчетворогодишњој становници Лондона (*bbc.com*, 15. 4. 2019); Од тада сваке године у марту и октобру пријављују се наставници и ученици из целог света и пролазе кроз десет недеља блоговања развијајући вештине неопходне у 21. веку. Циљ пројекта је да повеже ученике са широм публиком и подржи наставнике који започињу са својим ученицима блоговање. Пројекат води кроз процес блоговања без обзира коју платформу користите (*ossvetisavakg.edu.rs*); Почело је као обично блоговање о улогама које би одговарале Николасу Кејџу, а претворило се у масовну онлајн хистерију (*rts.rs*, 3. 9. 2012).

❸ порекло енгл. *blog*.

❹ област интернет.

КОВИД м. р.

❶ дефиниција *болест коју изазива новооткривени вирус из групе коронавируса SARS-CoV-2, тешки акутни респираторни синдром.*

❷ цитати *Jedna osoba preminula je u Kliničkom centru u Nišu od posledica kovida, prema novim podacima, a još 4 pacijenta u Srbiji, ukupno 803 zvanično od početka epidemije (juznevesti.com, 28. 10. 2020); KC Niš odbio da dostavi podatke o kovidu: Kontaminirani su, u „crvenoj zoni” (rs.n1info.com, 27.10. 2020); Sve više ljudi živi sa „dugotrajnim kovidom” / Dugoročni uticaj infekcije virusom korona, takozvani „dugotrajni kovid”, može da utiče na ljude na četiri različita načina, pokazali su rezultati ispitivanja koje je sproveo britanski Nacionalni institut za istraživanje zdravlja (danas.rs, 15. 10. 2020); Raste broj zaraženih kovidom u Jablaničkom i Pčinjskom okrugu (juznevesti.com, 29. 10. 2020); Привреда Србије се опоравила од шока изазваног ковидом (rtv.rs, 28. 9. 2020); Њемачки Институт за јавно здравље у недавном извјештају објавио је да су најчешћи знаци ковида кашаљ, који се јавља у 45 одсто случајева и температура у 38 одсто (glassrpske.com, 27. 10. 2020).*

❸ порекло према енгл. *coronavirus disease < COVID-19.*

❹ варијанте ковид 19.

⑥ област медицина.

⑦ детерминативи На данашњи дан у нашој установи хоспитализовано је 275 ковид позитивних пацијената са средње тешком и тешком клиничком сликом, већина са типичном „ковид упалом плућа” (bolnica015.org.rs); На свим одељењима у оквиру Опште болнице Чачак, која су претворена у ковид одељења, хоспитализовано је осам пацијената. За последња 24 часа у пријемно-тријажној амбуланти Опште болнице Чачак, са симптомима и знацима ковид инфекције било је девет првих прегледа (glaszapadnesrbije.rs, 16. 10. 2020); Višesatno čekanje ispred kovid ambulanti, sa nogu padaju i lekari i pacijenti (rs.n1info.com, 2. 12. 2020); Prenapregnutom zdravstvenom sistemu trebalo bi da pomogne i nova kovid bolnica u Batajnici, koja je juče primila prve pacijente (blic.rs, 5.12. 2020)..

⑧ напомене Реч је настала скраћивањем енглеских речи *coronavirus disease*.

КОВИД 19 м. р.

① дефиниција *болест коју изазива новооткривени вирус из групе коронавируса SARS-CoV-2, тежки акутни респираторни синдром.*

② цитати Нова болест (ковид 19) се појавила 99 година након пандемије шпанске грознице, од које је боловала трећина светске популације, а услед ње је умрло више од 50 милиона људи (politika.rs, 31. 3. 2020); Ministarstvo zdravlja: Ne čekati komplikacije, idite u ambulantu kovid-19 čim se pojave simptomi (rts.rs, 1. 4. 2020); Ковид 19 стигао и у Србију (rts.rs, 6. 3. 2020); Ковид-19 се најчешће преноси ваздухом, али шта утиче на брзину преношења? (bbc.com, 20. 10. 2020); Вакцине против Ковида-19 још увек нема, иако је неколико научних тимова објавило оптимистичне прогнозе – но, здравствени стручњаци и даље саветују опрез и придржавање мера заштите (bbc.com); Превентивне мере за спречавање ширења ковида-19 које је донео Кризни штаб подразумевају, пре свега, личну заштиту, ношење маски, физичку дистанцу и ограничење рада угоститељских објеката (rts.rs, 23. 10. 2020); Директор Светске здравствене организације Тедрос Адханом Гебрејесус изјавио је данас да би вакцина против вируса ковид-19 могла да буде готова до краја године (dnevnik.rs, 6. 10. 2020).

③ порекло према енгл. *coronavirus disease* < COVID-19.

④ варијанте КОВИД.

⑥ област медицина.

⑧ напомене Реч је настала скраћивањем енглеских речи *coronavirus disease*, којој је додат број 19 јер је болест откривена 2019. године. Предност треба дати писању без цртице (*ковид 19*).

корона ж. р.

① дефиниција *скраћени назив за новооткривени вирус из групе коронавируса чији је званичан назив САРС-КоВ-2 и који изазива болест ковид 19.*

② цитати Корона открива искрене пријатеље (politika.rs, 21. 3. 2020); Корона укопала глобални туризам – ове године бићемо „своји на своје” (rts.rs, 18. 4. 2020); Korona me naterala da savladam Instagram: Penzioner iz Kruševca podelio svoju zanimljivu kolekciju (novosti.rs, 23. 4. 2020); Korona odložila put rukometašica Srbije u Dansku (rts.rs, 1. 12. 2020); Ове године корона је зауставила и процес приватизације – од понуђена три предузећа, продато је само једно (rts.rs, 27. 11. 2020); Ударила ова корона, па нас заковала начисто (politika.rs, 27. 4. 2020).

③ порекло лат. coronavirus.

⑤ синоними вирус корона, коронавирус.

⑥ област медицина.

⑦ детерминативи Još nekoliko dana preostalo je do američkih predsedničkih izbora. Dani koji se odbrojavaju, nisu nimalo jednostavni za Amerikanце, koji se osim sa političkim tenzijama suočavaju i sa velikim teretom korona-krize (rs.n1info.com, 31. 10. 2020). Najteži korona udar u Srbiji: Preko 1.800 novozaraženih, više od pola u Beogradu, „nije prošlo vreme teških kliničkih slika” (nedeljnik.rs, 31. 10. 2020); OVA MESTA SU KORONA ŽARIŠTA: Situacija sve teža – evo kako izgleda presek zaraženih po gradovima u Srbiji (novosti.rs, 31. 10. 2020); 9 KRUGOVA KORONA PAKLA / Srbija se nalazi na korak od TAMNO LJUBIČASTE ZONE, ali to nije najgore što nas čeka (blic.rs, 31. 10. 2020); UŽASAVAJUĆE BROJKE Najteži korona udarac do sada! Umrlo šest osoba (blic.rs, 31. 10. 2020); DANAS SU KORONA BROJKE ALARMANTNE: Približavamo se cifri od 2.000?! Preminulo šestoro BEOGRAD NAJZARAŽENIJI (kurir.rs, 31. 10. 2020).

⑧ напомене Колоквијално.

коронавирус* м. р.

① дефиниција *назив за појединачни, новооткривени вирус из групе коронавируса чији је званичан назив САРС-КоВ-2 и који изазива болест ковид 19.*

❷ цитати Званично, овај вирус још увек нема име, али се широм планете назива коронавирусом, иако су коронавируси опште име за групу вируса, добијено на основу изгледа, који асоцира на венац (лат. corona) (jezikofil.rs, 7. 2. 2020); Нови коронавирус откривен у Кини генетски је уско повезан с вирусом САРС из 2003. и та два вируса имају сличне карактеристике, иако су подаци о овом вирусу још увек непотпуни (covid19.rs); Стручњаци секвенционирају геном корона вируса и откривају врсте који су се појавиле откако је вирус прошле године први пут прешао са животиње на човека на пијаци у кинеском граду Вухану (galaksijanov.rs); Потврђен је други случај корона вируса у Србији, овај пут код кинеског држављанина (politika.rs, 9. 3. 2020); Енди Мари верује да је можда био заражен коронавирусом прошлог месеца (rts.rs, 23. 4. 2020); Нагли скок броја заражених коронавирусом, болнице се брзо пуне (rts.rs, 30. 10. 2020); Љекари објаснили како да разликујете симптоме грипа од корона вируса (glassrpske.com, 27. 10. 2020); Од почетка епидемије корона вируса, широм Србије употребљено је на стотине хиљада маски и хигијенских рукавица (rts.rs, 23. 4. 2020).

❸ порекло лат. coronavirus.

❹ варијанте вирус корона.

❺ област медицина.

❻ напомене Коронавируси су иначе опште име за групу вируса (лат. coronoviridae), добијено на основу изгледа, који асоцира на венац (лат. corona).

маунтинборд м. р.

❶ дефиниција **а.** *екстремни спорт или рекреативна активност у којој се особа спушта низ брдо или планину стојећи на дасци с малим точковима; б.* *даска с малим точковима која се користи у маунтинборду/маунтинбордингу.*

❷ цитати **а.** „Lepo je što ste spomenuli mauntinbord, moglo se tu malo više napisati, a mogli ste i spomenuti da je Srbija vrlo zapažena u ovom sportu, i da je jedna od najboljih staza za spuštanje upravo ovde, u Bukovcu kraj Novog Sada”, napisao nam je kao sugestiju na ovaj članak Predrag Marcikić, vozač i trener planinskog skejtborda (nationalgeographic.rs, 26. 8. 2020); Mauntinbord je sportska disciplina koja predstavlja zapravo snoubord u letnjim uslovima, a snouborderi praktikuju mauntinbord kako bi održali kondiciju i pripremali se za zimsku sezonu. Međutim, zbog svoje atraktivnosti mauntinbord ima sve više pristalica širom sveta (pirot-ske.rs, 29. 8. 2015); Senka se već četiri godine paralelno bavi snoubordin-

gom i mauntinbordom. Srebrna medalja na prvom Svetskom prvenstvu u mauntinbordu najbolji je dokaz da joj nema ravne (kurir.rs, 5. 2. 2014).

6. Šta je mauntinbord? Mauntinbord ili all terrain board je planinski skejtbord namenjen za vožnju po brdskim predelima. Mauntinborderi kažu da je idealna zamena za snoubord, zato što su tereni, stilovi, trikovi i discipline iste kao i u tom zimskom sportu, jedino se razlikuju vremenski uslovi (redbull.com, 26. 1. 2016); U ekstremnim sportovima važi pravilo da onaj ko stane na jednu dasku, obavezno mora da proba i sve ostale, pa je tako i Marcikić, nakon vožnje skejta i snouborda, odlučio da proba mauntinbord (redbull.com, 26. 1. 2016); Paraleno vozim mauntinbord, na kojem sam pet puta bila evropska prvakinja u disciplini border kros, tri puta zaredom, a prošlogodišnje svetsko zlato u Francuskoj na stazi Kompjen mi je posebno drago posle osvojene dve bronzе i dva srebra (novosti.rs, 26. 2. 2018); Vozači mauntinborda takmiče se u nekoliko disciplina (univerzetskiodjek.com, 26. 8. 2014).

- ❸ порекло енгл. mountainboard.
- ❺ синоними а. маунтинбординг.
- ❻ област спорт.

маунтинбóрдер м. р.

❶ дефиниција *особа која се бави маунтинбордингом (= екстремним спортом или рекреативном активношћу у којој се особа спушта низ брдо или планину стојећи на дасци с малим точковима); особа мушког рода која се бави маунтинбордингом.*

❷ цитати Стотинак Пироћанаца пробало је да вози маунтинборд уз надзор и савете професионалаца, кажу у клубу и додају да су професионални маунтинбордери из САД-а, који су у светском врху у овој дисциплини, одушевљени Пиротом (juznasrbija.info, 31. 8. 2015); Mauntinborderi kažu da je idealna zamena za snoubord, zato što su tereni, stilovi, trikovi i discipline iste kao i u tom zimskom sportu, jedino se razlikuju vremenski uslovi (redbull.com, 26. 1. 2016). Mauntinborderi se vraćaju u Novi Sad / Novi Sad će 2019. ponovo biti домаћин svetskog prvensta u mauntinbordingu. Takmičenje će biti održano 6. i 7. septembra na ATB stazi u Bukovcu (oradio.rs, 15. 1. 2019); Danas od 17 do 20 časova, na brani jezera u Šumaricama, održaće se revijalne vožnje najboljih američkih i srpskih mauntinbordera (ritamgrada.rs, 27. 8. 2015); Snouborder i mauntinborder sa vojvođanske ravnice – Todor Toša Jović (skijanje.rs, 1. 2. 2020).

- ❸ порекло енгл. mountain boarder.

⑥ област спорт.

маунтинбóрдерка ж. р.

① дефиниција *особа женског рода која се бави маунтинбордингом (= екстремним спортом или рекреативном активношћу у којој се особа спушта низ брдо или планину стојећи на дасци с малим точковима).*

② цитати Senka Bajić, mauntinborderka / Senka Bajić je dvostruka vice-šampionka u mauntinbordingu. To je vrlo mlad sport. Kao snowboard sa točkovima, malo veći skejt, samo je tehnika malo drugačija, mora da se nauči tehnika kočenja da bi uopšte išli na neke bolje i brže staze, kaže Senka u razgovoru sa Almom i Leom (oradio.rs, 20. 1. 2015); Najbolja srpska „mauntinborderka”, Novosađanka Senka Bajić, koja poseduje nekoliko zlatnih odličja sa Evropskih i Balkanskih prvenstava, očekuje veoma interesantno takmičenje, pre svega zbog velikog broja učesnika, kojih će prema nekim najavama biti 120, iz 20 zemalja (021.rs, 5. 9. 2013); Intervju Senka Bajić, snouborderka i mauntinborderka (redbull.com, 30. 9. 2015).

③ порекло према енгл. mountain boarder.

⑥ област спорт.

маунтинбóрдинг м. р.

① дефиниција *екстремни спорт или рекреативна активност у којој се особа спушта низ брдо или планину стојећи на дасци с малим точковима.*

② цитати Новосађанка Сенка Бајић већ годинама разбија предрасуде да је бавити се маунтинбордингом или планинским скејтбордингом мушки спорт (rtv.rs, 27. 7. 2018); Da li ste znali da Srbija ima svetskog juniorskog šampiona u mauntinbordingu? A da se prvo svetsko mauntinbording prvenstvo održalo upravo u našoj zemlji? [...] U ovom sportu postoje četiri discipline u kojima se organizuju takmičenja: freestyle, board cross, spust i slalom, a za one koji ne vole da se takmiče nego samo da uživaju u spuštanju niz padine, tu je freeride, koji je verovatno najpopularniji vid vožnje. Ekstremni sportovi, poput skejtbordinga, snoubordinga i vejkboardinga pojavili su se u Srbiji sa nekom godinom zakašnjenja u odnosu na svet. Međutim kada reč o mauntinbordingu, relativno mladom ekstremnom sportu koji se tek razvija, Srbija i te kako hvata korak sa vremenom (redbull.com, 26. 1. 2016); U Srbiji mauntinbording je sport koji je najpopularniji u Novom Sadu (zurnal.rs, 28. 6. 2011); Podignut je i edukativni šator gde će biti

predstavljani razni sportovi, ne samo zimski, kao što su paraglajding, klajmbing, mauntinbajking i mauntinbording (redbull.com, 4. 2. 2015); Ekstremnim sportovima sam počeo da se bavim aktivnije 2003. godine kada sam otkrio paraglajding, za njim su došli i zmajarstvo, mauntinbording, fristajl inlajn skejting, friklajmbing i na kraju snoubording koji sam zavoleo (redbull.com, 4. 2. 2015); Mauntinbording je vrlo kompleksan sport, on je kao snoubrod u prašini na zemlji. I pored toga što treba da budeš taktički i tehnički dobro potkovan, da znaš kako da voziš i savladavaš prepreke treba biti i u dobroj fizičkoj kondiciji. Sam spust zahteva mnogo snage i izdržljivost (rtv.rs, 27. 7. 2018).

❸ порекло енгл. mountainboarding.

❹ синоними маунтинборд.

❺ област спорт.

❻ детерминативи Da li ste znali da Srbija ima svetskog juniorskog šampiona u mauntinbordingu? A da se prvo svetsko mauntinbording prvenstvo održalo upravo u našoj zemlji? [...] Pogledajte kako je izgledalo svetsko mauntinbord prvenstvo u Bukovcu 2013. godine (redbull.com, 26. 1. 2016); Naše gostovanje i prezentacija sporta tokom dva dana vikenda rezultirali su željom Užičana da otvore svoj klub i pridruže se našoj osnovnoj ideji širenja mauntinbording scene u Srbiji (skijanje.rs, 10. 4. 2013);

мексички грип м. р.

❶ дефиниција *високозаразна болест проузрокована вирусом H₁N₁, која се 2009. године раширила светом и довела до пандемије.*

❷ цитати Pojava i brzo širenje „starog/novog” virusa influence A (H1N1) svinjskog porekla iz Meksika na ostale delove sveta upozorava da „Meksički grip” opasno pretili čovečanstvu prvom pandemijom influence u 21. veku. Svetska zdravstvena organizacija (SZO) je proklamovala Fazu 5 pandemijske pripravnosti i svakodnevno razmatra Fazu 6 odnosno proglašenje pandemije (vma.mod.gov.rs); Meksički grip je infektivno oboljenje uzrokovano virusom Influence tipa A H1N1 (pharmamedica.rs, 12. 8. 2011); Мексички грип стигао и у Кину / У Хонгконгу потврђен први случај новог грипа. Мексички епидемиолог оптужио СЗО да је споро реаговала на појаву новог вируса. Светски стручњаци за грип упозоравају да би нови вирус грипа, уколико стигне у Африку, могао да изазове смртност много већу него у другим деловима света (rts.rs, 1. 5. 2009); Мексички грип стигао у Србију / У Србији је званично регистрован први случај новог вируса грипа – потврдио је министар здравља Tomica Milosavljević на hitno sazvanoj konferenciji za novinare u Vladi Srbije (danas.rs,

24. 6. 2009); Za označavanje bolesti je u početku korišćen termin „svinjski grip”. Zbog bojazni da će upotreba tog termina dovesti do smanjene potražnje za svinjskim mesom, počeli su da se koriste i drugi nazivi za ovo oboljenje: „meksički grip”, „novi grip”, „grip H₁N₁”, „severnoamerički grip”, „novel grip”... (rts.rs, 1. 11. 2009);

5 синоними грип H₁N₁, нови грип, новел грип, свињски грип, северноамерички грип.

6 област медицина.

несвиђање с. р.

1 дефиниција **а.** *иконица у облику шаке с палцем окренутим надоле којом корисник означава да му се не свиђа одређени садржај (најчешће видео-снимак) на Јутјубу.*

б. *негативни глас, негативна оцена коју је одређени садржај (најчешће видео-снимак) на Јутјубу добио од неког корисника.*

в. *опција на Јутјубу којом корисник означава да му се не свиђа одређени садржај (најчешће видео-снимак), којом даје негативан глас одређеном садржају*

2 цитати **а.** Несвиђање: Изаберите икону палца надоле да бисте показали да вам се коментар не свиђа (support.google.com).

б. Текст песме, као и Кикине вокалне способности заиста су посебни, али то није разлог ружних коментара које добија млада јутјуберка. „Она је главна јунакиња драме с најпопуларнијим балканским јутјубером Баком Прасетом који ју је брутално извређао у више наврата. Фанови Баке Прасета, којих има више од милион, навалили су на dislike дугме на Јутјубу, па Кика и њена реп песма ових дана обарају рекорде у несвиђањима” – закључује портал (novosti.rs, 19. 11. 2017). Godišnji pregled koji uključuje „video klipove, muziku i trendove koji su obeležili Jutjub u 2018. godini” postao je drugi klip sa najviše dislajkova u istoriji sajta. YouTube Rewind 2018 je naljutio više od sedam miliona ljudi, u trenutku kada je ovaj tekst napisan i tako zauzeo drugo mesto, odmah iza pesme *Baby Džastina Bibera* iz 2010. godine, koja je dislajkovana 9.7 miliona puta. Ali dok je Biber toliko „nesviđanja” nakupio za osam godina, Jutjub je stigao do vrha za samo tri dana (bbc.com, 11. 12. 2018).

в. Ако баш и нисте одушевљени видеом, несвиђање је један од начина да изнесете мишљење. Извештај Свиђања (у односу на Несвиђања) резимира колико људи каже да им се свиђају видео снимци, а ко-

лико њих да им се не свиђају. Ова картица се појављује тек када изаберете одређени видео. Можете и да додате показатељ за Свиђања (у односу на Несвиђања) после проширења на картици на нивоу видеа или канала (support.google.com); Video koji ima najviše obeleženih opcija nesviđanja (disliked) je spot Džastina Bibera (Justin Bieber), pod nazivom „Bejbi“ (Baby), skoro 4,5 miliona (10naj.com).

⑤ синоними дислајк.

⑥ област интернет.

новел грип м. р.

① дефиниција *високозаразна болест проузрокована вирусом H₁N₁, која се 2009. године раширила светом и довела до пандемије.*

② цитати *Za označavanje bolesti je u početku korišćen termin „svinjski grip”. Zbog bojazni da će upotreba tog termina dovesti do smanjene потражње за svinjskim mesom, počeli su da se koriste i drugi nazivi za ovo oboljenje: „meksički grip”, „novi grip”, „grip H1N1”, „severnoamerički grip”, „novel grip” (zzjzle.org.rs, 24. 2. 2016).*

③ порекло енгл. novel influenza, фр. grippe : грип.

⑤ синоними грип H₁N₁, мексички грип, нови грип, свињски грип, северноамерички грип.

⑥ област медицина.

новџ грип м. р.

① дефиниција *високозаразна болест проузрокована вирусом H₁N₁, која се 2009. године раширила светом и довела до пандемије.*

② цитати *Šta bi se dogodilo sa epidemijom novog gripa ako bismo se potpuno oglušili o savete Radne grupe za praćenje pandemije? Tokom pretходне nedelje videli smo novi, nešto brži trend širenja virusa tipa (A)H1N1 u Srbiji, što je u naletu medijskih priloga, saopštenja i izveštaja počelo da izaziva priličnu dramu, stvarajući sa jedne strane panični utisak da se suočavamo sa virusom koji je dosad neviđeni serijski ubica, a sa druge da se stvar samo ekstremno naduvava i da treba da se oglušimo o sve to (vreme.com). Kon: Novi grip u Srbiji se očekuje na leto / Predsednik radne grupe za primenu Plana aktivnosti pre i u toku pandemije gripa Predrag Kon rekao je danas da se u Srbiji pojava novog virusa A (H1N1) očekuje na leto, najpre sa manjim brojem obolelih, dok se veliki talas može očekivati na jesen i u zimu ove ili narednih godina (rtv.rs, 25. 5. 2009); Мађарска влада*

потврдила да је у тој земљи вирус новог грипа однео први живот. До сада је у свету забележено 125.000 случајева заражених вирусом Х1Н1 (rts.rs, 22. 7. 2009); АН1Н1 или нови грип dominantan је тип вируса грипа А и саставни је део сезонског грипа. Поред овог типа вируса на нашим просторима циркулишу још два АН3Н2 и вирус грипа В. У Србији од 212 лабораторијски потврђених инфекција чак 180 су од новог (свинског) вируса – каже у разговору за наш недељник др Станковић (infovranjske.rs); Након што је званично стављена тачка на пандемију новог грипа, остаје питање да ли је вирус Х1Н1 и даље претња човечанству. Прелазимо у нову фазу када имамо нови сезонски грип, вирус је остао исти, али се неће масовно ширити, поручио епидемиолог Предраг Кон (rts.rs, 12. 8. 2010).

❸ порекло енгл. new + итал. influenza, фр. grippe : грип.

❹ синоними грип Н₁Н₁, мексички грип, новел грип, свињски грип, северноамерички грип.

❺ област медицина.

Ћбјава* ж. р.

❶ дефиниција *порука постављена на дискусиону групу на интернету или на личној страници на некој од друштвених мрежа; текстуални садржај постављен на блог као једна целина.*

❷ цитати Већина популарних брендова објављује своје Instagram садржаје у одређено време и дан, знајући да им то помаже да задрже своју публику. Постоје неке опште препоруке за избор најбољег времена објаве, али то не значи да су оне најбоље за вас. Да бисте утврдили најбоље време за постављање објаве, препоручује се спровођење истраживања аналитике вашег профила (digitalnasrbija.org, 2020); Око 91% објаве на Instagramу има између једног и седм хештагова, тако да је очигледно да они имају своју вредност и да су врло моћан алат. Али као и код већине ствари у животу, моћ често може да се искористи и у лоше сврхе (imarketing.rs); Уколико Вам се често дешава да слике и објаве на instagramу прво уређујете на рачунару помоћу нпр Photoshopa и слично, онда сте долазили у ситуацију да ту слику морате да пошaljете себи на телефон путем emaila, неког dropbox-a и слично да бисте је објавили на Instagramу (optimizacijasajtaseo.net, 28. 3. 2020); Нови Instagram алгоритам даје предност објавима са много одзива (лајкова, коментара...) I када објаве добије много лајкова и коментара, то даје сигнал алгоритму да је садржај веома квалитетан који ће и други корисници можда желети да виде. Пошто Instagram тежи да задржи људе на мрежи он им пласира објаве које су интересантне, а та интересантност се мери према јачини одзива. Писање добрих описа слика и убацивање моћног „позива на акцију” један од

najboljih načina da inspirišete vaše pratioce da komentarišu vaše objave, što će doneti još više odziva na vaš Instagram profil! (internetreklamiranje.com, 3. 4. 2018); Kada pratite ljude na instagramu, možete da vidite njihove objave, a možete da pratite i osobe koje ne poznajete (edukacija.rs, 9. 9. 2014).

⑤ синоними ПОСТ.

⑥ област друштвене мреже, интернет.

паметни телефон м. р.

① дефиниција *мобилни телефон који комбинује могућности мобилног телефона (размена гласовних позива и текстуалних порука) и рачунара (приступ интернету, мултимедијалне функције итд.).*

② цитати Pametni telefon danas praktično svi imamo u džepu. Ovaj uređaj postao je multipraktik koji nam priskače u pomoć u najrazličitijim situacijama. Zapravo mobilni telefon za većinu nas predstavlja švajcarski nožić koji ima rešenje za 1001 problem. Od digitrona, mapa i navigacije, pa do upravljanja „pametnim” kućnim aparatima, sve se nalazi pod kontrolom naših prstiju i pametnog telefona (promobi.rs, 2. 4. 2018); Pametni telefoni su nešto što danas predstavlja normalan deo naše svakodnevice, a pre samo 10 godina bili su potpuno nepoznati široj javnosti i rezervisani samo za biznismene. Uređaj koji je popularizovao koncept „pametni telefon” i učinio ga globalnom zvezdom je iPhone, koji će ove godine proslaviti deceniju od svog predstavljanja. Međutim, ako ste mislili da su se prvi pametni telefoni pojavili sa iPhone-om, varate se. Oni su tu već više od 20 godina. Verovali ili ne, prvi pametni telefoni izašli su na tržište davne 1994. godine. Kreirali su ih inženjeri kompanija IBM i BellSouth, koji su prvi došli na ideju da naprave kombinaciju mobilnog telefona i ličnog digitalnog asistenta (PDA uređaja) (mobilnishop.com, 31. 1. 2017); Први паметни телефон (смартфон) са савитљивим екраном требало би да се појави до краја године, најавила је недавно компанија „ЛГ Електроникс” (politika.rs, 27. 8. 2013); U Kigaliju, glavnom gradu Ruande, otvorena je fabrika za proizvodnju prvih afričkih pametnih telefona Mara, koji koriste operativni sistem Android. Cena prvih modela afričkih pametnih telefona biće između 129 i 189 dolara. Predsednik Ruande Paul Kagame prisustvovao je svečanom početku proizvodnje i obećao da će prvi afrički pametni telefoni građanima te zemlje biti dostupni i na kredit bez kamata (rs.n1info.com, 8. 10. 2019).

⑤ синоними смартфон.

⑥ област мобилна телефонија.

па̀пуча* ж. р.

❶ дефиниција *широк и раван рупичасти хлеб с маслиновим уљем, пореклом из северне Италије.*

❷ цитати *Italijanska ćabata je nastala u severnoj Italiji, oblasti Veneta, 1982. Reč ciabatta u prevodu znači papuča, što opisuje njen izgled (alekscooks.com, 30. 3. 2020); Hleb koji je ispekao Frančesko Favaroni, pekar iz Verone, izgledom ga je podsećao na papuče njegove žene i on mu je dao ime Ciabatta (coolinarika.com, 18. 8. 2017); Ćabata u prevodu znači „papuča”. Ime je dobila zbog uobičajenog pljosnatog, širokog i izduženog oblika hleba (novapekara.rs); Papuča (ciabatta) / Papuča inače potiče iz severne Italije, ali je verovatno najomiljeniji hleb na celom skandinavskom području. I kora i sredina su meke, a postaju predivno hrskave čim je ugrejemo. Tanka kora i sočna, rupičasta sredina se odlično slažu sa maslinovim uljem i paradajzom. Papuča inače traje samo jedan dan, ali to svakako ne predstavlja problem – toliko je ukusna da će nestati i pre (gorenje.com).*

❸ синоними *ћабата, ћебата.*

❹ област *кулинарство.*

парасејлинг и парасејлинг м. р.

❶ дефиниција *рекреативна активност у којој особа лети ваздухом држећи се за падобран који је повезан с моторним чамцем који га вуче.*

❷ цитати *Опробала се и у веслању, у кајаку, плесу у колицима, играла је рагби у колицима и пробала парасејлинг, о чему пише на свом блогу (dnevnik.rs, 8. 10. 2016); Парасејлинг је популаран на многим туристичким дестинацијама, па је и овај руски пар одлучио да се забави у Џубги (alo.rs, 28. 9. 2018); За старије и храбрије на Словенској плажи је „банци”. Скијање на води, парасејлинг (падобран који вуче глисер) и још много тога (novosti.rs, 5. 8. 2010); Око 10 година је било потребно за усавршавање дизајна машине која би ускоро могла да се појави на плажама познатих светских одмаралишта, равноправно уз парасејлинг, скутере, скијање на води, вожњу бананом и друге забавне активности (rtrs.tv, 11. 4. 2011); Ostrvo је познато по бројним активностима на води као што су пливање, ронjenje, jahting, džet ski, parasejling, surfovanje, kajting, vejkboarding (intertravel.rs, 11. 12. 2014);*

❸ порекло *енгл. parasailing.*

❹ синоними *паракајтинг.*

❺ област *спорт.*

пòст м. р.

❶ дефиниција *порука постављена на дискусиону групу на интернету или на личној страници на некој од друштвених мрежа; текстуални садржај постављен на блог као једна целина.*

❷ цитати *Bilo da ste prosečni korisnik, ili se profesionalno bavite društvenim mrežama, korisno je znati koji faktori utiču na Instagram algoritam kako bi poboljšali performanse svojih postova, doprili do većeg broja ljudi, dobili više folovera ili povećali engejdžment (tagmedia.tv, 27. 3. 2019); Kako da postovi koje objavite budu primećeni? Često ste sigurno i sami nailazili na stranice koje imaju veiki broj lajkova, ali postovi koji se na njoj objavljuju nemaju ni jedan ili imaju zanemarljiv broj lajkova, komentara i deljenja. Takvi slučajevi su upravo primer kako ne treba raditi na facebook stranici i dokaz da veliki broj lajkova same stranice nije nikakav pokazatelj njene uspešnosti i snage. Cilj je viralnost. Svojim postovima izazvati lančanu reakciju i omogućiti im da budu vidljivi velikom broju ljudi. Post koji izbacite na svoju stranicu želite da ljudi lajkuju, komentarišu i šeruju sa svojim prijateljima. Na taj način će vašu objavu videti mnogo širi krug ljudi, od broja lajkova koji ima vaša stranica. [...] Marketing stručnjaci ipak pružaju neke smernice kada je u pitanju kreiranje kvalitetnog facebook posta. Tako su postovi koji sadrže slike definitivno oni preko kojih se ostvari najveća interakcija. Kratki postovi takođe ostvaruju prednost u odnosu na neki dugačak tekst koji ćete postaviti u svom statusu (wbsdigital.com, 27. 11. 2015); Facebook ne staje ovde, on dalje usložnjava situaciju i posmatra Vašu istoriju oglašavanja, istoriju vezanosti korisnika za postove koje ste spoznorisali, kao i koliko korisnici klikću na Vašu reklamu (zequester.com, 25. 1. 2018).*

❸ порекло енгл. post.

❹ синоними објава.

❺ област друштвене мреже, интернет.

❻ напомене Предност треба дати домаћем синониму (*објава*).

прàтилац* -оца, м. р.

❶ дефиниција *особа која је изабрала и пријавила се да редовно прима нечије поруке, да редовно добија обавештења о нечијим објавама на одређеној друштвеној мрежи.*

❷ цитати *Lažni pratilački računi na Instagramu, iza kojih najčešće stoje botovi, mogu da povećaju broj vaših Instagram pratilaca, ali istovremeno i*

da donesu određene rizike. Instagram od samog početka ima probleme s lažnim pratiocima, a problem je s vremenom postao još veći (pcpress.rs, 21. 5. 2018); Један од оних за које важи да су највећи стручњаци за друштвене мреже свакако је Милан Маглов, младић који је својом Фејсбук страницом „Дневна доза креативности” успео да привуче позамашан број пратилаца и обезбеди себи озбиљне препоруке за послове вођења профила разних фирми и појединаца (dnevnik.rs, 2. 3. 2019); Тврдња да је хакован и угашен Инстаграм налог девојке која је својих 14 хиљада пратилаца обавештавала о ситуацији на протестима, делила снимке полицијског насиља и савете за заштиту и безбедно кретање одјекнула је Инстаграм сторијима, Фејсбук групама и профилима и Твитер налозима уочи петог дана протеста (bbc.com, 13. 7. 2020); Најмногобројнију армију пратилаца на „Твитеру” има певачица Кејти Пери (politika.rs, 7. 5. 2017); Mislim da kada ti neko pošalje zahtev automatski ti postaje pratilac (nisam 100% sigurna ali mi se čini da je tako) (ana.rs, 26. 11. 2016).

⑤ синоними фоловер.

⑥ област друштвене мреже, интернет.

пра̀тилачки̋*, -а, -о

① дефиниција *који, која, које се односи на пратиоца (= особу која је изабрала и пријавила се да редовно прима нечије поруке, да редовно добија обавештења о нечијим објавама на одређеној друштвеној мрежи).*

② цитати *Lažni pratilački računi na Instagramu, iza kojih najčešće stoje botovi, mogu da povećaju broj vaših Instagram pratilaca, ali istovremeno i da donesu određene rizike. Instagram od samog početka ima probleme s lažnim pratiocima, a problem je s vremenom postao još veći (pcpress.rs, 21. 5. 2018); Instagram u problemu: Lažni pratilački profili ugrožavaju online sigurnost korisnika (twitter.com, 20. 5. 2018); U proseku me otprati oko 20 njih, nedeljno. Neuzvraćena ljubav... pratilačka (twitter.com, 17. 7. 2014). Pozdrav za duše pratilačke, divne, drage (twitter.com, 1. 9. 2016); Svi znamo da je tvoj twitter skromnih pratilačkih mogućnosti (twitter.com, 16. 2. 2012).*

⑤ синоними фоловерски, -а, -о.

⑥ област друштвене мреже, интернет.

прагити,* -йм несврш.

❶ дефиниција *пријавити се за редовно примање нечијих порука, за редовно добијање обавештења о нечијим објавама на одређеној друштвеној мрежи.*

❷ цитати Страницу *Дневна доза Београда* на којој је објављена фотографија прати око 90.000 људи, објаву је одатле поделило пар стотина корисника, а слика се нашла и на другим профилима на Фејсбуку и Твитеру (bbc.com, 13. 7. 2020); Нападач Реал Мадрида постао је ове седмице први фудбалер и први мушкарац који је на „Инстаграму” стекао 100 милиона пратилаца, што значи да га прати десет пута више људи него што његова родна Португалија има становника. Тај број донео му је друго место на листи најпраћенијих налога познатих личности на „Инстаграму”. Испред њега је само америчка глумица и певачица Селена Гомез, коју прати 119 милиона корисника (politika.rs, 7. 5. 2017); Због тога смо потражили одговоре на питања која се тичу успеха на интернету управо од Милана, који је и сам захваљујући свом успеху постао утицајан, а којег на Инстаграму прати више од 56.000 људи, који свакодневно гледају његове објаве у којима се шали, али и у којима говори о озбиљним темама и о бизнису (dnevnik.rs, 2. 3. 2019); Када су налози на друштвеним мрежама квалитетно постављени њихов садржај може да направи добру причу и отвори нове могућности. Људи који вас ту прате већ су показали интересовање за ваше пословање или производ и увек им је много лакше пренети нову поруку. Они су се већ „претплатили” да примају информације од вас (domen.rs, 16. 6. 2020). Његов канал прати милион људи који гледају како Богдан игра игрице и сваког 1. узме око 5 000 евра (nsdanas.rs, 15. 2. 2020).

❸ синоними фоловати.

❹ област друштвене мреже, интернет.

праћење* с. р.

❶ дефиниција *редовно примање нечијих порука, редовно добијање обавештења о нечијим објавама на одређеној друштвеној мрежи.*

❷ цитати *Za razliku od LinkedIna i Fejsbuka na Instagramu nije moguće videti spisak poslatih zahteva za praćenje koji nisu prihvaćeni* (internet-zanatlija, 13. 5. 2018); Ако је ваш налог подешен као приватан, свако ко жели да види ваше фотографије или видео записе мора да вам пошаље захтев за праћење (facebook.com); Instagram kartica „Following” („Праћење”), која prikazuje šta se vašim prijateljima sviđa, šta komentarišu i ko-

ga prate, odlazi u istoriju ove nedelje (informacija.rs, 8. 10. 2019); Lažni nalozi za praćenje na Instagramu, iza kojih najčešće stoje botovi, mogu da povećaju broj vaših Instagram pratilaca, ali istovremeno i donesu određene rizike (pametnoibezbedno).

⑥ област друштвене мреже, интернет.

прѐквел м. р.

① дефиниција *филм, ређе књига, који описује догађаје који хронолошки претходе ономе што је описано у првом филму или књизи из серијала.*

② цитати Istovremeno spinof i prekvel sage o mladom čarobnjaku, „Fantastične zveri”, prvi od ukupno pet filmova, prati magičnog zoologa Njuta Skamandera (Edi Redmejn) u Njujorku 1926. godine (univerzitetski-odjek.com, 12. 11. 2016); Filmski prekvel filma “Mad Max: Fury Road”, koji se bavi glavnom junakinjom tog filma Imperator Furiosom objavio je imena glavnih glumaca i autorske ekipe (bosonoga.com, 14. 10. 2020); Ima i onih koji nisu oduševljeni, poput Brajana Lurija sa Si-En-Ena, po kojem su „Zveri” samo „visokobudžetni prekvel sa tek povremeno zabavnim pasazima čiji je osnovni zadatak da najavi, nadajmo se bolje, filmove franšize (izazov.com, 20. 11. 2016); Materijal iz scenarija koji nije dobio svoje mesto na ekranu je 1992. godine smešten u dugometražni film *Twin Peaks: Fire Walk With Me*, koji nije prošao previše zapaženo. Film funkcioniše i kao prekvel serije, ali i kao njen konačan epilog (filmskerezencije.com, 16. 12. 2016); Obzirom da sam pogledao bukvalno sve od TOSa preko TNGa i svih spinof-ova, prekvela i sekvela; animiranih serijala i stripova... mislim da veći promašaj u ST univerzumu nije postojao. [...] Pokušali su sa serijom Enterprise, bez ST ispred (što je potpuno razumljivo), ali prekvel retko kad odradi posao (forum.benchmark.rs, 24. 7. 2020).

③ порекло енгл. prequel < pre- + sequel.

⑥ област уметност.

⑦ детерминативи Kompletna prekvel sezona na dva DVD diska fenomenalne TV serije Spartak. Bez sprskog titla (kupindo.com).

⑧ напомене ХХ

приквел м. р.

① дефиниција *филм, ређе књига, који описује догађаје који хронолошки претходе ономе што је описано у првом филму или књизи из серијала.*

❷ цитати Ne ulazeći hronološki da li autorstvo za „prikvel“ (prequel) pripada Spilbergu povodom serijala o Indijani Džonsu ili Lukasu da bi objasnio „Ratove zvezda“, ovaj izraz koristi se da bi označio razliku u nastavku filmskog serijala koji hronološki opisuje događaje koji prethode onome što smo već imali prilike da odgledamo. Jedan čitalac predlaže reč – prednastavak (usput, ta reč ne postoji u sistemu srpskog ili srpsko-hrvatskog jezika koji je objavio Rečnik Matice srpske u šest tomova); ako se imenica *nastavak* odnosi na glagol *nastaviti*, odakle je izvedena imenica – *prednastavak*? (zna li neko značenje glagola *prednastaviti*?). Na koji način – jednim izrazom, a ne sintagmom (npr. prethodni nastavak), zameniti reč „prikvel“ a da svakome bude jasno na šta se to odnosi (da li rečju prethodnik ili nekom drugom?) i da to jezički bude ekonomično (ako pojedine strane reči zamenjujemo grupama reči onda pravimo jezički kaos). (juznevesti.com, 8. 1. 2016); Трилогија „Игре глади“ која је добила и филмску верзију сада ће добити „приквел“, то јест причу која претходи догађајима у тој романескној и филмској дистопији (rts.rs, 29. 7. 2019); Шести део „Умри мушки“ као приквел [...] Снима се шести део серијала „Умри мушки“ чија ће се радња дешавати пре догађаја у првом филму (politika.rs, 15. 10. 2015); Тизер по атмосфери и музици делује примамљиво, али треба бити опрезан јер са изузетком „Буђења силе“ ниједан рибут, приквел или сиквел великих франшиза последње трећине XX века (Индијана Џонс, Звездане стазе, Терминатор, Супермен, Робокап, Конан, Страва у улици Брестова) није испоручио оно што се маркетиншким подгревањем емоција и носталгије, очекивало (rtv.rs, 7. 9. 2017); Одабрана прва глумица за приквел „Игре престола“ (dnevnik.rs, 31. 10. 2018).

❸ порекло енгл. prequel < pre- + sequel.

❹ област уметност.

❺ детерминативи Током осамдесетих и деведесетих његова каријера је доживела привремени пад у забран осредњих Б-филмова, а онда је, на прагу новог миленијума, под старе дане доживео препород и светску славу улогама злог чаробњака Сарумана у серијалу Господар прстенова и, готово истовремено, злог грофа Дукуа у новој Лукасовој (приквел) трилогији Звезданих ратова (nin.co.rs, 28. 5. 2012); Баш ту, где је Лукасова генеричка приквел трилогија била најтања, „Буђење силе“ стоји најбоље (rtv.rs, 24. 7. 2017); Лукас је затим режирао трилогију која је претходила првој, такозвана приквел трилогија (прва, друга и трећа епизода) – „Фантомска претња“ (1999), „Напад клонова“ (2002) и „Освета сита“ (2005) (politika.rs, 29. 3. 2014); Такође, тај приквел моменат у односу на Господара прстенова ми је одлично урађен,

и доприноси општем осјећају повезаности (banjalukaforum.com, 13. 12. 2013);

птичији грип м. р.

❶ дефиниција *заразна болест животиња, пре свега птица, изазвана вирусом H_5N_1 , која може да се пренесе и на човека.*

❷ цитати Kinesko ministarstvo za poljoprivredu i ruralne poslove objavilo je pojavljivanje visoko patogene podvrste H5N1 virusa ptičijeg gripa na farmi u južnoj pokrajini Hunan (agrosmart.net, 2. 2. 2020); GRIP ILI PTIČIJI GRIP?! (stetoskop.info); Alarm u Holandiji: Potvrđen ptičiji grip, naloženo ubijanje 200.000 pilića (b92.net, 5. 11. 2020); Ptičiji grip i opasnost od njegovog pretvaranja u humanu verziju, sa mogućim pandemijskim razmerama, svakako je izuzetno ozbiljna tema i u Srbiji (unicef.org); Ptičiji grip stigao u Srbiju! (pink.rs, 2016).

❸ варијанте птичији грип.

❹ област медицина.

птичји грип м. р.

❶ дефиниција *заразна болест животиња, пре свега птица, изазвана вирусом H_5N_1 , која може да се пренесе и на човека.*

❷ дефиниција Slučaj ptičjeg gripa H5N8 potvrđen je kod divlje ptice u istočnoj nemačkoj pokrajini Brandenburg u januaru, ali nijedna ptica na farmama nije bila zaražena, saopštilo je tada ministarstvo (rtv.rs, 10. 2. 2020); Osim što je danas 5. oktobar, sećate li se šta se dogodilo na ovaj dan pre tačno 10 godina? Da, ne mislimo na 5. oktobar 2000. već na 5. oktobar 2005! I dalje ne možete da se setite? Podsetićemo vas – svi smo bili u strahu od dolaska „velike i strašne” bolesti po imenu H5N1, čuvenog ptičjeg gripa (telegraf.rs, 5. 10. 2015); Samo neki od njih bio je ptičiji grip A(H5N1), koji je desetak godina kružio u istočnoj i južnoj Aziji među pernatim životinjama (danas.rs, 15. 3. 2020); Do kraja te 1997. je bilo 18 registrovanih slučajeva H5N1 kod ljudi, a šestoro je umrlo. Ove mere su ocenjene kao odličan odgovor na globalnom nivou na pojavu novog tipa virusa i H5N1 je nestao na nekoliko godina. Kako primećuju stručnjaci, piše Atlantik, „ptičji grip” je tada bio brzo suzbijen zbog izraženih simptoma koje izaziva (danas.rs, 13. 3. 2020); Forma ptičjeg gripa H5N8 registrovana je u nemačkoj pokrajini Šlezvig-Holštajn i na Bodenskom jezeru (rts.rs, 10. 11. 2020); Južnokorejsko ministarstvo poljoprivrede saopštilo da je potvr-

đen visoko patogeni soj H5N8 virusa ptičjeg gripa u uzorcima divljih ptica (alo.rs, 10. 11. 2020).

- ④ варијанте птичији грип.
- ⑥ област медицина.

*Ђорђе Р. Оташевић**

(Институт за српски језик САНУ, Београд)

РЕЧНИК ДЕАНТРОПОНИМНИХ НЕОЛОГИЗАМА (2)

РЕЧНИЧКИ ЧЛАНАК

Неологизми нису разврстани по азбучном реду већ су груписани према антропонимима који су им у основи. Антропоними су сложени по азбучном реду.

Речнички чланак садржи највише пет целина: семантичку дефиницију, област, синониме, цитате и коментар.

ЦИТАТИ

Наводе се по два цитата за свако значење. Сви цитати су преузети с интернета. Због уштеде простора и прегледности наводи се само први део адресе (без *www.* или *https://*) који показује о којем се извору ради, док се остатак, који често заузима неколико редова, изоставља. Уз помоћ било којег претраживача лако се може наћи цео текст. Треба имати на уму да су очигледне словне грешке исправљене, као и да су у мањем броју текстова додавани дијакритички знаци. Након адресе наводи се година када је текст објављен. Понегде се није могло утврдити о којој се години ради.

УСЛОВНИ ЗНАЦИ

[...] изостављање дела текста

[„текст“] део текста, најчешће само једна реч, који је због изостављања дела текста премештен с места на коме се налазио како би реченица била коректна.

/ у цитираном тексту следећа реченица или стих су били у новом пасусу (реду).

* djordje.otasevic@isj.sanu.ac.rs.

БЕЋКОВИЋ, Матија

(1939-)

Српски књижевник и филолог, редовни члан САНУ. Дела: *Вера Павладољска* (1962), *Метак луталица* (1963), *Тако је говорио Матија* (1964), *Рече ми један чоек* (1970), *Тераћемо се још* (1996) и др. Активни је борац за националне интересе.

бећковићевац м.р.

- ❶ дефиниција *особа која веома воли поезију српског песника Матије Бећковића, која је његов обожавалац.*
- ❷ област КЊИЖЕВНОСТ.
- ❹ цитати Nagradu mi je predao predsjednik nad predsjednicima po imenu nad imenima Đukanović Milo, u tom času ushićeni pjesmoljubac i zakleti bečkovićevac. Predsjednik nad predsjednicima je tom prilikom ushićeno rekao i ovo (citат): „Bečkovićevo djelo je sveltremeni spomenik slobodne Crne Gore...” (dan.co.me, 30. 8. 2018).
- ❺ коментар Нераспрострањено.

бећковићевскӣ, -ā, -ō

- ❶ дефиниција *који је карактеристичан за српског песника Матију Бећковића, за његову поезију, који се односи на Бећковића, на његову поезију.*
- ❷ област КЊИЖЕВНОСТ.
- ❹ цитати У поеми се препознаје раскошни бећковићевски дух, овога пута центриран у симбиози новојезичких рјешења предапокалиптичке епохе у којој врве амблеми виртуелне стварности (glassrske.com, 30. 3. 2008); Бриљантан Милорад! Искористио је бећковићевска оружја против његових цензора, а све уз благу, пецкајућу иронију (in4s.net, 6. 9. 2018).
- ❺ коментар ХХ

бећковићевски прил.

- ❶ дефиниција *на начин карактеристичан за поезију српског песника Матије Бећковића, као у Бећковићевим песмама, попут Матије Бећковића.*
- ❷ област књижевност.
- ❹ цитати И онда песник Никола Корица пита у наслову своје књиге, а звучи бећковићевски - ЂЕ ЂЕМО САД? (kck.org.rs, 27. 4. 2013); Онако бећковићевски могли бисмо се запитати: Ако прошлост није важна зашто константно траже да промијенимо свијест о њој? (istoriografijars.com, 15. 2. 2021).

БИН-ЛАДЕН, Осама

(Усама ибн Мухамед бин Авад бин Ладин, أسامة بن محمد بن عوض بن لادن, 1957–2011)

Саудијски радикални исламиста. Оснивач и вођа Ал Каи-де, милитантне исламистичке организације, која је извела више теористичких напада широм света, од којих је нај-познатији рушење две зграде Светског трговинског центра у Њујорку 11. септембра 2001. године.

бинладенизам м.р.

- ❶ дефиниција *радикална исламистичка идеологија заснована на верским и политичким схваћањима Осаме Бин-Лагена.*
- ❷ област религија.
- ❹ цитати Смрт вође није označila крај binladenizmu. Pogibija harizmatičnog glasnika nije ugušila glas. Al Kaida je vremenom pretvorena u al-kaidaizam, globalni brend, opasnu formu islamo-fašizma s mnogim karakteristikama totalitarnih ideologija 20. veka (politika.rs, 10. 9. 2011); Binladenizam je preživio Osamu bin Ladenu. Kalifat je po svemu uništen, ali kalif je i dalje živ. Prerano je proglašavati konačnu pobjedu. ID je difuzna „smrtonosna pretnja”, priznaju i u Trampovoj administraciji, koja, kao i mnogi drugi, islamske teroriste koristi za kriminalizaciju muslimanskog sveta u celini (politika.rs, 9. 4. 2018).

бинладениста м.р.

- ❶ дефиниција *присталица политичких и верских ставова Осаме Бин-Ладена; члан исламистичке организације Ал Каида, чији је оснивач и вођа до своје смрти био Осама Бин-Ладен.*
- ❷ област религија.
- ❸ синоними бинладеновац, осамовац.
- ❹ цитати Danas idu u Afganistan da od „binladenista“ nauče kako se koristi kalašnjikov i kako se otimaju avioni (pescanik.net, 26. 6. 2010).
- ❺ коментар Неологизам *бинладеновац* среће се много чешће од нераспрострањених синонима *бинладениста* и *осамовац*.

бинладеновац м.р.

- ❶ дефиниција *присталица политичких и верских ставова Осаме Бин-Ладена; члан исламистичке организације Ал Каида, чији је оснивач и вођа до своје смрти био Осама Бин-Ладен.*
- ❷ област религија.
- ❸ синоними бинладениста, осамовац.
- ❹ цитати Em je srušena sekularna vlada Huseina (Sadam nije bio islamista i binladenovac, naprotiv, Al Kaida je njega mrzela koliko i sve ostale), em je Irak rasturen (forum.srpskinacionalisti.com, 8. 6. 2008); Protiv vehabizma ili terorizma koji primenjuju pripadnici vehabističkog pokreta ili binladenovci mora se boriti pameću. Protiv radikalizma može da se bori samo deradikalizacijom (rts.rs, 5. 11. 2011).
- ❺ коментар Неологизам *бинладеновац* среће се много чешће од нераспрострањених синонима *бинладениста* и *осамовац*.

бинладеновски прил.

- ❶ дефиниција *на начин карактеристичан за радикалног исламисту Осаму Бин-Ладена и милитантну исламистичку организацију Ал Каида, чији је он био оснивач и вођа до своје смрти.*
- ❷ област религија.
- ❹ цитати Мене је искрено užasno potreslo kada sam video ove snimke likujućih velikoalbanskih terorista koji su bin-ladenovski odrubili glave Srbima (gej-srbija.com, 12. 9. 2009); Zamisli kad počnu da sa tim aviončićimada igraju ruski rulet, umesto sa automobilima, pa počne masovno zakucavanje u solitere – binladenovski.... (forum.krstarica.com, 7. 12. 2014).

бинладеновскѝ, -ā, -ō

- ❶ дефиниција *који се односи на верска и политичка схватања исламисте Осаме Бин-Ладена, који је у складу с овим верским и политичким схватањима, који је карактеристичан за исламистичку организацију Ал-Каида, чији је Осам Бин-Ладен био оснивач и вођа до своје смрти.*
- ❷ област религија.
- ❸ цитати *Na godišnjicu terorističkog napada na Njujork i rušenja kula Svetskog trgovinskog centra, u subotu 11. septembra, dva državna organa izvela su, prema mišljenju mnogih ekonomskih analitičara, „binladenovski“ napad na srpsko finansijsko tržište. Naime, Agencija za privatizaciju i Akcijski fond pozvali su oglasom u „Politici“ akcionare „Knjaz Miloša“ da udruže svoje akcije sa paketom državnih akcija iz portfelja Akcijskog fonda i da ih potom prodaju metodom javne ponude (vreme.com, 16. 9. 2004); Koje licemerje ovih Albanaca - za nevericu. Jedno je jasno - mi ih znamo, a Evropa će kad tad platiti ceh stvaranja terorističke, binladenovske „države“ u Evropi (b92.net, 1. 10. 2014).*

òсамовац м.р.

- ❶ дефиниција *присталица политичких и верских ставова Осаме Бин-Ладена; члан исламистичке организације Ал-Каида, чији је оснивач и вођа до своје смрти био Осам Бин-Ладен.*
- ❷ област религија.
- ❸ синоними бинладеновац.
- ❹ цитати *Да је овца учила и читала, а не блејала, укопчала би да су Осамовци поисламизирани евреји или половци (srbin.info, 2018).*
- ❺ коментар *Неологизам бинладеновац среће се много чешће од нераспрострањених синонима бинладениста и осамовац.*

БУШ, Џорџ Вокер

(George Walker Bush, 1946-)

Амерички политичар. Најстарији син бившег америчког председника Џорџа Херберта Буша и Барбаре Буш. Као кандидат Републиканске странке изабран је за председника САД 2000. године. 2001. године САД су започеле агресију на Авганистан, а 2003. на Ирак. 2004. године је поно-

во изабран за председника САД. У другом мандату је почео да добија оштре критике, а велика подршка гласача коју је имао у првом мандату нагло је почела да пада.

антибушизам м.р.

- ❶ дефиниција *супротстављеност политици америчког председника Џорџа Вокера Буша, негативан однос према Бушу и његовој политици.*
- ❷ област ПОЛИТИКА.
- ❸ цитати Dosadašnji anti-amerikanizam se uglavnom svodio na anti-bušizam. No ako Mekejn победи, posebno Evropljani će zaključiti da njihova svađa nije više sa američkom političkom elitom već sa samim Amerikancima koji bi tako propustili priliku za novim početkom a za kojim vapi ostatak sveta (blic.rs, 10. 9. 2008); Amerika je pod Rambo-Džordžom prestala da inspiriše demokratiju, dok je demokratija koju su razvejavali njegovi „f-16” inspirisala islamski fundamentalizam. Dok se on, zagrcnut perecom, pitao „zašto nas mrže”, antibušizam je postajao globalna pojava. Nije neobično da alarmantan procenat mladih Nemaca misli da CIA stoji iza terorističkog napada 11. septembra (politika.rs, 14. 6. 2008).

антибушиста м.р.

- ❶ дефиниција *противник политике америчког председника Џорџа Вокера Буша.*
- ❷ област ПОЛИТИКА.
- ❸ синоними антибушовац.
- ❹ цитати *Ti si antibušista! Ti si najveći antiamerikanista na Balkanu* (25. 3. 2009).
- ❺ коментар Нераспрострањено.

антибушовац м.р.

- ❶ дефиниција *противник политике америчког председника Џорџа Вокера Буша.*
- ❷ област ПОЛИТИКА.
- ❸ синоними антибушиста.
- ❹ цитати *U Velikoj Britaniji antibušovci planiraju protest sa svećama ispred američke ambasade u Londonu, u organizaciji koalicije „Stop ratu”, koja je bila i organizator masovnih okupljanja protiv rata u Iraku* (arhiva.glas-javnosti.rs, 21. 1. 2005); i dan danas se stvaraju učenja,

grupe, za, protiv, globalisti, antiglobalisti, bušovci, antibušovci (blogger.ba, 2004).

- ⑤ коментар Неологизам *антибушовац* чешћи је од нераспрострањеног синонима *антибушиста*.

антибушовски прил.

- ① дефиниција *на начин карактеристичан за противнике политике америчког председника Џорџа Вокера Буша.*
- ② област ПОЛИТИКА.
- ④ цитати Барбара је екстремно анти-бушовски расположена и против је рата у Ираку (forum.krstarica.com, 7. 1. 2007); Сео film deluje kao besna tirada antibušovski nastrojениh левиčара (b92.net, 21. 5. 2007).

антибушовскѝ, -ѧ, -Ѣ

- ① дефиниција *који се противи политици америчког председника Џорџа Вокера Буша, који је критикује, који се односи на противнике ове политике.*
- ② област ПОЛИТИКА.
- ④ цитати *Није без политичких конотација ни то да један француски фестивал лансира antibušovski филм у центар свеопшег интересовања (vreme.com, 2. 9. 2004); Оштар критичар политике бившег америчког председника Дџорџа Буша, Мур је још уочи прошлогодишње церемоније доделе Оскара рекао и да нема више разлога за antibušovski говор, као на додели 2003. године, јер се политичка ситуација у САД значајно променила протеклих година, па и сама Академија номинује филмове који критикују рат у Ираку (seecult.org, 19. 2. 2009).*

бушизам м.р.

- ① дефиниција **1.** *политика америчког председника Џорџа Вокера Буша.* **2.** *нелогична, погрешна, бесмислена, глупа изјава америчког политичара Џорџа Вокера Буша; оваква изјава неког политичара.*
- ② област ПОЛИТИКА.
- ④ цитати **1.** *Нисмо га изгласали да би он у влади окупиљао људе које смо поразили – саџима познаник све приметније незадовољство овдашњих либералних и прогресистичких кругова кадровском селекцијом новоизабраног председника Барака Обаме. Победили смо и „клintonizam” и „бушизам” и „мекејнизам” а баš се њиховим представницима окупиљао у најуџем стратешком тиму (politika.co.rs, 8. 12. 2008); То значи да, ко год да до-*

đe umesto Buša, promene u spoljnoj politici mogu da budu samo u stilu, ali ne i u suštini. Hilari je ponudila „bušizam bez Buša“, glasi jedna od ocena (politika.rs, 20. 10. 2007). **2.** Evo linka ka najboljim Bušizmi-ma (sk.rs, 18. 7. 2007); Američki predsednik Donald Tramp netačno je rekao da su naučnici i doktori stvorili vakcinu protiv HIV-a. [...] Bušizam ili trampizam, isto nam se piše (b92.net, 17. 6. 2020).

бушиста м.р.

- ❶ дефиниција **а.** *особа која подржава политику америчког председника Џорџа Вокера Буша. б.* *члан администрације, владе Сједињених Америчких Држава у време председника Џорџа Вокера Буша.*
- ❷ област ПОЛИТИКА.
- ❸ синоними бушовац.
- ❹ цитати **а/б.** Bušisti, nemojte biti nervozni, pobedićete i u ovom ratu. Što je ta pobeda već prilično krvava, i što će se na kraju ispostaviti da je jedna od sramnijih istorijskih epizoda u poslednje 2 decenije, ko te pita (parapsihopatologija.com, 24. 3. 2011); Među otpuštenim tužiocima bili su i oni na koje su se pojedini republikanski političari žalili direktno Beloj kući i Ministarstvu pravde u ličnim kontaktima i elektronskoj pošti, tvrdeći da nisu dovoljno verni Vašingtonu. Na njihova mesta Ministarstvo pravde je na neodređeno vreme postavljalo nove, kako se sada pokazalo, uz „privatne preporuke“ iz Bele kuće, naročito savetnika Harijet Mejers i Karla Rova s obrazloženjem da su „verni bušisti“ (danas.rs, 22. 3. 2007).
- ❺ коментар Нераспрострањено.

бушовац м.р.

- ❶ дефиниција **а.** *особа која подржава политику америчког председника Џорџа Вокера Буша. б.* *члан администрације, владе Сједињених Америчких Држава у време председника Џорџа Вокера Буша.*
- ❷ област ПОЛИТИКА.
- ❸ синоними бушиста.
- ❹ цитати **а.** Oni su bili strasni staljinisti, hodžisti i titoisti dok im je to koristilo u borbi za „Kosovo republiku“ i „veliku Albaniju“ a danas su bušovci, kolovci, islamski fundamentalisti, socijaldemokrati, dakle, ono što je u trendu savremene političke konjunktуре (20. 3. 2003); U Francuskoj je već počela predsednička kampanja niskog intenziteta za 2007. godinu i u njoj su suprotstavljeni bušovac Sarkozy i Vilpen koji nastupa s parolom „jedan Degolista za Francusku“. Vilpen je održao čuveni go-

vor u Ujedinjenim nacijama u kome je rekao da Francuska neće slati trupe u Irak i da na to poziva sve slobodne ljude sveta, a nedugo posle toga, njegov suparnik, Sarkozy, Americi se javno izvinuo zbog ovog stava Francuske. Naravno, u svoje ime (ivonazivkovic.blogspot.com, 2. 12. 2005). **б.** Ali su Bušovci krajem 2005 promenili zakon za građane, unevši sitnu izmenu oko otpisa dugova, gumicom (ndragan.com, 20. 12. 2011); Bushova administracija oslanjajući se na nepostojeći zakon o zaštiti djece putem Interneta nastoji da se domogne podataka o pretragama putem google-a. U pitanju je vrlo ozbiljan atak na našu privatnost kojim bi bila omogućena još veća kontrola svih onih za koje Bušovci posumnjaju da bi mogli biti sumnjivi (blob.blogger.ba, 20. 1. 2006).

бушовка ж.р.

- ❶ дефиниција *модел ципела турског произвођача Рамазана Бајдана, првобитног назива „модел 271“, којем је припадала ципела којом је ирачки новинар Мундатар ал-Зауди на конференцији за штампу гађао америчког председника Џорџа Вокера Буша.*
- ❷ област ПОЛИТИКА.
- ❹ цитати Gostujućeg predsednika okupacione sile, jedan irački novinar napao [je] novim oružjem: svojim cipelama. To je rečenog novinara učinilo arapskim herojem, usrećiće i turskog proizvođača „bušovki”, ali događaj je ponovo u fokus stavio jednu promašenu politiku koju predsednik koji odlazi ostavlja u nasleđe novom (politika.co.rs, 30. 12. 2008); Samo zahvaljujući nadljudskim instinktima, Buš je izbegao čvorugu na glavi – što bi se teško dogodilo da ga je zasulo više komada obuće. Rečju, da je predsednika Amerike u tom trenutku potkačila psihologija mase, Buš bi se i dan-danas vodio kao žrtva meteža. Ovako, nagrabusio je novinar koji je hitnuo cipelu (kasnije prikladno nazvanu „bušovka“), dok je jedini profitirao lokalni proizvođač obuće iz Turske (danars.rs, 13. 7. 2015).

бушовски прил.

- ❶ дефиниција *попут америчког председника Џорџа Вокера Буша, на начин карактеристичан за њега, за његову политику.*
- ❷ област ПОЛИТИКА.
- ❹ цитати Rešenje globalne energetske krize on vidi u novim bušotinama, a dužničke u smanjenju poreza. Na bezbednosne izazove – od Gruzije do Irana – Mekejn odgovara bušovski uvređeno i nasilno (pescanik.net, 22.

9. 2008); Zvuči bušovski, a taj je *dikataterror* (forum.krstarica.com, 16. 2. 2009).

бушовскӣ, -ā, -ō

- ❶ дефиниција *који је карактеристичан за америчког председника Џорџа Вокера Буша, који се односи на његову политику; који се односи на администрацију, владу Сједињених Америчких Држава у време председника Џорџа Вокера Буша; који се односи на присталице политике америчког председника Џорџа Вокера Буша.*
- ❷ област ПОЛИТИКА.
- ❸ цитати *Bušova, odnosno bušovska Amerika, reakcionarna, nesmiljena, arogantna, nesposobna i bezočna je uspela da, zajedno sa „Katrinom“, ostvari deseti krug pakla (starisajt.nspm.rs, 10. 9. 2005); Jedina loša stvar u vezi sa krizom iz 2008. bilo je to što su i komunjare i lažni bušovski desničari požurili da socijalizuju i iz budžeta, štampanjem fiktivnog novca na račun svih nas pokriju zaslužene gubitke svojih finansijskih i ostalih cronyja (b92.net, 21. 11. 2018).*

БИБЛИОГРАФИЈЕ

Ђорђе Оташевић*
(Београд)

БИБЛИОГРАФИЈА РАДОВА НА СЛОВЕНСКИМ ЈЕЗИЦИМА И ЕНГЛЕСКОМ О НЕОЛОГИЗМИМА ВЕЗАНИМ ЗА АКТУЕЛНУ ПАНДЕМИЈУ : ИЗБОР (2)

Гатауллин Р.Г., „Корона/согопа в деривационной системе современных языков“, *Вестник Башкирского университета*. 2020. Т. 25. № 4, стр. 840–849.

Геккина Е.Н., „Ковид versus коронавирус: из наблюдений за регулярными случаями деривационных различий“, у: *Новые слова и словари новых слов*. 2020. Сборник научных статей. Институт лингвистических исследований РАН. Санкт-Петербург, 2020, стр. 147–154.

Геккина Елена Николаевна, Кожевников Александр Юрьевич, „Тенденции лексического обновления в отражении «коронавирусных» слов“, *Вестник Череповецкого государственного университета*. 2021. № 3 (102), стр. 95–108.

Горбач К.И., „Особенности функционирования неологизмов в сети интернет на материале современного английского языка“, у: *Молодежь XXI века: образование, наука, инновации. Материалы IX Всероссийской студенческой научно-практической конференции с международным участием*. Новосибирск, 2020, стр. 126–128.

Грейдина Н.Л., „Коронакоммуникация как вид кризисной коммуникации (на материале английского и русского языков)“, *Научные исследования и разработки. Современная коммуникативистика*. 2020. Т. 9. № 4, стр. 8–12.

Громенко Е.С., „'Коронный' потенциал русского языка 2020 года“, у: *Новые слова и словари новых слов*. 2020. Сборник научных статей. Институт лингвистических исследований РАН. Санкт-Петербург, 2020, стр. 44–60.

* djordje.otasevic@isj.sanu.ac.rs

Губанова Н.Г., „К вопросу о возникновении английских неологизмов на фоне пандемии COVID-19“, у: *Лингвистика, лингводидактика, переводоведение: актуальные вопросы и перспективы исследования. Сборник материалов Международной научно-практической конференции.* 2020, стр. 73–76.

Гудкова О.А., Никитина О.А., „К вопросу о трактовке скрытых смысловых компонентов значения фразеологического новообразования периода коронавирусной пандемии quarantine and chill“, *На пересечении языков и культур. Актуальные вопросы гуманитарного знания.* 2020. № 3 (18), стр. 108–112.

Гутлыев Б.Д., „Влияние пандемии COVID-19 на лексику современного русского языка“, *Образование и наука в России и за рубежом.* 2021. № 5 (81), стр. 79-82.

Дегтярева Е.А., „Новые понятия в английском и русском языках, связанные с пандемией коронавирусной инфекции“, *На пересечении языков и культур. Актуальные вопросы гуманитарного знания.* 2020. № 3 (18), стр. 121–126.

Дубовская О.В., „Коронавирус и его отражение в английском и русском языках“, у: *Европейский день языков в МГИМО. Сборник научных материалов IV Межвузовской конференции.* Москва, 2021, стр. 69–76.

Душутина О.В., Мягкова В.Ю., „Медицинская 'ковидная' терминология как отражение пандемии в языке“, у: *Язык как основа современного межкультурного взаимодействия. Материалы VII Международной научно-практической конференции.* Пенза, 2021, стр. 37–41.

Душутина О.В., Мягкова В.Ю., „Неологизмы, возникшие в период пандемии коронавируса“, у: *Языковые и культурные реалии современного мира. Сборник материалов V Всероссийской научно-практической конференции студентов, аспирантов и молодых ученых.* 2020, стр. 20–24.

Желтухина М.Р., Парамонова Д.В., „Образ России в эпоху коронавируса: вербальная американская, британская и испанская медиатрансляция“, *Актуальные проблемы филологии и педагогической лингвистики.* 2020. № 3, стр. 22-32.

Жукова Ю.В., „Лексические доминанты пандемии в английском языке“, у: *Язык и межкультурная коммуникация. Сборник статей XIII Международной научно-практической конференции.* 2020, стр. 37–41.

Задворнова М.В., „Неологизмы английского языка, появившиеся в период эпидемиологической обстановки в мире, вызванной распространением коронавирусной инфекции“, у: *Молодежь XXI века: образование, наука, инновации. Материалы IX Всероссийской студенческой научно-*

практической конференции с международным участием. Новосибирск, 2020, стр. 197–198.

Зайцева И.П., „'Коронапсихоз', 'коронаскептики', 'covidism', 'covidophobia' и другие социолингвистические маркеры 2020 г.“, *Коммуникативные исследования*. 2020. Т. 7. № 4, стр. 801–813.

Замальдинов В.Е., „'Вирусные' новообразования в современной медиакоммуникации“, *Русская речь*. 2020. № 4, стр. 19–27.

Замальдинов В.Е., „'Вирусные' инновации в медийном пространстве“, у: *Лингвистические исследования и их использование в практике преподавания русского и иностранных языков. Материалы III Международной научно-методической конференции, посвященной 75-летию Победы в Великой Отечественной войне 1941-1945 гг. и 100-летию юбилею Донецкого национального технического университета*. 2020, стр. 100–106.

Замальдинов В.Е., Надин Д.А., „Словообразовательные неологизмы как средство отражения действительности“, *Русистика без границ*. 2021. Т. 5. № 1, стр. 35–39.

Замальдинов В.Е., „Новообразования как отражение современной эпидемической обстановки в мире“, *Русский язык в школе*. 2020. Т. 81. № 5, стр. 55–60.

Зеленин А.В., Буцева Т.Н., „Лексико-семантические и словообразовательные особенности наименований лиц в период пандемии коронавируса“, *Русский язык в школе*. 2021. Т. 82. № 1, стр. 74–85.

Зеленин А.В., Буцева Т.Н., „От сидидомцев до коронапофигистов (наименования лиц в период пандемии коронавируса)“, *Русский язык в школе*. 2020. Т. 81. № 6, стр. 97–106.

Иваненко А.А., Журавлёва К.А., „Что заразнее: оценка употребительности лексем коронавирусной эпохи“, у: *Новые слова и словари новых слов*. 2020. Сборник научных статей. Институт лингвистических исследований РАН. Санкт-Петербург, 2020, стр. 61–68.

Иванова Н.К., „Языковые особенности сообщений о пандемии коронавируса в российских СМИ“, *Теория языка и межкультурная коммуникация*. 2021. № 1 (40), стр. 111–119.

Игнатова Е.М., Пивоварова Е.В., „Орфографические особенности, семантические связи и способы перевода композитообразований концептосферы 'согона' (на материале немецкого языка)“, *Филологические науки. Вопросы теории и практики*. 2021. Т. 14. № 4, стр. 1148–1154.